

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
SOTATAIDON LAITOS
JULKAISUSARJA 3: TYÖPAPEREITA NRO 3

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF WARFARE
SERIES 3: WORKING PAPERS NO. 3

VENÄJÄN SOTILASDOKTRIINIEIN KEHITTYMINEN NEUVOSTOLIITON HAJOAMISEN JÄLKEEN

PENTTI FORSSTRÖM

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
HELSINKI 2016

Pentti Forsström: *Venäjän sotilasdoktriinien kehittyminen Neuvostoliiton bajoamisen jälkeen*

Maanpuolustuskorkeakoulu

Sotataidon laitos

Julkaisusarja 3: Työpapereita nro 3

National Defence University

Department of Warfare

Series 3: Working Papers No. 3

VASTUUVAPAUCLAUSEKE

Työpaperit ovat luonteeltaan keskustelun avauksia tai alustavia tutkimusraportteja. Työpapereiden avulla kirjoittajat voivat myös raportoida ja analysoida ajankohtaisia tapahtumia. Työpapereiden sähköisellä julkaisemisella Maanpuolustuskorkeakoulu toivoo kirjoittajien saavan rakentavaa palautetta kirjoituksilleen.

Maanpuolustuskorkeakoulu ei vastaa työpapereiden sisällöstä, mielipiteistä, havainnoista tai johtopäätöksistä, vaan vastuu niistä kuuluu yksinomaan niiden kirjoittajille.

Työpaperit tarkastetaan Maanpuolustuskorkeakoulun laitoskohtaisissa julkaisutyöryhmissä, mutta niitä ei arvioida käyttämällä akateemista ”blind peer-review” -prosessia. Lähtökohtaisesti työpaperit kirjoitetaan kuitenkin noudattaen samoja tieteellisen kirjoittamisen sääntöjä ja hyviä tieteen tekemisen käytäntöjä, mutta niiden läpikäymä arviointiprosessi on kevyempi ja nopeampi kuin tieteellisten julkaisuiden.

© Tekijä & Maanpuolustuskorkeakoulu

Usimmat julkaisut pdf-muodossa: <http://www.doria.fi/handle/10024/73990>

ISSN 2343-0753 (verkkojulkaisu)

Maanpuolustuskorkeakoulu – Sotataidon laitos

National Defence University – Department of Warfare

SISÄLLYS

1. SOTILASDOKTRIININ ASEMASTA JA MERKITYKSESTÄ.....	1
2. SOTILASDOKTRIININ KEHITTÄMISESTÄ.....	6
2.1. MUUTOKSISTA SOTILASDOKTRIININ ASEMAAN JA LUONTEESEEN.....	7
2.2. SOTILASPOLIITTISTEN PERUSTEIDEN MUUTOKSISTA	11
2.2.1. Sotilaspoliittisen tilanteen kehittymisestä	11
2.2.2. Uhkakuvan muutoksista	15
2.2.3. Sotilaallisen turvallisuuden takaamisen tavoitteista, periaatteista ja tehtävistä	25
2.2.4. Sotilaallisesta organisaatiosta ja sen kehittämisestä	35
2.2.5. Sotilaallisen organisaation johtamisesta.....	42
2.2.6. Arvioita sotilaspoliittisten perusteiden kehityssuunnista	43
2.3. SOTILASSTRATEGISTEN PERUSTEIDEN MUUTOKSISTA.....	46
2.3.1. Sotien ja aseellisten konfliktien luonteesta sekä niiden yleisistä piirteistä	46
2.3.2. Asevoimien käytön perusteista sotilaallisissa konflikteissa.....	50
<i>Asevoimien rauhan ajan tehtävistä</i>	<i>52</i>
<i>Asevoimien sodan ajan tehtävistä</i>	<i>55</i>
<i>Asevoimien käytön muodoista ja keinoista</i>	<i>57</i>
2.3.3. Arvioita sotilasstrategisten perusteiden kehityssuunnista	59
2.4. SOTATALOUDELLISTEN PERUSTEIDEN MUUTOKSISTA	62
2.4.1. Sotataloudellista tuesta sotilaalliselle turvallisuudelle	62
<i>Asevoimien ja muiden joukkojen varustamisesta aseistuksella, sotilas- ja erikoiskalustolla.....</i>	<i>65</i>
<i>Asevoimien ja muiden joukkojen materiaaliteknisestä tuesta.....</i>	<i>68</i>
2.4.2. Puolustusteollisen kompleksin kehittymisestä	69
2.4.3. Kansainvälisestä sotilasalan yhteistyöstä	71
2.4.4. Arvioita sotataloudellisten perusteiden kehityssuunnista	73
3. SOTILASDOKTRIINIEN PÄÄTÄNNÄSTÄ	76
4. ARVIOITA SOTILASDOKTRIININ JA SEN SISÄLLÖN MUUTOKSISTA ..	76
LÄHTEET	81

VENÄJÄN SOTILASDOKTRIINI JA SEN KEHITTYMINEN

1. Sotilasdoktriinin asemasta ja merkityksestä

Vuonna 1987 julkaistiin Varsovan liiton sotilasdoktriini, jonka allekirjoittivat sen jäsenmaiden valtionpäämiehet, ml. Neuvostoliiton kommunistisen puolueen keskuskomitean silloinen pääsihteeri Mihail Gorbatšov. Tätä ennen julkista sotilasdoktriinia sellaisenaan ei Venäjän imperiumissa saati Neuvostoliitossa ollut olemassakaan. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö sotilasdoktriinia asiakirjana (pikemminkin asiakirjojen kokonaisuutta) ollut olemassa. Neuvostoajan sotilasdoktriini oli salainen asiakirja, jonka sisällöstä kirjattiin otteita virallisiin asiakirjoihin, sotilaallisiin toimintaohjeisiin ja ohjesääntöihin. Lisäksi niitä käytettiin teoreettisessa kirjallisuudessa.²

Voidaan todeta, että Neuvostoaikana sotilasdoktriini oli ”aikansa lapsi”, jolloin avoimuus ja läpinäkyvyys eivät olleet sotilasalan johtavien toimintaperiaatteiden kärkejoukossa. Sotilasdoktriinin kulloisetkin muutokset perustuivat sotilaspoliittisen tilanteen ohella tieteen ja teknologian kehitykseen sekä tietysti sosialismin saavutuksiin tällä saralla. Tämän lisäksi sotilasdoktriinin, kuten yleensäkin teoreettisen materiaalin (lue: hyväksyttävän ajattelun), kiistämättömänä lähtökohtana olivat neuvostoideologia ja sen tavoitteet, joita kommunistisen puolueen keskuskomitea tulkitsi kulloistenkin tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan³.

Neuvostoliiton hajotessa rauhanomaisesti jotkin sotilaalliseen käytäntöön liittyvät perinteet kuitenkin kuolivat. Venäjän presidentin ukaasillaan 2.11.1993 vahvistamaa sotilasdoktriinia ei julkistettu kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan tärkeimpiä sen määräyksiä ja nekin sanomalehdessä⁴. Tämä lähtökohta kuvastuu jo asiakirjan otsikossa: «Об основных положениях военной доктрины РФ», joka FK Risto Kuokkasen kääntämänä julkaistiin Maanpuolustuskorkeakoulun (МПКК) strategian laitoksen julkaisuna ”Venäjän sotilasdoktriinin perussäädöksistä”⁵. Tämä tulee esille myös silloisen puolustusministeri Pavel

¹ Everstiluutnantti Pentti Forsström palvelee tällä hetkellä Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitoksessa ja kirjoittaa sotatieteellistä väitöskirjaa Venäjän sotilasstrategiasta.

² Kts. esimerkiksi: Военная доктрина РФ, <http://tass.ru/info/1675375> (22.7.2015), Военная доктрина РФ, <http://ria.ru/spravka/20150205/1045964077.html#ixzz3gaz64WRO> (22.7.2015), Большая советская энциклопедия 1969–1978, <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/75284> (22.7.2015).

³ Родионов И.Н. (1990): О некоторых положениях советской военной доктрины. Военная мысль 3/1991, s. 3.

⁴ 1990-luvun alussa painettu materiaali oli käytännössä yksi tärkeimmistä tiedonvälityskanavista.

⁵ МПКК:n strategian laitoksen julkaisusarja 3, n:o 1, Helsinki 1994. Käännös perustuu 19.11.1993 Krasnaja Zvezdassa julkaistuun tiivistelmään. Yhtenä syytä tähän lienee se, että tuolloin Venäjän po-

Gratšovin lehdistötilaisuudessa 3.11.1991 pitämästä puheesta, jossa hän esitteli sotilasdoktriinin sisältöä. Gratšovin mukaan sotilasdoktriini oli osa Venäjän turvallisuuskonseptiota⁶.

Lehtitietojen mukaan sotilasdoktriini julkaistiin sellaisenaan ensimmäisen kerran 21.4.2000 presidentti Putinin ukaasilla vahvistettuna. Tämä oli osoitus mainittujen periaatteiden muuttumisesta käytännössä avoimuuden ja läpinäkyvyyden suuntaan, millä oli myös ennustettavuutta lisäävä merkitys. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että nykyäänkään valtiollisia salaiseksi luokiteltavia asiakirjoja julkaistaisiin sellaisenaan. Osaltaan tämä selittyy sotilasdoktriinin julistuksellisella, informatiivisella funktiolla, minkä mukaisessa tarkoituksessa asiakirja on suunnattu yhtäältä Venäjän omien kansalaisten ja sotilaallisen organisaation sekä toisaalta ulkomaisen, Venäjää ja sen asevoimia koskevan informaatiokysynnän tyydyttämiseen. Kansallisen ja sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen liittyvät todelliset algoritmit ovat ja pysyvät jatkossakin salaiseksi luokiteltuina⁷.

Sotilasdoktriinilla on myös funktiona normatiivisuus ja organisatorisuus. Normatiivisuudella tarkoitetaan lähinnä sitä, että sotilasdoktriinin säädökset ovat velvoittavia niille, jotka tavalla tai toisella osallistuvat sotilaalliseen toimintaan⁸. Kyseinen funktio on nimenomaan sisäinen, sillä sotilasdoktriinissa määritellään puolustusjärjestelyjen suuntaviivoja ja asevoimien käytön perusteita. Tämän lisäksi sillä sitoutetaan mm. tiedeyhteisöä ja valtion taloutta puolustuksen tarpeisiin. Sanomatta lienee selvää, että normatiivisuus merkitsee myös sitä, että sotilasdoktriinin säädöksiä käytetään myös sotilaallisen suunnittelun lähtökohtana.⁹

Organisatorisuus liittyy siihen, että sotilasdoktriinissa hyväksytyjen näkemysten mukainen toiminta toteutetaan keskitetyllä valtiollisella ja sotilaallisella johtamisella. Tämä edellyttää johtoelinten ponnistelujen yhteen sovitettua järjeste-

lyttisen johdon – presidentin ja kansanedustuslaitoksen – väliset suhteet eivät vielä olleet vakiintuneet, vaan sotilasdoktriinin perusteiden hyväksyminen oli eräänlainen osoitus presidentin vahvistamattomien valtaoikeuksien käytöstä.

⁶ Красная звезда 4.11.1993. Ensimmäinen Venäjän kansallisen turvallisuuden konseptio (asiakirja) hyväksyttiin 17.12.1997. Toisaalta termi ”konseptio” on ymmärrettävissä ”perusajatuksena” ja ”teoreettisena rakennelmana”, mihin perustuen sotilasdoktriini on ymmärrettävä julkisuuteen tarkoitetuksi ilmentymäksi niistä ajatuksista ja näkemyksistä, joilla sotilaallisen voiman kehittämistä, toimintaa ja käyttöä ohjataan.

⁷ Kts. Venäjän federaation ”laki valtiosalaisuudesta”, § 5. Закон РФ от 21 июля 1993 г. N 5485-1 "О государственной тайне", löydettävissä esim. <http://base.garant.ru/10102673/#ixzz3gbYc6Ir5> (22.7.2015). Lain § 5 mukaan sotilasalalla valtiosalaisuutena pidetään mm. asevoimien, muiden joukkojen ja sotilaallisten muodostelmien ja elimien strategisten ja operatiivisten suunnitelmien, operaatioiden valmisteluun tai toteuttamiseen tai strategisen ja operatiivisen ryhmittämiseen tai liikekannallepanoon liittyvien asiakirjojen sisältöä sekä niiden taistelu- ja liikekannallepanovalmiuteen liittyviä tietoja.

⁸ Venäjän perustuslain § 90: Presidentin määräykset ja ukaasit ovat velvoittavia toteutukseen koko Venäjän alueella. Löydettävissä esim. <http://constitution.kremlin.ru/> (20.7.2015).

⁹ Muistinpäätökset opuskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Aineisto tekijän hallussa.

lyä sotilaallisen turvallisuuden takaamisen alalla. Tämän perusteella on venäläisittäin loogista, että presidentti hyväksyy sotilasdoktriinin turvallisuusneuvostossa.¹⁰ Organisaatorisuus selittyy myös sillä, että sotilasdoktriinissa säädellään tehtäviä, toiminnan suuntaviivoja ja tehtäviä kansallisten intressien turvaamiseksi ja sotilaallisen turvallisuuden takaamiseksi, joiden toteuttamiseen osallistuvat monet muutkin viranomaiset asevoimien ja puolustusministeriön lisäksi.

On korostettava, että venäläisen ajatteluperinteen mukaisesti sotilasdoktriini on teoreettinen asiakirja, kirjallinen tuote, vallitsevista virallisista näkemyksistä sotilaallisen toiminnan perusteista. Sotilaallisen toiminnan käytäntö niin valtion sisällä kuin sen rajojen ulkopuolella antaa teoreettisille säädöksille faktisen ilmentymän. Tietysti käytäntö voi poiketa niistä, mikäli tilanteen arvioidaan niin edellyttävän. Sotilasdoktriini on siten ymmärrettävä sotilaallisen toiminnan perustavaa laatua olevaksi lähtökohdaksi, mutta ei operatiivisen, tilanteenmukaisen sotilaallisen toiminnan ja sen johtamisen kaanoniksi.

Sotilasdoktriinin säädökset ovat siis sotilaallisen toiminnan järjestelyjen ja toteuttamisen ohjenuoria, joita realisoidaan muissakin kuin sotilasalan asiakirjoissa, määräyksissä, ohjesäännöissä ja toiminnassa. Sotilasdoktriinin säädökset pohjautuvat kulloiseenkin yhteiskunnassa vallitsevaan maailmankatsomukseen, hankittuun kokemukseen, tieteen ja teknologian saavutuksiin sekä määritettyihin kansallisiin intresseihin. Nämä tekijät ryhmitellään sotilasdoktriinissa kolmeen ryhmään: sotilaallisen toiminnan tavoitteet, niiden saavuttamista ohjaavat periaatteet sekä käytännön sotilaallisen toiminnan suuntaviivat ja sisältö.¹¹

Tämän perusteella voidaan lähteä siitä, että kyseisten säädösten tuomiseksi poliittiseen ja toiminnalliseen käytäntöön on olemassa asiaankuuluvat mekanismit. Täten sotilaallisen toiminnan tavoitteet ovat jokseenkin pitkäaikaisia ja muuttumattomia, minkä johdosta ne arvotetaan lainsäädäntöön kuuluviksi. Näitä ovat esimerkiksi sotilaallisen turvallisuuden takaaminen, suvereniteetin ja alueellisen eheyden suojaaminen, sotilaallisten uhkien selvittäminen, aggression torjunta ja puolustus ja niin edelleen.¹²

Toisen ryhmän – sotilaallisten toiminnan toteutusperiaatteet – ovat niin ikään pysyväisluonteisia, ja siten niiden päivittämiseen ei juuri ole jatkuvaa tarvetta. Niiden sisältöä käsitellään sen johdosta ylimmän valtiojohton ukaaseissa ja asetuksissa. Näitä periaatteita ovat esimerkiksi kansainvälisten kiistojen rau-

¹⁰ Muistuinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Aineisto tekijän hallussa. Kts. myös Федеральный закон от 31 мая 1996 г. № 61-ФЗ «Об обороне», статья 4.

¹¹ Muistuinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Aineisto tekijän hallussa.

¹² Muistuinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Aineisto tekijän hallussa.

hanomainen ratkaiseminen, asevoimien kehittäminen turvallisuusuhkien edellyttämällä tavalla, asevoimien mahdollisuuksien suhteuttaminen valtion resursseihin jne.¹³

Nopeimmin muuttuvia ovat kolmannen ryhmän säädökset, joiden avulla sotilaallisen toiminnan suuntaa ja käytännön tehtäviä konkreettisemmin säädellään. Ryhmään kuuluvia säädöksiä ovat esimerkiksi sotilaallisten vaaratekijöiden arviointi, valtion ja asevoimien puolustusvalmistelut, asevoimien ryhmitysmuutokset ja käyttö ja puolustusbudjetti. Näitä säädöksiä tarkennetaan toistuvasti ylimmän johdon ukaaseilla, asetuksilla ja käskyillä.¹⁴ Käytännössä sen jälkeen, kun presidentti Putinin tuli valtaan vuonna 2000, on vakiintunut käytäntö, jonka mukaan presidentti vuosittaisessa katsauksessaan liittoneuvostolle määrittelee ja täsmentää mm. sotilaallisen toiminnan suuntaviivoja ja tehtäviä. Tämä toimintatapa kirjattiin sittemmin vuoden 2000 sotilasdoktriiniin.¹⁵

On selvää, että Venäjän sotilasdoktriini on dynaaminen asiakirja, eli sen sisältöön kohdistuu jatkuvasti muutostarpeita¹⁶. Muutoksia aiheuttavat tekijät voidaan ryhmitellä sisäisiksi ja ulkoisiksi. Yksinkertaistettuna sisäiset tekijät ovat niitä, joiden kehittymiseen pääasiassa Venäjä pystyy suoraan vaikuttamaan. Ulkoiset tekijät ovat niitä sotilaspoliittisen ja -strategisen tilanteen tekijöitä, jotka Venäjä on arvioinut ja katsonut huomioon otettavaksi sekä jotka ovat johtaneet johtopäätökseen ja siten aiheuttaneet jonkinlaisen reaktion. Tämä ei tarkoita sitä, että sotilasdoktriini olisi pelkästään pakon saneleman reaktion ilmentymä muuttuneessa tilanteessa. On totta, että sotilasdoktriini on tarkoitettu ”palautteeksi” Venäjän ulkopuolisille tahoille, joten sillä on merkittävä rooli strategisen pelotteen aikaansaamisessa. Sotilasdoktriinin tarkoituksena on mahdollistaa myös tilanteen ennakointi ja mahdollinen proaktiivinen toiminta. Venäjän sotilaallinen proaktiivisuus jätetään sotilaslogiikan mukaisesti ulkoisten toimijoiden ”päänsäryksi”, eikä sen sisältöä julkiseen sotilasdoktriiniin kirjoiteta; tällöinhän menetettäisiin teoreettinenkin mahdollisuus strategiseen yllätykseen.

¹³ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Aineisto tekijän hallussa.

¹⁴ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Aineisto tekijän hallussa.

¹⁵ Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 706 Президента РФ от 21 апреля 2000 г. Sisällyksen kyseisen toimivalta on kirjattu laissa puolustuksesta (Федеральный закон от 31 мая 1996 г. № 61-ФЗ «Об обороне»), ja tässä on kyse lähinnä käytännön järjestelystä ja informaatiofunktion toteuttamisesta.

¹⁶ On kuitenkin selvää, ettei kyseistä, strategisen tason asiakirjaa ole tarkoituksenmukaista muuttaa kuukausittain, tai edes vuosittain ja siten pyrkii ”juoksemaan jäniksen perässä” muuttuvien sisäisten ja ulkoisten tekijöiden osalta. Tämän takia asevoimien ylipäällikkö ”ohjaa ja opastaa”, täsmentää ja velvoittaa katsauksillaan liittoneuvostolle, ukaaseillaan eri asioista sekä kannanotoillaan esimerkiksi puolustusministeriön kollegioiden kokouksissa.

28.6.2014 alkaen Venäjän lainsäädännössä sotilasdoktriinin asema on vahvistettu osaksi strategisen suunnittelujärjestelmän tuotteita. Lain mukaan sotilasdoktriini on eräs asiakirja kansallisen turvallisuuden takaamisen alalla, jota valmistellaan tavoiteasettelun puitteissa ja jonka vahvistaa presidentti. Muut asiakirjat, joilla on sama tarkoitus, ovat mm. presidentin vuosittainen puhe liittoneuvostolle, kansallisen turvallisuuden strategia, valtiollisen politiikan perusteet. Edelleen lain mukaan presidentti määrittää sotilasdoktriinin päivittämisen ja julkistamisjärjestelyt.¹⁷ Täten sotilasdoktriinin asema suunnittelujärjestelmän hierarkiassa ja merkitys informaation lähteenä oleellisesti selkeytyi.

Kun tarkastellaan uuden Venäjän aikana hyväksytyjä sotilasdoktriinin määritelmiä, voidaan todeta, ettei käsitteisällössä ole tapahtunut oleellisia muutoksia. Vuonna 1995 painetun sotilasensyklopedian mukaan sotilasdoktriini on ”tietynä aikana valtiossa (valtioliitossa) hyväksyty virallisten näkemysten järjestelmä sotilaallisen voiman käytöstä poliittisten päämäärien saavuttamiseksi, sotilaallisten tehtävien luonteesta ja niiden ratkaisutavoista, sotien ja sotilaallisten konfliktien luonteesta sekä sotilaallisen kehittämistyön suuntaviivoista”.¹⁸

Vuonna 2007 painetun sotilasensyklopedisen sanakirjan mukaan sotilasdoktriinilla tarkoitetaan ”virallisten näkemysten kokonaisuutta, joka määrittelee sotilaspoliittiset, sotilasstrategiset ja sotataloudelliset perusteet valtion sotilaallisen turvallisuuden takaamiseksi”.¹⁹ Entinen asevoimien yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Juri Balujevski kirjoitti 12.11.2014 sotilasdoktriinin päivitystä koskevan artikkelin, jossa hän kiteytti sotilasdoktriinin perusolemuksen: ”Sotilasdoktriini – ei ole laki, ei ohjelma eikä suunnitelma. Se on järjestelmä näkemyksistä, jotka vastaavat valtion elämän ja toiminnan olosuhteita.”²⁰

¹⁷ Федеральный закон РФ от 28 июня 2014 г. № 172-ФЗ «О стратегическом планировании в Российской Федерации», статья 3, 10, 11. Tämä samalla vahvistaa sen, että on olemassa doktrinaalinen asiakirja, jonka sisältö on valtiosalaisuus. Näitä ovat esimerkiksi ”Venäjän strateginen uhka-arvio” ja valtiollinen varustamishjelma. Tämä merkinnee myös sitä, että julkistetussa sotilasdoktriinissa ei ole oleellisia ristiriitoja valtiosalaisena pidettävän kanssa.

¹⁸ Alafuzoff Georgij (2000): Venäjän sotilasdoktriini ja sen kehittyminen, s. 3. Kirjassa Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa. МРКК:Н taktiikan laitoksen julkaisusarja 2, n:o 1/1999.

¹⁹ Сердюков А.Э (председатель главной редакционной комиссии)(2007): Военный энциклопедический словарь. Военное издательство, Москва, s. 243.

²⁰ Балуевский Юрий (2014): Новые мысли военной доктрины. Военно-промышленный курьер № 42 (560), 12.11.2014. Löydettävissä: <http://vpk-news.ru/articles/22618> (20.7.2015).

Aiemmin mainitun perusteella Venäjän sotilasdoktriinia voidaan luonnehtia seuraavasti:

1. Sotilasdoktriini on julkisuuteen tarkoitettu, perinteinen asiakirja, joka hyväksymisprosessin perusteella on subjektiivinen ja joka laatimisprosessin perusteella on enemmän tai vähemmän kompromisseihin ja abstraktioihin perustuva.
2. Sotilasdoktriini on yksi ilmentymä venäläisestä demokratiasta ja tietyistä avoimuudesta sotilasalalla, missä tarkoituksena on tehdä tiettäväksi Venäjän johdon strategisia arvioita ja näkemyksiä maailman sotilaspoliittisesta ja strategisesta tilanteesta.
3. Sotilasdoktriini on luonteeltaan velvoittava, ja siten sitä on pidettävä sotilaallisen toiminnan strategisena ohjausasiakirjana osana sotilaallista suunnittelu- ja asiakirjajärjestelmää Venäjän sotilaallisessa organisaatiossa, eritoten puolustusministeriön osalta.
4. Sotilasdoktriini on edellä mainitusta johtuen Venäjän toiminnan ennustettavuutta lisäävä tekijä, jonka sisältöä ei pidä aliarvioida.
5. Sotilasdoktriinin tarkoituksena on informoida sotilaallisen toiminnan tilasta, minkä johdosta sen kohteena ovat erityisesti Venäjän viranomaiset ja kansalaiset, mutta myös sen ulkopuolinen maailma.
6. Sotilasdoktriini ei paljasta sellaisenaan salaisina pidettäviä asioita, joiden mukaan sotilaallista voimaa operatiivisesti suunnitellaan käytettäväksi tai käytetään, minkä johdosta sen sisältöä ei pidä yliarvioida.
7. Sotilasdoktriinin sisältö muuttuu arvioitujen tilanteen muutosten mukaisesti ja sitä päivitetään tarpeen ja johtopäätösten mukaan.
8. Sotilasdoktriinin sisältö voi ilmetä viranomaisten käytännön toimissa, ja se on ilmeisen selvästi se ohjenuora, johon julkisuudessa(kin) tukeudutaan.
9. Sotilasdoktriini on julkaistessa vanhentunut, jonka seuraavan version sisältöön vaikuttavat tekijät ovat jatkuvassa ja tarkassa ”monitoroinnissa”.

2. Sotilasdoktriinin kehittymisestä

Seuraavaksi tarkastellaan Venäjän sotilasdoktriinien sisällön kehittymistä. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjä on julkistanut niitä neljä: vuosina 1993, 2000, 2010 ja 2014. Tarkastelun kohteena eivät ole yksittäiset tekniset, rakenteelliset tai sisällölliset muutokset, jotka sotilasstrategisten tilannearvioiden ja Venäjän sisäisestä sotilaallisesta tilasta tehtyjen johtopäätösten ohella voivat aiheuttaa kirjoittajien vaihtumisesta tai esitystavan muutoksista, esitettävien asioiden tai laatimisprosessin kehittymisestä tai yksinkertaisesti tekijöiden velvoitteesta sinällään selvien asioiden monimutkaistamiseen. Tämä voi johtua siitä,

ettei Venäjän sotilaspoliittinen johto tarkoituksellisesti halua antaa kaikilta osin tyhjentäviä vastauksia siihen, mihin suuntaan ”Venäjän kotka katsoo”.

Tarkastelussa on kyse sotilasdoktriinin sisällön ja kokonaisrakenteen ohella sen poliittisten, sotilaallisten ja sotataloudellisten perusteiden tavoitteet, periaatteet, toimintasuunnat²¹ ja tehtävät. Näiden elementtien rinnakkaisella tarkastelulla pyritään löytämään niiden muutoksia, muuttumattomuutta, kehityssuuntia ja arvioimaan niiden muuttumiseen vaikuttaneita syitä. Tämän pohjalta on mahdollista tehdä perusteltuja arvioita Venäjän sotilaalliseen turvallisuuden takaamisen perusteiden kehittymisestä tulevaisuudessa.

Tässä yhteydessä on todettava, että sotilasdoktriini on kirjallinen ilmentymä niistä näkemyksistä, jotka perustuvat Venäjän sotilaallisen organisaation elinten kulloisiinkin arvioihin maailman sotilaspoliittisesta ja -strategisesta tilanteesta sekä omista mahdollisuuksista ja resursseista. On ilmeistä, että sotilasdoktriinin ollessa kuvaus sen hetkisestä vallitsevasta tilanteesta, se voi muuttua radikaalisti ja nopeasti suuntaan jos toiseen, syystä jos toisesta. Sotilasdoktriinin päivitys-tyheyttä on muutostekijöiden dynamiikan ohella pidettävä ilmentymänä Venäjän sotilaallisen järjestelmän valmiudesta ja kyvystä nopeisiin muutoksiin sekä näiden kehittymisestä. Tästä huolimatta on pyrittävä tietyn ennustuksellisuuden saavuttamiseen Venäjän sotilaallisen turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

2.1. Muutoksista sotilasdoktriinin asemaan ja luonteeseen

Kun tarkastellaan sotilasdoktriineihin kirjoitettuja, asiakirjaa sellaisenaan määritteleviä kohtia, voidaan todeta, että on havaittavissa sekä pysyvyyttä että huomattavia muutoksia.²² Pysyvyyttä ilmentää se, että kyse on siitä valtiojohtossa hyväksytyjen näkemysten kokonaisuudesta, joka liittyy sotilaspolitiikkaan, sotilasstrategiaan ja sotatalouteen Venäjän sotilaallisen turvallisuuden takaamiseksi. Yhtäältä on todettava, ettei se ole laki *per se* Venäjän lainsäädännössä, mutta toisaalta se on yksi lainsäädännöllinen (oikeudellinen, normatiivinen) asiakirja²³, jonka juridinen asema perustuu sen vahvistaneen toimijan lainmu-

²¹ Toimintasuunnalla (ven. направление) ymmärretään toimialaa, tehtäväkenttää ja -kokonaisuutta, joka voi käsittää myös eri viranomaisille tarkoitettuja tehtäviä.

²² Ктс. Основные положения военной доктрины РФ (изложение), Красная звезда 19 ноября 1993, Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 706 Президента РФ от 21 апреля 2000 г., Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 146 Президента РФ от 5 февраля 2010 г., Военная доктрина Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976.

²³ Venäjän lainvalmistelun järjestys on säädetty erikseen niiden tarkoituksen, sisällön ja hyväksymistason ja -proseduurien perusteella. Tämän mukaisesti Venäjän lainsäädäntö käsittää perustuslain, siihen pohjautuvat perustuslailliset federatiiviset (koko valtiota koskettavat) lait, federatiiviset lait, subjektien lait, erilaiset valtion sisäiset ja kansainväliset sopimukset sekä ”lain alla olevat” asiakirjat (ven. подзаконные акты), joihin mm. presidentin ukaasit (määräys) kuuluvat.

kaiseen toimivaltaan ja sen käyttöön sekä tämän tehtäviin. Siten presidentin antama ukaasi on lainsäädännön mukaisen valtiollisen toimijan vallankäyttöön ja päätökseen perustuva tuote, joka normittaa toimia ja toimintaa asiakirjan mukaisessa asiassa ja joka sisällytetään presidentin ja hallituksen asiakirjakokoelmaan.

Sotilasdoktriinin asemaa on jossain yhteyksissä polemisoitu juridisesti valtiosäädännön asiakirjana. Tämä on nimenomaisesti perusteltua koskien vuoden 1993 asiakirjaa sotilasdoktriinin perussäädöksistä, mikä julkaistiin 19.11.1993²⁴. Tällöinhän Venäjän perustuslaki oli olemassa luonnoksena ja sen virallisesti aikanaan hyväksymä kansanäänestys oli määrä järjestää 12.12.1993. Virallisesti laki julkaistiin 25.12.1993. Siinä on vahvistettu (§ 83) nykyäänkin voimassa säädös presidentin tehtävistä ja sotilasdoktriinin vahvistamisesta. Perustuslakiin perustuva federatiivinen laki puolustuksesta astui voimaan vasta 31.5.1996, jossa on yksilöity (§ 4) presidentin toimivalta Venäjän sotilaspolitiikan tärkeimpien toimintasuuntien (tehtäväkenttien) määrittäjänä ja sotilasdoktriinin vahvistajana.²⁵ Tämän takia mainitun asiakirjan otsikkona olikin ”sotilasdoktriinin perussäädöksistä”. On siis selvää, että sotilasdoktriinit 2000, 2010 ja 2014 ovat virallisia, julkaistuja, kokonaisia Venäjän asiakirjoja, jotka ovat normatiivisesti sitovia²⁶.

Normatiivisuutta vahvistaa se, että sotilasdoktriinin valmisteluun osallistuu ja sitoutuu koko joukko ministeriöitä, valtion laitoksia ja tiedeyhteisön edustajia. Tämän johdosta on ymmärrettävää, että vielä vuonna 2009 päivitettävää sotilasdoktriinin luonnosta käsiteltiin julkisuudessa, mikä ei ollut kuitenkaan periaatteena vuoden 2014 sotilasdoktriinin osalta. Tämän voi arvioida liittyvän siihen, että Venäjä oli hankkinut Ukrainan tilanteessa ja erityisesti Krimin valtauksessa jokseenkin selvän strategisen aloitteen, jota haluttiin voimistettavan ”yllätyksellisellä” sotilasdoktriinin päivityksellä, jonka laatimisesta ja osin myös sisällöstä annettiin julkisuuteen tietoja myöhään syksyllä, muutamia kuukausia ennen sen virallista julkaisua.

Toinen normatiivisuutta vahvistava tekijä on se, että sotilasdoktriini sotilasalan osalta ottaa huomioon ja täsmentää muita kansallista turvallisuutta ja sen takaamista koskevia säädöksiä, joita ovat mm. kansallisen turvallisuuden konsep-

²⁴ Kts. esim. MPKK:N strategian laitoksen julkaisu ”Venäjän federaation sotilasdoktriinin perussäädökset”, n:o 1, julkaisusarja 3, Helsinki 1994.

²⁵ Se, että mainitusta ”sotilasdoktriinin perusteista” puuttuu muutama sivu, ei sinällään ole lainsäädännön vastainen, sillä vasta perustuslaki edellytti (§15), että ”mitään normatiivis-oikeudellista asiakirjaa, joka koskee yksilön oikeuksia, vapauksia ja velvoitteita, ei voida soveltaa, mikäli sitä ei ole virallisesti julkaistu kaikkien tietäväksi”. Tämä ei tietysti koske valtiosalaisuuksia, joita ei ole tarkoitettukaan kaiken kansan tietoon.

²⁶ Tietävästi Venäjän oikeuslaitos ei ole tuominnut ketään sotilasdoktriinin säädösten rikkomisesta.

tio (vuodesta 2000 ”strategia”), ulkopoliittinen konseptio, sosiaalitaloudellisen kehityksen konseptio jne. Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että valtiollinen suunnittelujärjestelmä on, myös tuotteiden osalta, kehittynyt oleellisesti. Tietyllä tavalla voi myös arvioida, että sotilasdoktriini on sotilasalan julkaistavien asiakirjojen hierarkian yläpäässä Venäjän sotilaspolitiikan strateginen ohjausasiakirja. Tästä huolimatta, tai juuri siksi, siinä ei paljasteta valtiosalaisuuksia, mutta ei myöskään esitetä täysin ristiriitaisia säädöksiä operatiivisten suunnitelmien osalta.

Vuosien 1993 ja 2000 sotilasdoktriinien ilmoitettiin olevan siirtymäkausiin asiakirjoja, mikä selittyy pääasiassa valtion sisäisen toiminnan ja kehityksen muutoksilla. Vuonna 1993 katsottiin siirtymäkauden aiheutuvan valtiorakenteen muodostumisesta ja ajankohtaisista, akuuteista uudistuksista, kun taas vuoden 2000 sotilasdoktriini perusteli siirtymäkautta demokraattisten valtiojärjestelmän kehityksellä, talousjärjestelmän muutoksilla ja sotilasorganisaation uudistuksilla. Molemmissa asiakirjoissa kehittämistarpeen katsottiin aiheutuvan myös kansainvälisen tilanteen muutoksista. Tätä perustelua ei enää vuoden 2010 sotilasdoktriinissa tuotu esille. Voidaan todeta, että näiden vuosien aikana sotilasdoktriinista on muodostunut kokonaisvaltaisen suunnittelun ja arvioinnin kirjallinen tuote, joka elimellisesti liittyy Venäjän turvallisuutta koskevien ja säätelevien asiakirjojen kokonaisuuteen.

Yksityiskohtana on mainittava, että vuoden 1993 sotilasdoktriinissa katsottiin, että Venäjän elintärkeät edut eivät kosketa muiden valtioiden turvallisuutta ja että ne turvataan tasa-arvoisten ja kaikille edullisten suhteiden puitteissa. Lähtökohtana oli ikään kuin lapsenomainen usko ideaaliseen ja demokraattiseen hyvään maailmaan, mikä usko sittemmin jäi pois myöhemmistä sotilasdoktriineista ”lapsen” kehittyessä elämän realiteettien karaisemana. Venäjä ei siis toimi tyhjiössä, vaan sotilasdoktriini on vaikutuksille ja vaikuttamaan altis. Tämä lähtökohta tuotiin esille vuoden 2000 ja sitä myöhemmissä sotilasdoktriineissa. Sotilasdoktriinin sisältöä määrittelevät johtopäätökset sotilaspoliittisen ja -strategisen tilanteen kehittymisestä ja tietoisuus omien sotilaallisten kykyjen tilasta. Peruslähtökohta on siis dualismiin perustuva ajattelu sotilaallisesta turvallisuudesta.

Vuoden 1993 sotilasdoktriini eksplisiittisesti julisti Venäjän sotilaallisen toiminnan puhtaasti puolustukselliseksi. Vuoden 2000 sotilasdoktriini toteaa sen olevan luonteeltaan puolustuksellinen, mikä perustui rauhaan sitoutumiseen ja lujaan päättäväisyyteen kansallisten etujen puolustamisessa ja sotilaallisen turvallisuuden takaamisessa. Vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa ei enää oteta suoraan kantaa sotilasdoktriinin luonteeseen, vaan sotilaallisen voiman käyt-

tö esitetään yhtenä, joskaan ei ensimmäisenä, keinona etujen puolustamiseksi. Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa korostetaan sitä, että sotilaallisia keinoja käytetään vasta muiden ”ei-väkivaltaisten” keinojen tultua loppuun käytetyksi. Voidaan todeta, ettei uusinta sotilasdoktriinia voida luonnehtia suoraan niin tai näin. Se voidaan siis tulkita niin defensiiviseksi kuin offensiiviseksi.

Oleellista on se, että sotilaalliset keinot eivät ole ensimmäisiä toimia, joita Venäjä käyttää etujensa edistämiseen. Toisaalta on selvää, että Venäjä pohjaa lähestymistapansa YK:n peruskirjaan ja sen säädöksiin puolustautumisen oikeutuksesta. On kuitenkin selvää, ettei sotilasdoktriini faktisesti sulje pois mahdollisuutta puolustukselliseen tai hyökkäykselliseen sodankäyntiin edellä mainitun ehdon täytyttyä tai tarpeen niin vaatiessa.

Toinen epätietoisuutta tarkoituksellisesti aiheuttava tekijä on se, että mistään ei ole löydettävissä mittaristoa, joihin tukeutuen voitaisiin todeta, että vielä joitakin poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia tai muita ei-sotilaallisia keinoja olisi käytettävissä ennen kuin sotilaalliset keinot otetaan käyttöön. Näin selkeästä kansainvälisen oikeuden käyttäytymissäännöstä saadaan aikaan tekijä, jonka perimmäinen tarkoitus on voimistaa sotilaallista pidäkettä, pelotetta, joka ei aiheuta ristiriitaa sotilaalliselle suunnittelulle.

Pysyvyyttä edustaa myös se, että sotilasdoktriinin perusolemuksena ovat Venäjän valtio- ja sotilaallisessa johdossa hyväksytyt näkemykset sotilaallista toimintaa säätelevistä tekijöistä. Näin mahdollisista ristiriitaisuuksista ja näkemuseroista päästään eroon viime kädessä yhden toimijan hallinnollisella päätöksellä, mikä on mahdollista Venäjän lainsäädännön mukaan. On selvää, että asioita jos toisia on todennäköisesti jouduttu hyväksymään kompromissien kautta. On kuitenkin oletettavaa, että sotilasdoktriinien päivitysfrekvenssin perusteella tarpeet kompromisseihin ovat vähentymässä. Tässä mielessä Venäjän sotilaallinen johto ja ylipäättänsä turvallisuuskoneisto vaikuttaa yhtenäisemmältä ja ilmeisen selkeästi enemmän yksimielisemmältä Venäjän sotilasalan kehittämisen suhteen.

Tämä ilmenee myös valtion sisäisen hierarkian muutoksena, jossa toiminnan johtaminen sotilaallisen turvallisuuden takaamisessa on kehittynyt toimien koordinoinnista valtion- ja sotilasjohdon keskittämiseen päätyen lopulta keskitettyyn valtiojohtoon sotilasalalla. Venäjä ja sen johto on siis organisaatioteorioiden näkökulmasta pitkälti hierarkkinen linja-esikuntaorganisaatio, eli sotilaallisesti järjestetty organisaatio.

Organisoituminen koskee myös sitä, että sotilasdoktriinille on annettu tieteellisen asiakirjan ominaisuus. Vuodesta 2010 alkaen sotilasdoktriinissa on esitetty joitakin peruskäsitteiden määritelmiä, minkä yhtenä tarkoituksena on istuttaa esitetyt tilannemallit joihinkin mitattaviin raameihin, jotka sopivat niin teoreettiseksi lähtökohdaksi kuin myös vallitsevan sotilaallisen organisaation suunnitteluperusteeksi ja legitimaation hakemiseksi kansalaisilta tai puolustusteollisuuden yrityksiltä. On selvää, että mainitun perustarkoituksen ohella sotilasdoktriineissa on esitetty kohtia, jotka ovat tarkoitettu tiedeyhteisölle tutkimustehtäviksi.

Toisaalta on arvioitavissa, että kaikissa sotilasdoktriineissa esitetty klausuuli suursodan todennäköisyyden vähäisyydestä on siinä määrin merkittävä, että se on otettava sotilaallisessa suunnittelussa ja sotilaspolitiikassa työn alle. Tietyllä tavalla ydinasekysymystä pyritään lieventämään tuomalla julkisuuteen käsite ”ydinaseettomasta pidäkejärjestelmästä”, mikä voi merkitä sitä, että muiden keinojen osalta kuin ydinaseen käytöstä on päästy suunnittelun ja toimenpiteiden valmistelun kokonaisvaltaisuuteen. Tämä perustunee siihen, että erityinen panostus sotilaallisessa suunnittelussa on asetettu ns. harmaan vaiheen²⁷ problematiikan ratkaisemiseen.

2.2. Sotilaspoliittisten perusteiden muutoksista

2.2.1. Sotilaspoliittisen tilanteen kehittymisestä

Venäjän sotilasdoktriinien alkusivuilla esitetty sotilaspoliittisen tilanteen tarkastelu käsittää kaksi kokonaisuutta: poliittisen ja sotilaallisen²⁸. Poliittisesta tilanteesta on esitetty kulloisenkin maailmanpoliittisen tilanteen osa-alueella vallitsevia piirteitä ja samalla tavoitteiden asettelua.²⁹

1990-luvun alun Venäjän lännen suhteiden uudelleenarviointi oli saanut 1993 sotilasdoktriinissa varsin idealistisen kuvauksen, missä todettiin vastakkainasettelun olevan poistumassa. Sen sijaan katsottiin, että kumppanuus ja yhteistyö laajenevat ja sen myötä luottamus eri toimijoiden välillä lisääntyy. Yhtenä perusteena tähän oli tavanomaisia asevoimia ja niiden rajoittamista ja vähentämistä koskeva TAE-sopimus. Tämä näkemys kuitenkin väistyi 2000-luvulle tulta-

²⁷ Rauhan ja sodan välille sijoittuva, ajallisesti kategorioitu sotilaspoliittisen tilanteen vaihe.

²⁸ Kyseinen lähestymistapa on normaali venäläisen strategisen tilannearvioinnin perusta, jossa tarkastellaan poliittista, sotilaspoliittista ja sotilasstrategista kehitystä maailmassa ja sen eri alueilla.

²⁹ Yleensä sotilasdoktriinien sotilaspoliittisen tilanteen tarkastelussa kyse näyttää vahvasti olevan Venäjän ja Yhdysvaltojen ja yleensä lännen välisistä suhteista. Alueelliset tilannearviot (esim. Kauko-Itä, Eteläinen strateginen suunta) jäävät siten oleellisesti vähemmälle tai kokonaan käsittelemättä tahi niitä käsitellään valikoiden.

essa kahden suuntauksen keskinäisen kilpailun tieltä. Yhtäältä Venäjä katsoi yhden supervallan, Yhdysvaltojen, pyrkivän yksinapaiseen maailmaan ja sen dominoivan aseman mahdollistavan ristiriitojen ratkaisun sotilaallisella voimankäytöllä. Venäjän nähtiin edustavan pyrkimystä moninapaiseen maailmaan, joka perustuu tasavertaisuuteen, kansallisten etujen huomioonottamiseen ja kansainvälisen oikeuden noudattamiseen. Venäjä katsoi moninapaisuuden olevan avain vakauden ja turvallisuuden säilymiseen.

2010-luvulla Venäjä katsoi, että ideologinen vastakkainasettelu oli heikentynyt³⁰ ja sen sijaan moninapaisuus oli vallannut alaa, joskin yhtäältä tiettyjen valtioiden (valtioryhmien) vaikutusmahdollisuudet poliittisesti, taloudellisesti ja sotilaallisesti olivat vähenemässä. Toisaalta joidenkin valtioiden vaikutusvallan kasvu edisti edellä mainitun dominoinnin lisääntymistä. Uutena tekijänä maailmanpolitiikassa tuotiin esille globalisaatio, joka osaltaan johti eri aloilla tapahtuvan kilpailun ja sen myötä jännityksen lisääntymiseen eri valtioiden ja alueiden välillä. Globalisaatio edisti kansainvälisten suhteiden monimutkaistumista ja eri kehitysprosessien epävakautta niin globaalilla kuin alueellisella tasolla. Tämän nähtiin 2010-luvun puolivälissä johtavan kuitenkin vaikutusmahdollisuuksien uudelleenjakoon uusien valtakeskusten hyväksi. Tässä kohdin sotilasdoktriini 2014 asettaa strategisen suurvaltapolitiittisen tavoitteen.

Sotilaspolitiittisesta tilanteesta Venäjä lähti vuoden 1993 sotilasdoktriinissa varsin realistisesti siitä, että sotilaallinen turvallisuus riippuu ensisijaisesti Venäjän sisäisistä tekijöistä ja toisaalta kansainvälisistä suhteista. Sanomattakin on selvää, että kylmän sodan päätyttyä ja Neuvostoliiton hajottua Venäjän ensisijainen huomio ja ponnistelut keskitettiin omien asioiden järjestämiseen – koskivat ne sitten valtion- tai sotilashallintoa tai joukkojen kotiuttamista ulkomailta tai yleensä Neuvostoliiton sotilaallisen perinnön jakoa.

Poliittisesti korrektilla tavalla ydinsodan ja yleensäkin laajamittaisen sodan vähäinen todennäköisyys kirjattiin ensimmäisen kerran vuoden 2000 sotilasdoktriiniin, ja se on esitetty myöhemmissäkin sotilasdoktriineissa vastaavalla tavalla sotilaspolitiikan yhtenä perusteeseista. Pienenä yksityiskohtana on mainittava, että vuoden 2014 sotilasdoktriinissa tuodaan esille laajamittaisen sodan todennäköisyys vähentyminen, mitä ei sen tarkemmin yksilöidä. Tämä yhtäältä merkinnee sitä, että ydinaseen poliittista roolia pyritään painottamaan, mutta toisaalta tarkoituksellisesti luodaan tulkintamahdollisuus siihen, että ydinase on

³⁰ Tämän käsitteen ja sen pohjana olevien kahden toisilleen vastakkaisten ”suuntauksien” voi arvioida poistetun siksi, että se viittaa liian voimakkaasti kylmän sodan aikaan ja sen ”leirijärjestelmään”, mikä soveltuu niille valtioille, jotka pyrkivät voimapolitiittisesti vaikutusvaltansa kasvuun. Siksi se ei ”istu” Venäjän näkemysiin sotilasdoktriinissa esitettyihin tavoitteisiin ja periaatteisiin tasavertaisuudesta ja kansallisten etujen huomioonottamiseen.

sodankäynnin väline, jota ei erillisenä elementtinä ole tarpeen tarkastella. Laajamittaisen sodan käsitteen pitäminen Venäjän sotilasdoktriinissa on selkeästi tarpeen kolmesta syystä: ensiksi yleisen asevelvollisuuden ja varusmiespalveluksen säilyttämiseksi, toiseksi sotatieteet lähtevät siitä, että aseellinen konflikti voi eskaloitua, ja kolmanneksi luodaan peruste asevoimien mobilisaatioreservin kehittämiseksi reformin tiimellyksessä.

Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa sotilaspoliittisesta tilanteesta on ensimmäisen kerran esitetty näkemys erilaisten (valtion sisäisten) ääri-ilmiöiden voimistumisesta.³¹ Konkreettisesti Venäjä koki tämän ainakin kahdesti omalla alueellaan Tšetšenian sotien yhteydessä. Näihin liittyvä problematiikka on myöhemmissä sotilasdoktriinien sotilaspoliittisesta tilanteen kuvauksesta poistunut, mikä johtunee siitä, että kyseisten ilmiöiden hallinta ei ole varsinaisesti asevoimien ensisijaisia tehtäviä.

Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa esitetty käsite ”humanitaarisesta interventios- ta” perustuu tapahtumiin Jugoslavian hajotessa ja erityisesti Naton voimatoimiin Serbiaa vastaan 1990-luvun lopulla. 2010-luvulle tultaessa se on jalostunut muotoon ”alueellisten konfliktien ratkaisupyrkimyksistä voimakeinoilla”. Alueellisen konfliktin ratkaisu voimankäytöllä viittaa mm. Naton ja Yhdysvaltojen toimiin Afganistanin, Irakin, Libyan ja Syyrian tilanteen ratkaisupyrkimyksissä. Edellä mainittuun sisältyy myös peruste sille, että sotilasdoktriineissa 2010 ja 2014 arvioidaan monien alueellisten konfliktien olevan edelleen ratkaisematta ja sille ajatukselle, jonka mukaan jossain suunnissa sotilaalliset vaarat Venäjää kohtaan ovat lisääntymässä.

Uusimmassa 2014 sotilasdoktriinissa katsotaan kehityksen johtaneen siihen, että sotilaalliset vaarat ja uhat ovat siirtymässä informaatioavaruuteen ja konkreettisesti Venäjän alueelle. Tämän voi arvioida johtuvan ainakin kolmesta tekijästä: 1) informaation (puuttumatta sen laatuun) merkityksestä sotilaallisten toimien oikeuttajana, 2) Venäjän yhteiskunnan ja erityisesti sotilashallinnon tietoteknisestä kehityksestä ja sen haavoittuvuuden lisääntymisestä sekä 3) informaatioon ja kommunikaation liittyvien valtion valvontateknologioiden kehittämisen tarpeesta. Toisaalta näkemys informaation roolin muutoksesta on nähtävä myös Venäjän tavoitteenasetteluna ja siten tutkimus- ja kehittämistehtävänä. Joka tapauksessa Venäjä katsoo, että sotilaalliseen toimintaan on kehittymässä uusi elementti ja ulottuvuus, jonka hallintaa ei toistaiseksi kansainvälisesti säädellä ja jonka käyttö voi olla ratkaisevaa konfliktitilanteessa.

³¹ Näitä ovat esimerkiksi: etniset ja uskonnolliset ääriilikkeet, separatismi, terrorismi ja myös jossain määrin järjestäytyneet rikollisuus, laiton ase- ja huumekauppa sekä näiden ylikansallistuminen.

Huolestuttavinta on se, miten Venäjä näkee kansainvälisten turvallisuusraken- teiden kehityksen. Kehityssuunnan ydin on siinä, että jos 2000-luvun taiteessa todettiin sotilaallista voimaa käytetyn ilman YK:n turvallisuusneuvoston hy- väksyntää, niin 2010-luvulla Venäjä katsoo, että kansainvälinen turvallisuusark- kitehtuuri (järjestelmä), puhumattakaan kansainvälisen oikeuden mekanismeis- ta, eivät takaa kaikille valtioille tasavertaista turvallisuutta³². Tämäkin voidaan nähdä kahtalaisena ajatuksena siten, että yhtäältä globaali turvallisuusjärjestel- mä ei pysty estämään tai tuomitsemaan jonkin valtion sotilaallisia toimia Venä- jää vastaan. Toisaalta tämä on mahdollisuuksien ikkuna myös Venäjälle, mikä selittää sen äänestyskäyttäytymistä YK:n turvallisuusneuvostossa esimerkiksi Ukrainassa 2014 tapahtuneen lentokonekatastrofin selvittämiseen tarkoitettun tuomioistuimen perustamista koskevan päätöksen osalta.

Kokonaisuudessaan voidaan arvioida, että sotilasdoktriineissa on esitetty soti- laspoliittisen tilanteen kehittymistendenssi voimistuvasta eri voimakeskusten välisestä kilpailusta, jota harjoitetaan niin poliittisella, taloudellisella kuin myös sotilaallisella alalla. Kärjistetysti tämän voi arvioida johtavan tiettyyn mustaval- koisuuteen – ”olet meidän kanssa tai meitä vastaan”. Kyse on siis pohjimmil- taan vaikutusmahdollisuuksista ja -vallasta kansainvälisen aseman määrittäjänä.

Kilpailun voi katsoa käsittävän kaikki valtion kehittymiseen ja voimavarojen li- sääntymiseen liittyvät tekijät tai alat. Tästä Venäjän osalta strategisina esimerk- kinä ovat esimerkiksi Itsenäisen valtioiden yhteisön (IVY) jäsenmaat tai ns. BRICS-yhteistyö. Alueellisia tai kahdenvälisiä esimerkkejä on lukuisia (esim. Kiina, Keski-Aasia, Lähi-itä, Latalainen Amerikka). Tämä ei tarkoita sitä, että Venäjän yhteistyöhalukkuus tai -pyrkimykset jonkin valtion osalta olisivat jon- kin tilanteen tai sopimuksen seurauksena käytetyt, vaan lähtökohtana lienee pragmaattinen ajattelu kansallisten etujen puntaroinnissa.

Sotilaallisen turvallisuuden osalta sotilasdoktriineissa on nähtävissä selkeä ten- denssi kansainvälisten turvallisuusmekanismien roolin heikkenemisestä. Tämä perustuu nimenomaan siihen, että kansainväliset mekanismit tai -järjestöt eivät tosiasiallisesti pysty estämään voimatoimin tapahtuvaa konfliktitilanteen ratkai- sua. Tätä vahvistaa vielä se, että sotilaalliset vaarat ja uhat ovat siirtymässä ulot- tuvuuteen, jossa toimintaa ei säätele kansainvälisoikeudellisesti vastuussa oleva instanssi, vaan enemmän tai vähemmän kansallinen (kaupallinen) toimija tai yritys. Tässä suhteessa informaation käyttö on samalla uhka ja mahdollisuus.

³² Vrt. Euroopan turvallisuuden peruskirja, § 8, jonka mukaan ”jokaisella osanottajavaltiolla on yhtäläi- nen oikeus turvallisuuteen”. ETYJ, Euroopan turvallisuuden peruskirja ja Istanbulin huippukokouksen julistus 1999. UMe:n julkaisuja, Edita, Helsinki 2000. Löydettävissä <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=52967&contentlan=1&culture=fi-FI> (25.8.2015).

Kolmas selkeä sotilasdoktriineissa esiintyvä tendenssi on sotilaallisen voiman käytön säilyminen ja esiintymistiheyden lisääntyminen ristiriitojen ratkaisukeinona. Tämä siitäkin huolimatta, mitä kehitystä poliittisella tai taloudellisella toiminnalla aikaansaadaan tai pyritään aikaansaamaan.

Näin voi yksiselitteisesti tehdä seuraavia johtopäätöksiä Venäjän näkemyksistä sotilaspoliittisen tilanteen kehittymistä. Venäjä katsoo anarkian olevan lisääntymässä kansainvälisen turvallisuuden alalla. Tästä seuraa ilmeinen tarve ja Venäjän (julistuksellinen) pyrkimys yhtäältä kansainvälisten turvallisuusmekanismien (organisaatioiden ja sopimusjärjestelmien) kehittämiseen ja ajantasaistamiseen. Toisaalta esimerkiksi YK:n osalta Venäjän voi katsoa olevan tyytyväinen turvallisuusneuvoston päätöksentekokoneistoon. Anarkiasta ja kansainvälisten organisaatioiden heikkenemisestä seuraa väistämättä se, että turvallisuuden omaehtoinen takaamistarve lisääntyy.

Asesääntelyä koskevien sopimusjärjestelmien osalta voi olettaa Venäjän pyrkivän yhtäältä ydinaseiden vähentämiseen, mutta erityisesti siihen, ettei sen suhteellinen asema yhtenä maailman ydinasupervaltana ole uhattuna. Toisaalta on ilmeistä, että Venäjä pyrkii edistämään kansainvälistä hallintajärjestelmää niillä aloilla, joilla se arvioi olevansa kehittymässä tai jäljessä johtavista valtioista (esim. informaatio ja avaruus). Tavanomaisten aseiden sääntelyregiimien osalta sotilaallisen voiman kehittäminen on kaikkien eurooppalaisten valtioiden osalta sopimuksellisesti itse määritettävissä kansallisista lähtökohdista.

Venäjä pyrkii käyttämään mainittua mahdollisuuksien ikkunaa niin, että sotilaallisen turvallisuuden takaamisen itsenäistä kykyä ja keinovalikoimaa on kehitettävä lähinnä taloudellisten reunaehtojen puitteissa, mikä viime vuosina onkin Venäjän osalta näkynyt asevoimien perinpohjaisena uudistamisena eli reformina. Tässä on yksi selitys sille, miksi Venäjä pyrkii allokoimaan riittäviä resursseja sotilaallisen turvallisuuden kehittämiseen ja asevoimiensa materiaaliin ja toiminnalliseen uudistamiseen.

2.2.2. Uhkakuvan muutoksista

Sotilaalliseen turvallisuuteen kohdistuvien vaarojen ja uhkien arviointi perustuu järjestelmäanalyttiseen³³ lähtökohtaan. Turvallisuuden katsotaan olevan tietyllä tavalla osiensa summa, jossa yhden osatekijän muutos voi heijastua muille alueille tai eskaloitua laajemmaksi ja vakavammaksi. Valtion sotilaallisen turvallisuuden Venäjä katsoo muodostuvan järjestelmästä, jossa vaikuttavina osako-

³³ Järjestelmällä tarkoitetaan vähintään kahdesta elementistä ja niiden välisistä suhteista muodostuvaa toiminnallista kokonaisuutta.

konaisuuksina ovat valtion sisäiset tekijät ja tilanne sekä ulkoinen ympäristö ja siinä vallitseva tilanne, uhkapotentiaali ja sen realisoituminen eri muodoissaan. Työjakona turvallisuuden hallinnassa on se, että ulkoisen ympäristön uhkatekijöiden osalta viime kädessä huolehtivat pääasiassa asevoimat ja sisäisen turvallisuuden osalta sisäministeriö ja eri turvallisuuspalvelut.

Viime vuosina ns. rajat ylittävät vaarat tai uhat ovat aiheuttaneet uhkatekijöihin liittyvän ilmeisen haasteen, jonka ydin on siinä, miten ja kuka näiden uhkien hallinnasta viimekädessä vastaa. Täsmäaseiskujen tekeminen Venäjältä sen ulkopuolella olevia terrorismikohteita vastaan ei toistaiseksi ole ollut Venäjän käytäntö, joskin Syyrian operaatio syyskuusta 2015 maaliskuuhun 2016 oli tässä suhteessa muutos.

Kaukasian alue on ollut käytännössä koko uuden Venäjän ajan konfliktialtista aluetta, mikä osaltaan selittää sen, että Venäjä on pyrkinyt, pyrkii sekä osin pyrkimyksissään myös onnistuu kytkemään eri toimijoita (valtiollisia tai niiden jonkinlaisia osia) yhä tiiviimpiin suhteisiin Venäjän kanssa niin poliittisesti, taloudellisesti kuin sotilaallisestikin. Näistä esimerkkinä voidaan mainita Kollektiivisen turvallisuuden sopimusjärjestö ja sen toiminnan painottuminen Keski-Aasiaan ja muihinkin Venäjän strategisiin suuntiin, Kaukasiassa Etelä-Ossetian ja Abhasian kytkeminen Venäjän sotilaspoliittiseen ja sotilaalliseen järjestelmään.

Seuraavaksi tarkastellaan Venäjän sotilasdoktriineissa esitettyjä näkemyksiä siihen kohdistuvista sotilaallisista vaaroista ja uhista.³⁴ Aiemmin mainitun lähtökohdan mukaisesti sotilasdoktriineissa tarkastellaan ja luetteloidaan sisäisiä ja ulkoisia uhkatekijöitä. Poliittisesti motivoitu perusnäkemys suoran hyökkäyksen uhan vähentymisestä on säilynyt jokseenkin muuttumattomana kaikissa sotilasdoktriineissa. Toisena perusnäkemysenä on se, että sotilaallisia vaaroja on edelleen olemassa ja joissakin suunnissa ne voimistuvat Venäjää kohtaan. Tätä näkemystä on pidettävä ”pakollisena” näkemysenä sotilaallisen toiminnan perustaksi, mutta on samalla valitettavan epämääräinen, millä kenties halutaan välttää antamasta tiettyyn valtioon tai alueeseen kohdistuvaa poliittista signaalia.

³⁴ Menemättä tarkemmin käsitteiden sisällön problematiikkaan, voidaan todeta lyhyesti ja kärsitetysti, että vaara on olosuhteiden ja voimasuhteiden tila, jossa jollakin toimijalla on potentiaalinen kyky aiheuttaa vahinkoa toisen turvallisuudelle tietyillä edellytyksillä ja tietyssä tilanteessa. Sen erottaa uhasta lähinnä toimijan aikomukset ja todelliset valmiudet käyttää sotilaallista keinovalikoimaansa toista toimijaa vastaan sen etuja uhkaavalla tavalla tietyillä edellytyksillä. Kts. tarkemmin: Форестрем П.К.: Военная безопасность СНГ и основные пути ее обеспечения на современном этапе. Курсовая работа, ВОЕННАЯ ОРДЕНА ЛЕНИНА КРАСНОЗНАМЕННАЯ ОРДЕНА СУВОРОВА АКАДЕМИЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБА ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ. Москва 2009, s. 6. Kirjoittajan Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemian diplomityö tekijän hallussa.

Sotilasdoktriini ilmentää Venäjän sotilaspoliittisen johdon maailmankuvaa ja sitä, että sen on tarkoituskin antaa poliittinen signaali vaikutusympäristöönsä. Tämä mukaisesti presidentti Jeltsinin ajan sotilasdoktriini 1993 oli varsin sisäänpäin kääntynyt, so. sisäisiin asioihin keskittyvä, ja esimerkiksi entistä läntistä päävihollista käsiteltiin varsin loivin sanakääntein. Tietyllä tapaa 1993 sotilasdoktriini sekä idealismin että faktisen realismin sävyttämä, mikä varsin nopeasti kallistui jälkimmäisen puoleen.

Selkeä muutos tapahtui presidentti Putinin noustua valtion johtoon ja vahvistettua päivitetyn sotilasdoktriinin vuonna 2000. Tällöin monet 1990-luvun vaaratekijät olivat muuttuneet uhiksi, joten tuore presidentti halusi tietyllä tapaa antaa signaalin uudesta voimakkaasta johtajasta, jonka lähtökohdat turvallisuusajatteluun olivat edeltäjänsä verrattuna kertaluokkaa vakavampia, mikä sinällään on ymmärrettävää sisäisen tilanteen johdosta. Tämän lisäksi sotilasdoktriinissa oli nähtävissä määritelty Venäjän strateginen päämäärä yhtenä moninapaisen maailman vaikutusvaltaisimmista keskuksista. Vuoden 2000 sotilasdoktriinin voi arvioida olevan eräänlainen varoitus siitä, mitä tuleman pitää niin sisäisessä kuin ulkoisessakin turvallisuudessa, mikäli sotilaspoliittinen tilanne jatkuu entisellään. Varoitus oli suunnattu niin Etelä-Kaukasiassa federaatiota vastaan toimiville terroristeille³⁵ kuin ulkomaailmalle siitä, että sen sisäisiin asioihin ei ole puuttuminen.

Tämä peruslähtökohta koki jälleen muutoksen presidentti Medvedevin presidenttikaudella, jolloin Putinin vahvistamat uhat muutettiin takaisin vaaratekijöiksi, ja ne olivat siten enemmän sopusoinnussa Venäjän poliittisen ilmapiirin kanssa³⁶. Toisaalta tällä menettelyllä Venäjän johto halusi mahdollisesti hälventää pelkoja siitä, mitä asevoimissa oli tapahtumassa. Tätä perussignaalia ei vuonna 2010 muutettu, joskin uhkakokonaisuuden luokittelu oli pragmaattisempaa ja kohdistetumpaa, ja siten sopusoinnussa poliittisten linjausten kanssa.

Venäjän sisäisten uhkatekijöiden kohdalla sotilasdoktriinin näkemykset ovat säilyneet jokseenkin muuttumattomina. Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa esitetyt näkemykset aseiden anastamisesta eri kohteista ja sopimukselliset puutteet koskien ulkomailla olevia, Venäjän kansallistamia joukkoja olivat todennäköisesti reaalisia ja ajankohtaisia, joiden ratkaisu hoidettiin vartiointia lisäämällä, sopimustarkennuksia tekemällä ja joukkojen kotiuttamisella äiti-Venäjän alueelle tai puolustusministerin erottamisella sotilaallisesti epäonnistuneen Tšetšeni-

³⁵ Pohjois-Kaukasiassa terrorisminvastainen operaatio alkoi 7.8.1999 ja päättyi 16.4.2009.

³⁶ On selvää, että muutokseen vaikutti myös kokonaisarvio sotilaspoliittisesta tilanteesta.

an operaation jälkeen³⁷. Vartiointitehtävissä ei todennäköisesti täysin onnistuttu, sillä vielä vuoden 2000 sotilasdoktriinissa esitettiin näkemys uhasta tuhotöiden, terroritekojen ja muiden laittomuuksien toteuttamisesta sekä ampumatarvikkeiden, räjähtävän materiaalin ja muiden välineiden kauppittelusta.

Sen sijaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät uhkatekijät saatiin todennäköisimmin hallintaan valtion sisäisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten toimintaa kehittämällä. Järjestäytynyt rikollisuus on sinällään Venäjälle nykypäivää, minkä hallintaan asevoimat osallistuvat lähinnä antamalla virka-apua sisäisen turvallisuuden organisaatioille. Toisaalta tätä tukee myös se, että vuosien 1993 ja 2000 sotilasdoktriineissa esitetty näkemys laittomien aseellisten ryhmittymien muodostamisesta on 2010-luvulle tultaessa siirretty ulkoisten uhkatekijöiden joukkoon. Vuoden 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa kyseinen tekijä on laajentunut kansainväliseksi. Se esitetään siten, että ulkoisen vaaratekijän muodostavat erilaisten jännityspesäkkeiden syntyminen, kansainvälisten aseistettujen radikaalien ryhmittymien tai ulkomaalaisten yksityisten sotilasyhtiöiden toiminta Venäjän tai sen liittolaisten raja-alueilla sekä separatismien ja ”ekstremismien” lisääntyminen eräillä maailman alueilla, niitä tarkemmin määrittelemättä.

Sisäisistä uhkatekijöistä Venäjän sisäisen tilanteen horjuttamista ja perustuslaiden järjestelmän väkivaltaisia kumoamisyrityksiä voidaan pitää Venäjän valtio- ja sotilasjohdon ”geneettisinä” tai ”patologisina”, mutta myös traditionaalisina pelkoina. Sotilasdoktriinin näkemykset niistä ovat muuttuneet aiemmista kumousyrityksistä järjestäytyneeksi toiminnaksi. Vuodesta 2000 alkaen tähän vaaratekijään on liittynyt myös muutos valtiovallan ja sen elinten toimintaa häiritsevän toiminnan suunnittelusta ja valmistelusta varsinaiseen tavoitteeseen tähtäävään toimintaan.

Uutena näkemyksenä sisäisestä turvallisuudesta on se, että vuoden 2000 sotilasdoktriinissa nähty uhka Venäjään ja sen liittolaisiin kohdistuvasta vihamielisestä tiedotuksellisesta toiminnasta on laajentunut käsittämään erityisesti nuorisoon kohdistetun informatiovaikuttamisen, jonka tavoitteena on venäläisten historiallisten, henkisten ja isänmaallisten perinteiden horjuttaminen. Osaltaan tämä lienee myös seurausta olosuhteiden muutoksesta ja kommunikaatiomahdollisuuksien parantumisesta yksittäisen venäläisenkin osalta. Ilmeisesti uhkan katsotaan antavan perusteet nuorisokasvatuksen ja esisotilaallisen koulutuksen uudelleenherättämiselle.

³⁷ Kyse on puolustusministeri Pavel Gratšovista, jonka väitettiin aseistaneen tšetšeenikapinallisia Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin ja Taka-Kaukasian voimaryhmän kotiin siirrettävällä aseistuksella ja kalustolla ennen siellä syttynyttä 1. aseellista konfliktia.

Venäjän toimintaympäristön ulkoisista uhista Venäjälle esitetyt aluevaatimukset ovat olleet jokseenkin pysyvä vaara. Tämä siitäkin huolimatta, että valtiotoimijalähtöisiä ajatuksia rajojen tarkistamisesta on esittänyt vain Kiina ja Japani³⁸. Seuraavassa sotilasdoktriinissa Venäjään kohdistuvan aluevaatimusuhkan peruste löytynee myös Ukrainasta. Aluevaatimuksissa kyse on lähinnä potentiaalisesta ristiriidasta, jonka realisoitumisen todennäköisyys on pieni. Venäjän sotilasdoktriini haluaa siis korostaa Venäjän elintärkeitä etuja, eli rajojen loukkamattomuutta, alueellista koskemattomuutta ja cheyttä.

Toiseksi pysyväisluonteiseksi ulkoiseksi vaaratekijäksi voidaan arvioida kansainvälinen terrorismi³⁹. Siihen kohdistuvat näkemykset ovat muuttuneet siten, että sen katsotaan olevan (alueellisesti) laajentumassa ja kehittymässä käsittämään erilaiset ääri-ilmiot sekä siinä käytettävän keinovalikoiman muuttuvan vaarallisemmaksi. Kyseisen vaaran osalta Venäjä tuo esille uusimmassa sotilasdoktriinissaan tarpeen ja ilmeisen retorisen haasteen kansainvälisen terrorisminvastaisen yhteistyön kehittämisestä.

Kolmanneksi näkemysten pysyvyyttä ilmentää sotilasdoktriinin maininnat vaarasta puuttua Venäjän sisäisiin asioihin. Muutos koskee vaaran ilmenemisen luonnetta. Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa vaara nähtiin yrityksenä puuttua, mutta sen jälkeisissä selkeästi puuttumisena. Toinen muutos aiheutuu kollektiivisen sopimusjärjestön kehittymisestä, minkä seurauksena myös liittolaisten sisäisiin asioihin puuttuminen on katsottu vaaratekijäksi. Mainittuun vaaraan voitaneen liittää myös vuoden 2000 sotilasdoktriinissa esitetty Venäjään ja sen liittolaisiin kohdistuva vihamielinen tiedotustoiminta (tiedotuksellinen, tekninen ja psykologinen).

Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa tiedotustoiminnallinen vaara on täsmentynyt informaatio- ja kommunikaatioteknologian käytöksi poliittisessa tarkoituksessa jonkin kansainvälisen oikeuden vastaisen toiminnan oikeuttamiseksi. Toisaalta näkemys tästä vaarasta sisältää myös uhkatekijän kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle sekä globaalille ja alueelliselle vakaudelle. Tällä haluttaneen korostaa informaation merkitystä osana sotilaallista toimintaa.

³⁸ 1990-luvulla Venäjän rajan merkintä- ja demarkaatio-ongelmia on esiintynyt Viron, Latvian, Liettuan, Ukrainan, Azerbaidžhanin, Mongolian, Kiinan ja Japanin kanssa. Käytännössä kaikkien kanssa Venäjän on sopinut valtiorajasta. Yhteiskunnallisissa, kansalaisjärjestöissä tai kansalaisten keskuudessa mainituissa maissa, myös Suomessa on ajatuksia ja keskustelua joidenkin historiallisten alueiden palauttamisesta. Паламарь Н.Г. (2012): К истории территориальных притязаний к РФ со стороны сопредельных государств. Вестник академии военных наук, № 4 (41) 2012, s. 132–137.

³⁹ Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa se esitettiin uhkana.

Selkeä muutos ulkoisissa vaaratekijöissä koskee Venäjän ulkomailla olevia kansalaisia sekä heidän oikeuksiaan ja vapauksiaan. Niihin kohdistuvat väärinkäytökset sisällytettiin vaaratekijöihin 1990-luvulla ja uhkatekijöihin vuoden 2000 sotilasdoktriinissa. Tätä turvallisuuden kohderyhmää käsiteltiin myös kesällä 2000 julkaistussa ulkopoliittisessa konseptiossa⁴⁰. Sen jälkeen ulkovenäläisiä on käsitelty ainoastaan ulkopoliittisissa konseptioissa 2008 ja 2013⁴¹, muttei sotilasdoktriineissa 2010 ja 2014. Tälle voidaan arvioida olevan mm. seuraavia syitä: 1) 2000-luvun alussa haluttiin ulkovenäläisen turvallisuutta tukea sekä poliittisesti että sotilaallisesti, 2) presidentti Medvedevin 2008 alkaneella presidenttikaudella yleiseen poliittiseen linjaukseen ei soveltunut mahdolliset ulkopuolisten arviot siitä, että Venäjä käyttäisi sotilaallista keinovalikoimaa ulkovenäläisten puolustamiseen ja 3) haluttiin jatkossa tehdä tietyksi se, että politiikan keinovalikoimassa kansallisten etujen puolustamisessa ja vaaratekijöiden hallinnassa muut kuin sotilaalliset keinot ovat ensisijaisia.

Jos kohta edellä mainitut ulkoiset vaara- ja uhkatekijät on käsiteltävä lähinnä turvallisuusongelmiksi, joiden hallinta kuuluu pääosin Venäjän turvallisuusviranomaisille ja -palveluille, on sotilasdoktriineissa ilmaistu myös puhtaasti sotilaalliseen turvallisuuteen ja siihen kohdistuviin uhkiin liittyviä näkemyksiä. Näistä ensimmäinen on Venäjän tai sen liittolaisten rajojen läheisyydessä olevat aseellisten konfliktien pesäkkeet. Tämä on ollut jokseenkin toistuvaa aina Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Konflikteja on esiintynyt, ja niitä kytee edelleen Kaukasiassa ja Keski-Aasiassa. Muutos niitä koskevissa näkemyksissä koskee eskaloitumismahdollisuutta, mikä näkemys on sopuoinnussa turvallisuusjärjestelmän rakenteen ja logiikan kanssa. Tämä tarkoittaa, että venäläinen sotilaallinen ajattelu lähtee siitä, että konflikti voi laajeta, mikäli sitä ei onnistuta tavalla tai toisella rajoittamaan ja neutralisoimaan (kts. asevoimien tehtävät).

1990-luvun alussa aseelliset konfliktit arvioitiin vaaratekijöiksi, joiden alttius kehittyä uhaksi katsottiin lisääntyvän Venäjän ja sen liittolaisten raja-alueilla olleisiin kohteisiin tehtävien hyökkäysten ja provokaatioiden myötä. Tähän liittyi 1990-luvun alkuvuosina se, että huomattavia määriä Venäjän asevoimien yksiköitä ja kohteita oli Baltian ja Keskisen Itä-Euroopan maissa. 2000-luvun alun sotilasdoktriinissa kyseinen tekijä oli muuttunut uhaksi ja samalla laajentunut käsittämään venäläiset sotilaskohteet muiden valtioiden alueilla (esim. Azerbaidzhan, Ukraina, eräät Keski-Aasian valtiot) ja maailman merillä (esim. Syyrian Tartus ja Vietnamin Kamran). Yhtäältä tämä merkitsee Venäjän intressipi-

⁴⁰ Kts. КОНЦЕПЦИЯ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ от 28 июня 2000 г., osa III, § 4.

⁴¹ Kts. КОНЦЕПЦИЯ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ от 12 июля 2008 г., osa III, § 5 ja КОНЦЕПЦИЯ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ от 12 февраля 2013, osa III, § 39 г).

rin huomioon ottamista, jota ei 1990-luvun sotilasdoktriinissa erikseen käsitelty, mutta myös sitä, että konfliktipotentialia oli mahdollisesti kehittymässä, esim. Moldovassa (ent. 11. Armeijan kohteet). Joka tapauksessa uhkatekijän hallinta edellytti jonkinlaisia toimia.

Tähän vaaratekijään, joka 2000-luvulla ja sen jälkeen on arvioitu uhkatekijäksi, liittyvät näkemykset Venäjälle suunnattaviksi tarkoitettujen aseellisten ryhmien kouluttamisesta. Vielä vuoden 2000 sotilasdoktriinissa niiden siirtäminen toimintaan Venäjän alueelle arvioitiin uhaksi, mutta 2010-luvun sotilasdoktriinista alkaen niiden todettiin olevan laittomia ja toimivan jo Venäjän ja sen liittolaisten alueella. Yhtäältä tämän voidaan ymmärtää kuuluvan järjestäytyneen rikollisuuden piiriin kuin toisaalta siihen, mikä tuotiin esille uutena vaaratekijänä vuoden 2014 sotilasdoktriinissa; nimittäin ulkovaltojen erikoispalveluiden Venäjään kohdistama vahingollinen toiminta.

Seuraavaksi tarkastellaan kahta vaaratekijää, joihin sotilasdoktriinien erityinen huomio on asetettu, vaikka ne on luetteloitu yhdeksi muiden tekijöiden joukkoon. Ensimmäinen näistä on sotilasliittojen ja -blokkien laajentuminen Venäjän etuja vahingoittavasti. On todettava, että kyseinen vaaratekijä on mainittu jokaisessa sotilasdoktriinissa, vuosien 1993 ja 2000 vuosien sotilasdoktriineissa tosin nimettömänä vaara- tai uhkatekijänä, mutta vuosien 2010 ja 2014 asiakirjoissa nimettynä vaaratekijänä: Naton laajentuminen.

Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa kyseinen asia uhaksi kirjoitettuna oli kohdistettu nimenomaan varoitukseksi Natolle ja niille maille, jotka sen jäsenyyteen ns. kolmannen laajentumiskierroksen jälkeen olivat tuolloin pyrkimässä. Näistä Venäjän kannalta kriittisimpiä olivat Georgia ja Ukraina. Vuonna 2008 laajentumishanke kyseisten maiden osalta oli mitä ajankohtaisin, mutta Naton sisäisten tekijöiden johdosta se silloin peruttiin. Toinen tekijä, minkä voi arvioida vaikuttaneen uhkatekijän muutokseen, oli 2000-luvun alkupuoliskolla tapahtuneet ns. väri vallankumoukset, joiden seurauksena mainituissa entisissä neuvostotasavalloissa tapahtui selkeä poliittisen orientaation käänös kohti läntisiä rakenteita.

Kyseiseen uhkatekijään, eli Naton infrastruktuurin lähentymiseen kohti Venäjän rajoja, liittyy myös potentiaaliin (voimavaroihin) liittyvä vaaratekijä, joka ei aiheuta suoraa uhkaa Venäjälle (ainakin toistaiseksi julkinen aikomus puuttuu). Asia ilmaisiin vaaratekijänä vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa, millä Venäjä haluaa yhtäältä ilmoittaa, että asia on pantu selkeästi merkille, ja toisaalta olla provosoimatta tilannetta sekä välttää joutumasta verbaalisesti syytetyksi valtioiden sisäisiin asioihin puuttumisesta. Tämän vaaratekijän kehittymisen

hallitsemiseksi Venäjän presidentti Medvedev toi esille kesällä 2008 aloitteen Euroopan turvallisuussopimuksesta⁴². Tämä aloite ei niin sanotusti ”ottanut tuulta purjeisiinsa”, joskin Venäjä on ajoittain siihen viitannut, mikä merkitsee, että Venäjä pitää sitä siis edelleen mahdollisuutena ja yhtenä poliittisista keinoista.

1990- ja 2000-luvulla Natoa käsiteltiin lähinnä uhkapotentiaalina, mutta vuodesta 2010 sen toiminnan on katsottu muodostavan vaaratekijän Venäjän sotilaalliselle turvallisuudelle. Tämäkin on kirjattu siten, että vuonna 2010 vaaratekijän muodosti pyrkimys antaa Natolle ”globaaleita funktioita”, joita toteutettaessa rikotaan kansainvälisen oikeuden normeja. 2014 sotilasdoktriinissa tämän on todettu olevan tosiasiallista ja sitä korostetaan näkemyksellä Naton voimapotentialin kasvattamisesta. Näin Venäjä haluaa voimapotentialista ja sen käytöstä kirjoittaessaan ilmoittaa, että Nato lähestyy sitä pistettä, jossa se arvioidaan sotilaalliseksi uhaksi. Tähän ei vielä Venäjän virallisissa näkemyksissä olla tultu, ja siten Venäjä halunnee säilyttää ainakin teoreettisen mahdollisuuden dialogiin Naton kanssa.

Toinen vaaratekijä, joka on pilkottu järjestämäänsä analyttisesti pienempiin osatekijöihin, on varsin laajamittainen kokonaisuus strategisesta ja alueellisesta vakaudesta. Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa mainitun vaaratekijän katsottiin liittyvän sopimusjärjestelmään ja sen rikkomuksiin sekä aseistuksen määrälliseen ja laadulliseen kehittämiseen. 2000-luvun alussa tuotiin esille käsitteet globaali ja alueellinen vakaus, jolloin vakauden järkkymisen tekijöiksi katsottiin mm. hallintojärjestelmän, ohjushyökkäyksen ennakkovaroitusjärjestelmän, strategisten ydinasevoimien, ohjustorjunnan ja avaruusvalvontajärjestelmien sekä muiden vaarallisten kohteiden toiminnan estäminen. Käsite strategisesta vakaudesta oli siten laajentunut puhtaasti ydinaseiden ja -kärkien keskinäisistä voimasuhteista ja niiden käytön sekä käytön estämisen problematiikasta käsittämään myös niiden käytön edellytykset ja tukitoiminnot. 2010-luvulla käsitteistö edelleen laajeni koskemaan yritykset horjuttaa tilannetta yksittäisissä valtioissa, millä viitataan alueelliseen vakauteen. Vuoden 2014 sotilasdoktriini sisälsi sekä alueellisen että globaalien vakauden. Vuodesta 2010 alkaen mainittu ydinasepotentialin ja

⁴² Sopimusluonnoksen mukaan tarkoituksena oli luoda Euroatlanttiselle alueelle sotilaspoliittisesti yhtenäinen, jakamaton tila. Tässä tarkoituksessa presidentti Medvedev esitti aloitteenaan periaatteen turvallisuuden jakamattomuudesta kansainvälisoikeudellisesta sopimisesta. Kyse oli juridisesti sitovasta velvoitteesta, jonka mukaan mikään valtio tai organisaatio ei voi lujittaa turvallisuuttaan muiden valtioiden tai organisaatioiden kustannuksella. Sopimuksen sisältö on esitetty Venäjän presidentin sivulla: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/6152> (21.8.2015).

siihen liittyvien järjestelmien ja kohteiden toiminnan estäminen on nähty vakavimmiksi sotilaallisiksi uhiksi.

Toisena osatekijänä strategiseen vakauteen liittyvässä vaarassa on ydinaseteknologian leviäminen ja ydinasevaltioiden määrän lisääntyminen. Tämä liittyy Venäjän näkökulmasta strategiseen vakauteen sen takia, että Venäjän suhteellinen painoarvo ydinasevaltiona laskee, mikäli ydinasevaltioiden määrä lisääntyy. Tämän johdosta vaaratekijänä on se, että Venäjän strateginen tavoite, joka tuotiin esille vuoden 2000 sotilasdoktriinissa Venäjän asemasta yhtenä maailman vaikutuskeskuksista, on yhä vaikeampi saavuttaa. Tämän johdosta voi olettaa, että Venäjä lähtökohtaisesti edesauttaa ns. NPT-sopimuksen toteutumista, ainakin silloin, kun se sopii sen alueellisiin tavoitteisiin. Toisaalta on ilmeistä, että ydinaseiden leviämisen uhka merkitsee sitä, että on olemassa tietty määrällinen ja laadullinen raja-arvo, jota Venäjä ei missään olosuhteissa alita.

Strategiseen vakauteen liittyy myös Venäjän näkemykset kansainvälisten sopimusten rikkomisesta sekä aiemmin tehtyjen aseseäntelysopimusten noudattamatta jättämisestä. Yhtäältä tämän voi katsoa viittaavan selkeästi tavanomaiseen asevoimia Euroopassa koskevaan TAE-sopimukseen, mutta myös ohjuspuolustusta koskevaan sopimukseen, josta Yhdysvallat irtautui vuonna 2002, jonka seurauksena kyseinen sopimus menetti merkityksensä. Kokonaisuudessaan näyttää siltä, että Venäjä haluaa korostaa sopimusjärjestelmän olemassaoloa ja merkitystä vakauden peruspilarina. Tämän takia Venäjä on nähnyt vaarana vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen ohjuspuolustusjärjestelmän ryhmittämisen, jonka se katsoo rikkovan vallitsevaa ydinasevoimasuhdetta. On oletettavaa, että syynä Venäjän arvioimaan uhkaan on nimenomaan vaikutus sen ydinaseiden iskukykyyn sekä ns. ensi-iskun että kostoiskun osalta. Tämän näkemyksen voi arvioida olevan sotilasdoktriinissa esitetty varoitus meneillään oleville Yhdysvaltojen ja Naton hankkeille ohjuspuolustuksen kehittämisestä Euroopassa. Hankkeiden edistämisen hidastamiseen tai estämiseen Venäjä pyrki myös yhteistoiminnan keinoin esittämällä aloitteen ohjuspuolustuksen ns. sektorijaosta ja järjestämällä keväällä 2013 asiaa koskevan kansainvälisen konferenssin.

Tätä vaaratekijää Venäjä laajensi vuoden 2014 sotilasdoktriinissa tuomalla esille vaaran ”globaalin iskun” toteuttamisesta ja aikomuksesta sijoittaa aseita avaruuteen ja strategisten, tavanomaisten täsmäiskujärjestelmien ryhmittämisestä. Tällä Venäjä edelleen laajentaa strategisen vakauden käsitteisisältöä ja myös huoltansa siitä, että ydinaseen rooli strategisen vakauden ylläpitäjänä on vähentymässä ja Venäjän mahdollisuudet ydinasesuurvalta-asemansa ylläpitämiseen ovat siten vaarassa vähentyä.

Alueelliseen vakauteen voidaan erikseen kytkeä sotilasdoktriineissa esitetyt vaaratekijät joukkojen lisääntymisestä Venäjän rajoilla voimasuhteita rikkovassa määrin (1993 sotilasdoktriini) tai joukkoryhmien muodostamisesta tai vahvistamisesta Venäjän tai sen liittolaisten rajojen (merialueiden) läheisyydessä (2000 sotilasdoktriini), mikä toistuu 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa. Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa kyseiseen vaaratekijään on lisäksi sisällytetty mahdollisuus Venäjän sotilaalliseksi tai poliittiseksi painostamiseksi, minkä voi perustellusti katsoa viittaavan mm. Ukrainan tilanteeseen. Tätä tekijää korostetaan vielä erikseen sillä, että vaaratekijäksi katsotaan joukkojen siirtäminen Venäjän tai sen liittolaisten rajavaltioiden alueelle ilman YK:n turvallisuusneuvoston päätöstä. Asia sinällään on varsin looginen, mikä kuvastaa sitä, että sotilaallinen toiminta ja muutokset ovat dynaamisia. Ongelmallista on tietysti se, että niiden dynamiikka perustuu muihinkin tekijöihin, jotka eivät ole sidoksissa Venäjän sotilasdoktriiniin. Onhan muillakin valtioilla omia näkemyksiään sotilaallisen toiminnan kehittämistä.

Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa on uutena vaaratekijänä tuotu esille sellaisten hallintojen aikaansaaminen Venäjän rajamaissa, joiden politiikka uhkaa Venäjän etuja. Tekijän voi hyvällä syyllä katsoa viittaavaan Ukrainan tilanteeseen. Sotilaallisen voiman käyttö Venäjän tai sen liittolaisiin rajoittuvien maiden alueelle on saanut selkeän sotilaallisen uhkatekijän aseman Venäjän sotilasdoktriineissa 2010 ja 2014. Tätä uhkatekijää korostetaan erikseen vielä näkemyksellä asevoimien toiminnan aktivoitumisesta osittaisen tai täyden liikekannallepanon sekä valmiustilojen säätelyn muodossa. Nämä ovat tietysti ”järkeenkäyviä” sotilaallisia vaaratekijöitä, jotka on otettava huomioon jokapäiväisessä sotilaallisessa toiminnassa ja joiden käyttö ei Venäjällekkään ole vierasta.

Venäjän vaaratekijöihin liittyvien näkemysten muutoksista on nähtävissä, että Venäjän sisäisen aseellisen konfliktin osalta tilanne on saatu enemmän hallintaan 1990- ja 2000-lukujen tilanteeseen verrattuna. Sisäiset vaaratekijät kulumoituvat sisäiseen tilanteeseen ja sen vakauteen, missä erityinen painotus on annettu informaatiovaikuttamiselle. Valtion sisäiseen vakauteen liittyy oleellisesti näkemys vaarasta, jonka tavoitteena on perustuslaillisen järjestelmän muuttaminen. Venäjä siis katsoo eri tekijöiden aiheuttavan vaaran sille poliittiselle järjestelmälle, jonka varaan koko Venäjän toiminta perustuu. Tätä järjestelmää on rakennettu aina Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien, ja mikäli se esim. värivallankaappauksen seurauksesta muuttuu, on valtiollinen rakentaminen aloitettava monilta osin uudestaan. Taustalla lienee pelko Neuvostoliiton romahtamisen aiheuttaneista ongelmista eikä niinkään evoluutiomainen valtiokehitys.

Tätä vaaratekijää korostetaan myös ulkoisten tekijöiden johdosta, mille on annettu varsin suuri painotus eri keinojen muodossa, joista esim. puuttuminen sisäisiin asioihin on varsin triviaali. Sen sijaan näkemykset eri vaaratekijöiden muuttumisesta aikomuksista toimintaan on varsin selkeästi tuotu esille. Sotilasdoktriineissa on nähtävissä ulkoisten sotilaallisten tekijöiden jakautuminen ajankohtaisiin vaaratekijöihin (aseelliset konfliktit) Venäjän tai sen liittolaisten rajavaltioissa ja laajakantoisiin sotilaallisiin kehitystrendeihin, joilla katsotaan olevan oleellinen vaikutus Venäjän sotilaalliselle toiminnalle ja kehittämiselle. Varsin selkeästi sotilasdoktriinit painottuvat Venäjältä lännen suuntaan, jossa yhtäältä Nato ja toisaalta Yhdysvallat ovat merkittävässä asemassa, mikä tulee yksiselitteisen selvästi esille kansallisen turvallisuuden strategiassa 2009⁴³.

Edellä käsiteltyjen vaaratekijöitä koskevien näkemysten on katsottu olevan merkityksellisiä erityisesti yleisen ja sisäisen, joskaan ei suoraan sotilaallisen turvallisuuden kannalta. Sotilasdoktriinit on siis kohdistettu myös sisäisen sotilaallisen turvallisuuden organisaatioille (kuten SVR, FPS, FSB, sisäministeriö jne.⁴⁴), jotka tuodaan esille sotilasdoktriinissa sen takia, että aseellista voimaa sisältävät organisaatiot on otettu huomioon. Toisaalta asevoimien tukevaa roolia sisäisessä turvallisuudessa ei voida kokonaan unohtaa, mikä on nähty viime vuosina lukuisina asevoimien harjoituksina Venäjän kaikkien sotilaspiirien alueella.

2.2.3. Sotilaallisen turvallisuuden takaamisen tavoitteista, periaatteista ja tehtävistä

Sotilasdoktriinien sisältö noudattelee logiikkaa, jossa uhka- ja vaaratekijät jalostetaan tavoitteiksi, niiden saavuttamiseen tarkoitetuissa keinoissa noudatettaviksi periaatteiksi ja edelleen tehtäväkokonaisuuksiksi ja tehtäviksi. Nämä kokonaisuudet on sisällytetty sotilasdoktriinien (sotilas)poliittisiin perusteisiin, millä halutaan korostaa sitä, että valtion politiikka asettaa turvallisuustavoitteet sotilasalalle ja sitä, että valtionjohto ohjaa ja säätelee poliittisen keinovalikoiden käyttöä ja sen valmisteluja säädöksillä, joihin lähtökohtaisesti toiminnassa tukeudutaan⁴⁵. Tästä kokonaisuudesta Venäjän sotilasterminologiassa käytetään käsitettä sotilaallisen turvallisuuden takaaminen (ven. обеспечение военной безопасности).

⁴³ Kts. Указ Президента РФ от 12 мая 2009 № 537 «О стратегии национальной безопасности РФ до 2020 года»

⁴⁴ Kyse on ulkoisesta tiedustelupalveluksesta, rajavartiopalveluksesta, turvallisuuspalvelusta jne.

⁴⁵ Periaatteilla venäläisessä sotatieteessä tarkoitetaan johtavia säädöksiä, sääntöjä, tärkeimpiä suosituksia, jotka ilmentävät aseellisessa taistelussa esiintyviä objektiivisia lakeja ja lainalaisuuksia. Kts. esim. Sotilasensyklopedinen sanakirja, löydettävissä <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=9399@morfdictionary> (25.8.2015).

Luonnollisesti sotilasdoktriineissa asetetut **tavoitteet** on johdettu sotilaalliseen turvallisuuteen kohdistuvista vaara- ja uhkatekijöistä. Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa tavoitteet heijastelivat niitä jälkiviisaasti sanottuna idealistisia odotuksia, jotka tuolloisessa tilanteessa syntyivät. Näitä olivat pääseminen mukaan kollektiivisiin turvallisuusrakenteisiin tai lievennetyn yhteistyösuhteiden solmiminen niiden kanssa. Yhteistyötavoite tuli esille myös Venäjän lähinaapureiden (IVY) ja Keskeisen Itä-Euroopan maiden kanssa, mikä selkeästi johtui siitä, että Venäjän asevoimien joukkoja ja kalustoa oli ympäri tätä aluetta.

Tässä yhteydessä on mainittava Venäjän sotilasjohdon asettamista tavoitteista yksi, joka esiintyy jokaisessa sotilasdoktriinissa. Vuoden 1993 sotilasdoktriinista alkaen Venäjä pyrkii luottamusta lisäävien toimien laajentamiseen ja toteuttamiseen sotilasalalla. Siihen liittyi vielä vuoden 2000 sotilasdoktriinissa esitetty tavoite sotilasalan tietojen vaihdosta sekä sotilasdoktriineja, asevoimien kehittämistä ja sotilaallista toimintaa ja toimenpiteitä koskevista suunnitelmista sopiminen. Tämä sotilasalan avoimuutta ja luottamuksen lisäämistä koskeva tavoite on poistettu vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen. Jäljelle jäänyt luottamusta lisäävät toimet viittaavat selkeästi kollektiivisten turvallisuusrakenteiden toimintaan, joista ETYJ on Venäjälle tällä hetkellä ainoa rakenne Euroopassa, jonka mekanismit ovat toiminnassa. Vastaavalla tavalla Venäjän tavoite on edelleen tavanomaista aseistusta koskevan sopimusjärjestelmän henkiin herättäminen. Tällä tavoitteella Venäjä haluaa indikoida, että se pitää ”mahdollisuuksien ikkunaa auki” asesaätelymekanismeista sopimiselle tulevaisuudessa.

Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa tavoiteasettelussa keskityttiin erityisesti strategista vakautta ja sen sisällä kansainvälisen asesaätelyjärjestelmää koskeviin tavoitteisiin. Nämä sisältyivät ydinaseiden määrän vähentämiseen, ydinasesääntelysopimuksien osallistujavaltioiden määrän lisäämiseen, ydinkokeiden kieltämistä koskeviin neuvotteluihin, proliferaatio-ongelman ratkaisemiseen, TAE-sopimuksen toteuttamiseen, joukkotuhoaseiden kehittämisen ehkäisyyn sekä myös merivoimien aseistuksen vähentämiseen ja toiminnan rajoittamiseen. Strategiseen vakauteen liittyvä tavoite oli myös se, että pyrittiin ylläpitämään kansainvälisiä mekanismeja ase- ja sotilasteknologiakaupan osalta ja se, että pyrittiin estämään ase- ja kalustotoimitukset, jotka voisivat horjuttaa alueellista vakautta ja kärjistää kriisitilannetta.

Strateginen vakaus on yksi pysyvimmistä Venäjän sotilasdoktriineissa esitettyistä (sotilas)poliittisista tavoitteista, jotka vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen on katsottu kuuluvan sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisemiseen (ven. предотвращение) ja estämiseen pidäkkeellä (ven. сдерживание). Näistä ennaltaehkäisyn voi katsoa olevan kattokäsite, joka on sekä päämäärä (laajakan-

toinen tavoite) että tehtävä. Siihen pyritään valtiojohtoisella eri alojen politiikalla, ml. sotilaspolitiikalla, jonka perustehtävä on sotilaallisten konfliktien syntymistä ennaltaehkäisevän pidäkkeen aikaansaaminen. Ydinasein käytävän ja myös minkä muun tahansa sotilaallisen konfliktin syttymisen estäminen, so. pidäkkeen muodostaminen, on sotilasdoktriinin mukaan Venäjän tärkein tehtävä⁴⁶. Vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa tästä ei jätetä mitään sattuman varaan: Venäjän on pidettävä asevoimat käsketyssä valmiudessa taistelukäyttöön.

Vakauden käsitteisällössä on tapahtunut hienoisia muutoksia vuosien saatossa, mikä ei kuitenkaan perusasiaa muuta. Venäjän tavoite on säilyttää ydinasevaltion asema ja sen myötä ydinasepidäkkeen ylläpitäminen, mikä edellyttää vuoden 2010 sotilasdoktriinissa esitettyä ydinasepotentiaalin ylläpitoa ”riittäväällä tasolla”. Vielä 2000-luvun alussa Venäjä asetti tavoitteekseen ydinaseiden supistamisen Yhdysvaltojen kanssa kahdenvälisesti ja myös monenkeskisesti strategisen ja alueellisen vakauden edellyttämälle tasolle. Yhdysvaltojen kanssa asesääntelyneuvottelut johtivatkin sittemmin ns. START III sopimuksen solmimiseen vuonna 2011. Monenkeskinen vakauteen tähtäävä strategisia aseita koskeva asesääntelyjärjestelmä sen sijaan antaa odottaa itseään.

Yksi muutos vakaustavoitteissa on sen laajentaminen koskemaan myös alueellista tasoa, mikä viittaa Venäjän sotilashallinnolliseen aluejakoon sotilaspiireistä ja niiden sotilaalliseen potentiaaliin kehittämistavoitteisiin. Tässä suhteessa tavanomaisen aseistuksen valvonnan alalla 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa esitetty tavoite sopimusjärjestelmän luomiseksi on katsottava positiiviseksi, millä Venäjä informoi sitä, että poliittisia mahdollisuuksia vakauden säilyttämiseen on vielä olemassa, ainakin teoriassa.

Yhdysvallat ovat myös Venäjän tavoiteasettelussa erityisasemassa, sillä vuoden 2010 sotilasdoktriinissa esitettiin tavoite kahden- ja myös monenkeskisten yhteistyömekanismien luomisesta ohjuspuolustuksen alalla. Tämä tavoite on kirjattu myös 2014 sotilasdoktriiniin, millä Venäjä haluaa ilmoittaa mainitun mahdollisuuksien ikkunan myös tässä kysymyksessä olevan auki. Sen ohella vuoden 2014 sotilasdoktriinissa tuotiin selkeästi esille Venäjän vastatoimet joidenkin valtioiden pyrkimyksille sotilaallisen ylivoiman saavuttamiseen ohjuspuolustuksen kehittämisellä, avaruuden aseistamisella sekä tavanomaisia täsmäasejärjestelmiä ryhmittämällä. Venäjän sotilasdoktriinissa on siis periaatteena positiivis- ja negatiivisluonteisten tavoitteiden asettaminen. Tämä voidaan tulkita selkeäk-

⁴⁶ Itse asiassa pidäkkeellä keinona voi katsoa olevan kahtalainen rooli: sodan ja konfliktin syttymisen ennaltaehkäisy pelotteen aikaansaamisella, mutta myös sen ratkaiseminen, mikäli kaikesta huolimatta sellainen syttyy, Venäjän ja sen liittolaisten etujen mukaisilla ehdoilla.

si mahdollisuudeksi, mutta myös uhaksi, mikäli mahdollisuus jää syystä tai toisesta käyttämättä.

Venäjän tavoiteasettelussa strategista vakautta koskien on tapahtunut myös oleellisia muutoksia. Näistä ensimmäinen on se, että 1990- ja 2000-luvun sotilasdoktriineissa ollut tavoite ydinkokeiden lopettamisesta on poistunut vuodesta 2010 alkaen. Vastaavalla tavalla NPT-kysymys ei ole enää tavoitteena 2010 sotilasdoktriinista alkaen. Nämä kaksi tekijää ovat ennusmerkkejä siitä, että Venäjä ilmoittaa mahdollisuudekseen palata ydinasekehittämisessä yksipuoliseen toimintaan, mikä tietysti edellyttäisi irtautumista esimerkiksi NPT-sopimuksesta. Tässä suhteessa tavoitteen poisjättäminen on arvioitava varoitukseksi niin globaalilla tasolla kuin erityisesti alueellisessa mittakaavassa.

Uudeksi tavoitteeksi vuodesta 2010 alkaen on asetettu kansainvälisen sopimuksen aikaansaaminen, joka kieltäisi kaikenlaisien aseiden sijoittamisen avaruuteen. Tämä tavoite on ymmärrettävä ensiaskeleeksi avaruuden militarisoinnin hallitsemisessa, mikä viittaa yhtäältä siihen, että Venäjä pyrkii diplomatian ja poliittisin keinoin tavoitteen saavuttamiseen. Toisaalta tämä ei kuitenkaan estä Venäjää pyrkimystä oman keinovalikoimansa laajentamiseen siten, että myöhemmissä sotilasdoktriineissa voitaisiin esittää selkeästi negatiivisuonteinen tavoite. Voidaan arvioida, että Venäjä pyrkii hillitsemään aseiden ja kyykyjen kehittämistä sekä laajemminkin kilpavarustelua poliittisiin toimiin. Poliittiselle rintamalle asetettu tavoite ei kuitenkaan merkitse sitä, että tilanteen kehittyminen jätetään vain poliittisten keinojen varaan.

Venäjä pyrkii usein, jollei aina, toisinkin keinoin turvallisuuttaan koskevien tavoitteiden saavuttamiseen. Sotilasdoktriineissa esiintyy siis ”marssijärjestys” ongelmien ennaltaehkäisyssä, jossa tukeudutaan ensin poliittisiin, diplomaattisiin ja muin ei-sotilaallisiin keinoihin. Tämän ohella valmistaudutaan ongelman hallintaan tarvittaessa sotilaallisin keinoin. Tämä periaate on kirjattu myös kansallisen turvallisuuden strategiaan⁴⁷.

Sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen liittyvät **periaatteet** on poistettu teknisesti sotilasdoktriinista vuodesta 2010 alkaen. Siihen asti sotilasdoktriineissa 1993 ja 2000 esitettiin lukuisia kansainvälisen oikeuden periaatteita, jotka on kirjattu esimerkiksi ETYJ:n Helsingin päätösasiakirjaan 1975⁴⁸. Näitä olivat kiistojen rauhanomainen ratkaiseminen, sisäisiin asioihin puuttumattomuus, suvereniteetin ja alueellisen eheyden koskemattomuus, rajojen loukkaamatto-

⁴⁷ Vuonna 1997 ja 2000 asiakirjasta käytettiin nimitystä kansallisen turvallisuuden konseptio. Vuonna 2009 allekirjoitettu asiakirja nimettiin kansallisen turvallisuuden strategia. Указ президента РФ № 537 от 12 мая 2009 «О стратегии национальной безопасности РФ до 2020 года»

⁴⁸ Kts. Helsingin ETYJ-kokouksen päätösasiakirja, esim. <http://www.osce.org/mc/39501> (25.8.2015)

muus jne. Samoin tuotiin esille se, että sotien ja aseellisten konfliktien ehkäisyssä ensisijaisina toimina ovat muut kuin sotilaalliset keinot sekä periaate kansainvälisten sitoumusten noudattamisesta ja sopimusten päämäärien saavuttamisen edesauttaminen. Sitten näitä ei 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa esitetty.

Poiston kohteeksi joutuneita näkemyksiä olivat lisäksi mm. vuoden 1993 sotilasdoktriinissa esitetyt periaatteet siitä, että Venäjä ei pidä mitään valtiota vihollisenaan ja siitä, että Venäjä pyrkii kollektiivisuuden ja kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen. Näitä klausuuleita ei sittemmin ole esiintynyt, joskin vielä vuoden 2000 sotilasdoktriinissa esitettiin periaate pidättäytymisestä olla aiheuttamatta vahinkoa kansainväliselle tai muiden maiden kansalliselle turvallisuudelle. Voidaan siis todeta, että kauniit retoriset periaatteet ja niiden toistaminen eivät enää istu nykypäivän informaatiovaikuttamisen mekanismeihin, ainakaan Venäjän sotilasdoktriinin osalta.

Vuoden 2000 sotilasdoktriini oli sen suhteen merkittävä, että siinä korostettiin vuoden 1993 sotilasdoktriinissakin esitettyä periaatetta sotilaallisen turvallisuuden takaamisesta kaikilla Venäjän hallussa olevilla voimilla ja välineillä. Tämän lisäksi erityinen palstatila oli varattu ydinaseelle, missä muutoksena oli se, että sitä tarkasteltiin hyökkäystä ennaltaehkäisevänä tekijänä ja kansainvälistä rauhaa ylläpitävänä tekijänä. Vuoden 2000 sotilasdoktriinista alkaen on säilynyt ainoastaan yksi periaate: strategisia ydinaseita koskevien asesääntelysopimusten noudattaminen. Tämä käytännössä ilmentää sitä, että ainoa asekatgoria, jota kansainvälisesti säädellään, on strategiset ydinaseet (ml. BC-joukkotuhoaseet). Muista tavanomaisista aseista ei ole sääntelevää sopimusjärjestelmää.

Periaatteiden esittämisen tilalle vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen on tuotu sotilaspolitiikkaa koskevia säädöksiä. Näistä ensimmäinen on se, että Venäjän presidentti määrittää sotilaspolitiikan perustehtävät. Tämän mukaisesti Venäjän sotilaspolitiikka on suunnattu asevarustelun estämiseen, sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisemiseen sekä sotilaallisen voiman käytön välineiden, muotojen ja keinojen kehittämiseen.

Venäjän sotilaallisen toiminnan peruspäämäärä on siten sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisy ja pidäkkeen luominen, mikä on itse asiassa saman valtiollisen toiminnan kaksi eri puolta. Pidäke (ven. сдерживание) on mm. sotilaallisen voiman olemassaolon ja sen kykyjen toiminnallinen ja toivottu tulos, millä pyritään aikaansaamaan mahdollisessa vastustajassa pelon tunne (siis informaatiovaikuttamista). Konfliktin ennaltaehkäisy (ven. предотвращение) on puolestaan tavoite, johon pidäkkeen ja mainitun pelon aikaansaamisella pyritään.

Pidäke on ”rauhan ajan” jokapäiväistä mm. sotilaallista toimintaa kaikissa sen muodoissaan, joka siirtyy sivuun ja muuttaa oleellisesti muotoansa, kun asevoimille käsketään varsinaisia operatiivisia tehtäviä ja valmiutta kohotetaan. Pidäke, ainakin tavanomaisen asevoiman osalta, muuttuu siis luonteeltaan ja keinoiltaan konfliktin ratkaisukeinoksi. Kokonaisuudessaan muotoiluilla halutaan painottaa sitä, että sotilaallisen voiman perustarkoitus on puolustuksellinen ja rauhan ajan toimintaan panostava, jolloin tietysti luodaan sodan ajan toiminnan, sotatoimien perusta. Siis vanhaa sotilaallista lausahdusta ja periaatetta mukaillen: ”*Se vis pacem, para bellum*”.

Tavoitteista jalostetut sotilaallisen toiminnan **tehtävät** on ripoteltu sotilasdoktriineissa useisiin kohtiin. Yhteistä niille on se, että työsarka on jaettu monialatehtäviin⁴⁹, sotilaallisiin perustehtäviin sekä kehittämistehtäviin⁵⁰. 2000-luvun alussa sotilasdoktriinissa esitettiin tehtävien jaottelu rauhan ajan ja sodan ajan tehtäviin, mikä jaottelu on sittemmin säilynyt, millä halutaan osoittaa reagointia sodan kuvan muutokseen ja painotusta sotaa ennaltaehkäiseviin toimiin. Jossain määrin tehtävistä on poistettu Venäjän lainsäädäntöön ja eri virkamiesten (instanssien) toimivaltaan kuuluvia sotilaallisia tehtäviä. Näitä olivat esimerkiksi sotatilan julistus maahan tai sen alueelle, tarvittavien voimien mobilisointi, eri viranomaisen toiminnan koordinointi sekä näihin liittyvä päätöksenteko ja käskyjen antaminen. Toisaalta tehtävien asetelulla haluttiin luoda kuva yhteistyön jatkuvuudesta myös kriisiaikana⁵¹, mikä tulee esille siinä tehtävässä vuosien 1993 ja 2000 sotilasdoktriinissa, joiden mukaan sodan aikanakin jatketaan liittolaismaiden avustamista.

Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa tehtävät esitettiin jokseenkin ennustettavalla ja ajankohtaan sopivalla tavalla, nimittäin sotilaalliseen turvallisuuteen liittyvän oikeudellisen perustan luomiseksi ja sotilaspoliittisen järjestelmän kehittämiseksi. Muita sotilasalaaan liittyviä tehtäviä olivat henkilötäydennykseen, sosiaaliturvaan, asepalveluksen arvostukseen, esisotilaallisen kasvatukseen ja koulutukseen sekä eri viranomaisten väliseen yhteistyöhön liittyviä kehittämistarpeita. Eräinä tehtävinä olivat myös neuvostoajasta periytyvän poliittisen toiminnan estäminen asevoimissa ja sotilaiden tietojen saannin turvaaminen sekä avoi-

⁴⁹ Tällä tarkoitetaan tehtäviä, jotka joko sisältävät velvoitteita joko valtiolle (poliittisen järjestelmän toimijoille) kokonaisuudessaan tai eri (johto)organisaatioille tai ministeriöille tai ovat eri toimista koostuvia tehtäväkokonaisuuksia, tehtäväkenttiä (ven. направление). Asevoimien osalta tämä heijastuu myös organisaatorakenteeseen, jossa voi olla sekä yhtä tehtävää tekeviä toimistoja (ven. отделение) ja useita samaan asiaan liittyviä tehtäviä tekeviä osastoja (ven. отдел) tai toimialoja (ven. направление). Näistä puolestaan muodostetaan vielä hallintoja (ven. управление) ja niistä koostuvia päähallintoja (ven. главное управление), esimerkiksi asevoimien yleisesikunnan operatiivinen päähallinto, jossa on useita toimialoja, hallintoja.

⁵⁰ Kehittämistehtäviä käsitellään erityisesti sotilaallisen organisaation käsittelyn yhteydessä.

⁵¹ Siis luotettavuus on edellytys sotilaalliselle ja erityisesti sotatekniselle yhteistyölle.

muus suhteissa yhteiskuntaan ja joukkotiedotusvälineisiin. Mainitut tehtävät ovat ajankohtaisia asevoimissa tosin nykyäänkin.

1990-luvulla tehty lainsäädännöllinen ja toimivaltakysymyksiin liittyvä työ oli ainakin organisaation osalta tuottanut tulosta, sillä 2000-luvun alussa sotilas-doktriinissa tehtäväksi esitettiin yhtenäisen valtiollisen politiikan muodostaminen ja toteuttaminen. Tämän ohella muotoiltiin vielä nykyäänkin voimassa oleva tehtävä Venäjän ystävällismielisten maiden lisäämisestä tai kumppanivaltioiden piiriin laajentamisesta. Tämä tehtäväkenttä on jaoteltu, luokiteltu ja priorisoitu eri ilmiansuunnissa. 2000-luvun alussa korostettiin liittolaisten puolustusjärjestelmän kehittämistä ja Valko-Venäjän kanssa yhteisen puolustuspolitiikan toteuttamista. 2010-luvulla yhteistyövektorit oli kategorioitu Kollektiivisen turvallisuussopimusjärjestön (KTSJ) lujittamiseen, yhteistoiminnan voimistamiseen IVY:n, ETYJ:n ja Shanghain yhteistyöjärjestön puitteissa sekä suhteiden kehittämiseen turvallisuuden alalla muiden valtioiden välisten järjestöjen, kuten EU:n ja Naton, kanssa.

2014 sotilasdoktriinissa turvallisuuspolitiikan vektorit oli suunnattu vastaavalla tavalla yhteistoiminnan kehittämiseen BRICS-maiden kanssa, KTSJ:n lujittamiseen ja sen potentiaalinen lisäämiseen sekä yhteistoiminnan voimistamiseen IVY:n, ETYJ:n ja Shanghain yhteistyöjärjestön puitteissa. Uutena tehtäväkenttänä oli kirjattu yhteistoiminta Abhasian ja Etelä-Ossetian kanssa, jossa tavoitteena on yhteinen turvallisuus ja puolustus. Toisena uutena tehtävänä on mainittu Aasian-Tyynenmeren alueen sellaisen turvallisuusmekanismin luomiseen myötävaikuttaminen, joka perustuu kollektiivisiin ja liittoumien ulkopuolisiin lähtökohtiin. EU:n ja Naton osalta Venäjä pitää tehtävänäään tasavertaisen vuoropuhelun ylläpitämistä turvallisuuden alalla⁵².

Kolmantena uutena monialatehtävänä voidaan pitää Venäjän valtiona, yhteiskunnan ja yksilön ”ponnistusten” yhdistämistä sekä jo aiemmin esillä ollutta isänmaallisen kasvatuksen tehostamista ja kansalaisten ”valmistamista asepalvelukseen”. Tiedetään, että mainitut tehtävät ovat tänäänkin ajankohtaisia, mutta joiden sopivalla kirjallisella muotoilulla saadaan syntymään vaikutelma, että nämä olisivat ”täydessä käynnissä”, mutta kaipaavat ainoastaan ”säättöä”.

Varsinaisista **sotilaallista tehtävistä** on selkeästi näkyvissä, että 1990-luvulla keskityttiin asevoimien laadulliseen kehittämiseen, mikä käytännössä tarkoitti sotilaallisen arsenaalin inventaariota, puolustusteollisuuden konversiota ja liikekannallepanokykyjen turvaamista. Näiden ohella esitettiin yleisluonteisia mainintoja siitä, että aseellisten konfliktien ennaltaehkäisy hoidettaisiin valtion

⁵² Tätä voisi tosin kuvata sillä, että ”Kremlissä vastataan puhelimeen, jos siihen soitetaan”.

johdon ja talouden liikekannallepanovalmiuden turvaamisella sekä sodan aikana puolustus- ja turvallisuuskysymysten ratkaisemisella. Tällöin lähtökohtana oli pitkälti luottamus sotilaallisen voiman olemassaoloon sellaisenaan. 2000-luvun alussa sotilasdoktriini täsmensi tehtäviä, jolloin ne muodostivat selkeän kokonaisuuden konfliktin hallinnasta. Uhkia pyrittiin ennaltaehkäisemään, ja mikäli tässä ei onnistuttaisi, pyrittiin niiden rajoittamiseen (ven. локализация) ja neutralisointiin (ven. нейтрализация)⁵³. Näiden ohella perinteisen siviilipuolustuksen⁵⁴ ohella esitettiin mielenkiintoisesti ”uusi” tehtävä: valmistautuminen alueelliseen puolustukseen (ven. территориальная оборона). Alueellinen puolustus on ollut vuodesta 1996 lakisääteisenä tehtävänä, jonka tehtävät ja organisaation määrittää presidentti⁵⁵.

Kokonaisuudessaan 2000-luvun sotilasdoktriinissa esitetyistä valtiollisista tehtävistä kuvastuvat perinteiset, neuvostoaikaiset näkemykset sotilaallisen turvallisuuden takaamisesta: asevoimien tukeminen ja kehittäminen, niiden pitäminen valmiudessa toteuttaa ennalta sovitut toimet, toimenpidejärjestelmän kehittäminen asevoimien ja muiden joukkojen saattamiseksi sodan ajan olosuhteisiin, talouden ja tuotantoelämän liikekannallepanovalmiuden kehittäminen, hallinnon, yritysten ja väestön valmistelu sodan aikaa varten jne. Tietyllä tapaa tähän mobilisaatiotehtävään palattiin vuoden 2014 sotilasdoktriinissa, jolloin tehtävänä on Venäjän talouden, valtion- ja paikallishallinnon elinten sekä organisaatioiden liikekannallepanovalmiuden ylläpitäminen niille määrättyillä aloilla välttämättömällä tasolla sodan ajan tehtävien täyttämiseksi.

2010 sotilasdoktriinissa tehtäväluettelo kokonaisuudessaan oli aiempaa oleellisesti suppeampi ja muuttunut. Edellä mainittua konfliktien lokalisointia ja neutralisointia täsmennettiin hoidettavaksi poliittisin, diplomaattisin ja muin ei-sotilaallisin keinoin. Sen sijaan asevoimien tehtäväksi jäi ylläpitää jatkuvaa valmiutta konfliktien ennaltaehkäisemiseksi sekä Venäjän ja sen liittolaisten aseelliseksi suojaamiseksi. Valmiustehtävää korostettiin vielä erikseen siten, että

⁵³ Vierasperäisellä termillä: «ЛОКАЛИЗАЦИЯ» – ”lokalisointi”, tarkoitetaan 1) paikantamista (sijainnin määrittämistä) ja jonkin ilmiön alueellista (maantieteellistä) rajaamista ja usein esimerkkinä käytetään tulipaloa ja sen rajoittamista. Sotilasalalla se tarkoittaa siis konfliktin eskaloitumisen estämistä. Täten selkeä termi onkin käsitteellisesti moniulotteinen ja aikaansaa epämääräisyyden siitä, miten ”lokalisointi” asevoimilla käytännössä on ajateltu tehtävän. Sama koskee ”neutralisointia” (ven. нейтрализация), sinällään selkeä termi ja käsite – kemiassa ei hapanta eikä emäksistä, kansainvälisessä oikeudessa ei sen eikä tuon puolella, mutta kun sitä käytetään sotilasterminologiassa, jää käsitteisältö varsin epämääräiseksi – tarkoituksella.

⁵⁴ Ven. гражданская оборона, mikä Suomessa on käytännössä väestösuojaus. Venäläinen määritelmä on seuraava: ”toimenpiteiden järjestelmä väestön, materiaalisten ja kulttuuristen arvojen suojaamisvalmisteluista ja suojaamiseksi Venäjän alueella vaaroilta, jotka syntyvät sotatoimia käytäessä tai niiden seurauksena tai myös luonnonmullistusten ja teknologisten onnettomuuksien aiheuttamissa poikkeuksellisissa tilanteissa”. Kts. laki siviilipuolustuksesta (ven. закон о гражданской обороне), löydettyä esim. http://base.garant.ru/178160/1/#block_100#ixzz3jzo99aF1 (26.8.2015).

⁵⁵ Tämä esiintyi ensimmäisen kerran vuoden 2010 sotilasdoktriinissa.

asevoimat ja muut joukot on oltava valmiudessa taistelukäyttöä varten. Nämä tehtävät ovat sittemmin jääneet myös 2014 sotilasdoktriiniin.

Kaikissa sotilasdoktriineissa tehtäväksi on esitetty osallistuminen rauhanturvatoimintaan sekä YK:n lipun alla että alueellisten organisaatioiden kanssa tapahtuvan yhteistoiminnan puitteissa. Tämän tehtävän sisällyttäminen velvoitteisiin on ilmeinen ”suurvallalle” tai ainakin YK:n turvallisuusneuvoston pysyvälle jäsenelle ominainen poliittinen välttämättömyys. Tehtävän käytännön toteutus on tosin pitkälti keskittynyt toimintaan IVY:n puitteissa ja jossain määrin YK:n johdossa olleisiin rauhanturvaoperaatioihin. On kuitenkin muistettava, että operaatioiden määrä, joihin Venäjä on osallistunut, on kohtuullisen suuri, kun taas tosiasiallinen panostus esim. kontingenttien miesvahvuuden suhteen, on ainakin asevoimien julistettuun vahvuuteen nähden sangen vaatimaton. Tämän lisäksi venäläiset yksiköt eri operaatioissa ovat olleet kansallisessa johdossa (sotilasdoktriinin mukaisesti) eikä yhdenkään muunmaalaisen komennossa tai alisuhteessa.

Uutena tehtävänä vuoden 2014 sotilasdoktriinissa on esitetty sellaisten olosuhteiden luominen, jotka pienentävät riskiä siihen, että informaatio- ja kommunikatioteknologioita käytetään sotilaspoliittisiin tarkoituksiin sellaisten kansainvälisen oikeuden vastaisten toimien toteuttamiseksi, jotka on suunnattu Venäjän julistamia elintärkeitä etuja vastaan (suvereniteetti, poliittinen itsenäisyys, alueellinen eheys) ja jotka muodostavat uhan kansainväliselle rauhalle, turvallisuudelle sekä alueelliselle ja globaalille vakaudelle. Korukirjoituksesta huolimatta kyse lienee tutkimustehtävän ohella juridisista, teknisistä ja valvonnallisista toimista, mistä yhtenä esimerkkinä voi olla puheet ja toimet oman, kansallisen internetin – runetin – muodostamiseksi (ja tarvittaessa irrottamiseksi [www:stä](http://www.sta.fi)).

Sotilaallisen turvallisuuden takaamisen tavoitteista, periaatteista ja tehtävistä voidaan todeta, että Venäjän sotilasdoktriineissa kuvastuu se, että politiikka asettaa tehtävät uhkakuvanäkemyksen mukaisesti. 1990-luvun alussa esitetty tavoite yhteistyövaraisesta turvallisuudesta piti sisällään vielä 2000-luvun sotilasdoktriinissa aloitteen sotilaallisen tietojen ja suunnitelmien vaihdon kehittämisestä, mutta siitä on luovuttu. Yhteistyövaraisuus on käytännössä muuttunut luottamusta lisäävien toimien ylläpitämiseksi ja siihen, että Venäjä ylläpitää ”mahdollisuuksien ikkunaa” auki poliittisen ja diplomaattisen vuoropuhelun tuloksena syntyville kansainvälisille turvallisuussopimuksille. Havaittavissa on ”marssijärjestys” diplomatia – sotilaalliset keinot, siis ”soft ware – hard re -asetelma”. Marssijärjestystä täydentää vielä se, että tehtävät ovat ilmeisen luokiteltuja tärkeysjärjestykseen ja niiden merkitysarvo on sen mukainen.

Käytännössä Venäjällä on yksi laajakantoinen strateginen tavoite ja tehtävä – strategisen vakauden ylläpitäminen – mikä kuvastuu erityisesti jäljelle jätetyssä periaatteessa (so. ”oljenkorressa”) strategisia ydinaseita koskevan sopimusjärjestelmän noudattamisessa. Tavoite ja tehtävä -asettelu sisältää luonteeltaan sekä positiivisia että negatiivisia kohtia, mikä ilmentää mainittua marssijärjestystä ja samalla joko mahdollisuutta tai uhkaa. Tämän pohjalta voi todeta, että Venäjä pyrkii selkeästi ohjaamaan sotilaspoliittista ja -strategista kehitystä ja eri toimijoiden valintoja.

Sotilasdoktriinin turvallisuustehtävien kohdalla muutos on ollut huomattava. Yhtäältä on poistettu ajankohtaisia tehtäviä, jotka olivat ilmeisen akuutteja ja jotka voitiin jaotella rauhan ja sodan ajan tehtäviin. Näiden tilalle ovat astuneet moniala-, sotilaalliset ja kehittämistehtävät. Yhtä kaikki, Venäjän asevoimien käyttötarkoitus on sodankäynti tarvittavassa mittakaavassa, mikäli poliittinen järjestelmä ei pääse toivottuun Venäjän intressien mukaiseen lopputulokseen. Yksi piirre sotilasdoktriinin sanamuotoiluissa on vierasperäisen terminologian käyttö. Ensilukemalla asia on selkeän ymmärrettävä, mutta syvällisempi tutustuminen johtaa epämääräisyyteen ja tarkoitukselliseen epätietoisuuteen erityisesti sotilaallisten toimien osalta. Toinen keino aiheuttaa lukijalle epätietoisuutta on ympäröivät tehtävämuotoilut, joiden käytännön toteutus on pitkälti arvailujen varassa.

Jokseenkin koko ajan Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien on ylläpidetty liikekannallepanotehtävää jossain muodossa, vaikka sinällään tehtävien määrä on kauttaaltaan vähentynyt. Tämä johtuu osin siitä, että suursodan tai laajamittaisen sodan todennäköisyys on pieni, muttei olematon. Varautumista harjoitetaan nimenomaan siksi, että valmistaudutaan tietyn, arvioidun ajan kestävään konfliktiin tai konflikteihin eri suunnissa, mikä edellyttää rauhan ajan valmistautumis- ja varautumistoimia koko yhteiskunnan osalta. Siis perinteisiä sotaan valmistautumisjärjestelyjä ei perusteiltaan haluta muuttaa, vaan ajantasaistaa nykyhetken arvioituja vaatimuksia vastaaviksi.

Rauhanturvatoimintatehtävän ylläpitäminen luetteloissa on sekä pakollinen velvoite erityisesti IVY:n puitteissa, mutta ironinen ja pilkallinen kansainvälisen turvallisuuden näkökulmasta. Venäjä näyttää ylläpitävän ”riittävä” osallistumista YK:n ja esim. ETYJ:n puitteissa rauhanturvatoimintaan (ml. tarkkailijat), mutta faktisesti Venäjän osallistuminen ei ole sen määrittämien velvoitteiden kirkkaimmassa kärjessä.

2.2.4. Sotilaallisesta organisaatiosta ja sen kehittämisestä

Puhuttaessa valtion sotilaallisesta organisaatiosta vuoden 2010 sotilasdoktriinin määritelmän mukaan se on kokonaisuus, jonka perustan muodostavat valtio- ja sotilasjohdon elimet, asevoimat, muut joukot, sotilaalliset muodostelmat (yksiköt, ven. формирование) ja elimet, jotka toteuttavat toimintaansa sotilaallisin keinoin sekä osia tuotannollisesta ja tieteellisestä kompleksista, jotka yhteinen toiminta on suunnattu Venäjän aseellisen suojaamiseen valmisteluun ja aseellisen suojaamiseen. Tämä määritelmä oli jokseenkin sama vuoden 2000 ja 2010 sotilasdoktriineissa. Muuten samaa määrittelyä täsmennettiin vuoden 2014 sotilasdoktriinissa korvaamalla ”tuotannollisen ja tieteellisen kompleksin osat” sanoilla puolustusteollinen kompleksi (ven. оборонно-промышленный комплекс) (käytetään lyhennettä ОПК). Tällä on haluttu sotilasdoktriinissa aikaansaada tietty organisatorisen kokonaisuuden vaikutelma, vaikka lainsäädännöllistä perustaa sille ei olekaan⁵⁶. Toisaalta on vaikea tässä vaiheessa kuvitella, että vajaat 1 500 eri alan yritystä eri puolilla Venäjää olisi yhtenäinen toiminnallinen kokonaisuus. Joiltain osin tai jollakin strategisesti tärkeällä toimialalla yhtenäisyys on varmasti todellisuutta.

Kuten vuoden 2010 ja 2014 sotilasdoktriinien puolustusteollisuutta koskevassa osassa todetaan, on kyse vielä toiminnallisen kokonaisuuden kehittämisestä, jossa pyritään mm. suurten rakenteiden (”tietyllä alalla toimivien korporatioiden, suuryritysten”/PF) muodostamiseen, yhteistoimintajärjestelyjen ja materiaalitukijärjestelmien parantamiseen sekä valtion kontrollin säilyttämiseen ОПК:n strategisesti merkittävässä organisaatioissa. Näin sotilasdoktriinissa 2014 ОПК:lla viitataan lähinnä niihin tutkimus-, suunnittelu- ja tuotantolaitoksiin, joiden kanssa on solmittu sopimus aseiden, sotilas- ja erikoiskaluston kehittämisestä, tuotannosta, huollosta tai korjauksesta ja kokonaisuudessaan näiden elinkaaren hallinnasta.

Tällöin ОПК:n voidaan katsoa muodostavan sellaisen kokonaisuuden, joka muodostuu mainituista laitoksista, jotka ovat juridisesti ja sopimuksellisesti sitovassa suhteessa valtioon ja sen sotilaalliseen organisaatioon. On tosin mainittava, että tietyllä tavalla ОПК:n kehittämisessä näyttäisi vaikuttavan vielä neuvostoajan ideologian ja talousjärjestelmän perintö, jonka mukaan puolustusteollisuus olisi yksi valtion käskyläinen – sotilaallinen yksikkö, joka tuottaa sitä,

⁵⁶ Kts. esim. puolustusta ja sen järjestelyjä koskeva federatiivinen laki. Löydettävissä alkuperäisenä: Федеральный закон от 31 мая 1996 г. N 61-ФЗ "Об обороне", löydettävissä esim. <http://base.garant.ru/135907/#ixzz3k0JPdpEa> ja tämänhetkisenä versiona, johon on vuosien saatossa tehty ainakin 30 muutosta: Об обороне (с изменениями на 12 февраля 2015 года), löydettävissä esim. <http://docs.cntd.ru/document/9020348> (26.8.2015). Tosin vuoden 2000 sotilasdoktriinissa tämä lainsäädännöllinen kehittämistarve tuotiin esille.

mitä tilataan. Nykyisen Venäjälläkin syventyvän markkinatalouden vaikutuksesta OPK:n toiminta ei kokonaisuudessaan voi olla entiseen malliin puhtaasti sotilaallisen johdon päätöksiin ja toiveisiin perustuvaa, varsinkaan resurssien allokoinnin suhteen.

Kirjallisuudessa ja käytännön puheissa valtion sotilaallisella organisaatiolla voidaan tarkoittaa ainakin viittä sisällöltään erilaista käsitettä alkaen valtiollisista organisaatioista ja muodostelmista, jotka on tarkoitettu sodan ja armeijan tarpeiden tyydyttämiseen päätyen tiettyyn yhteiskunnallisen elämän järjestäytyneisyyteen, joka mahdollistaa sen toiminnan mahdollisen sodan ja sodan oloissa. Käsitteen sisällön tarkastelu pelkästään organisatorisena yksikkönä on käsitteen ”laihaa” ymmärtämistä. Tarkasteltaessa käsitettä järjestelmänä, joka käsittää johtamis-, toteuttamis- ja tukikomponentit, päästään lähemmäksi toiminnallista kokonaisuutta.⁵⁷ Tässäkin kyse on selkeistä sanoista, joiden sisältö on tulkinanvarainen.

Vuoden 1993 sotilasdoktriini, huolimatta siitä, että siinä käsiteltiin Venäjän joukkojen (voimien) kehittämisen päämäärää, keskittyi asevoimiin ja niiden kehittämiseen. Muiden kuin asevoimien joukkojen osalta todettiin lakonisesti niiden valmistautuvan täyttämään lakisäätteiset tehtävänsä. Kuten tuli aiemmin esille, lainsäädäntötyö oli käynnissä. Kehittämisen päämääränä katsottiin olevan sellaisten joukkojen luominen, jotka kykenevät täyttämään takaamaan valtion riippumattomuuden, suvereniteetin ja alueellisen eheyden sekä kansalaisten turvallisuuden. Tämän ohella tavoitteena oli Venäjän mahdollisuuksia vastaavien elintärkeiden etujen puolustaminen. Tämä tavoite uusittiin vuoden 2000 sotilasdoktriinissa, jolloin tavoitteessa kyse oli Venäjän ja sen liittolaisten etujen puolustaminen. 2010 sotilasdoktriinissa ja sen jälkeen kehittämistavoite tulee esille periaatteen muodossa, jonka mukaan sotilaallisen organisaation kehittämisen tavoitteena on rakenteen, kokoonpanon ja vahvuuden saattaminen vastaamaan rauhan, välittömän hyökkäyksen uhan ajan ja sodan ajan tehtäviä sekä konfliktien luonnetta ja sisältöä. Tämän vaatimuksen reunaehtoina ovat poliittiset, taloudelliset, demografiset, sotatekniset olosuhteet ja mahdollisuudet.

Aiemmissa sotilasdoktriineissa kehittämisen periaatteita käsiteltiin lähinnä asevoimien ja myös valtionhallinnon kannalta. Vuonna 1993 kyse oli sotilashallinnon elinten ja viranomaisten pitäminen valtiovallan korkeimpien elinten valvonnassa. Pyrkimyksenä oli sotilasjohdon keskittäminen, mikä johtuu nimen-

⁵⁷ Семенов, А.А.: Новая сущность военной организации государства. Artikkelit lehdessä «Проблемы безопасности» 16.10.2013. Löydettävissä: http://pb.littera-n.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=554:2013-10-16-09-04-56&catid=164:2013-10-16-08-31-04 (26.8.2015).

omaan toimivaltakysymysten keskeneräisyydestä. Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa tämä laajennettiin koskemaan kokonaisuudessaan johdon keskittämistä. Samalla neuvostoajan perinteinen dualismi sotilaallisen ja poliittisen johtamisen osalta purettiin jo 1993 sotilasdoktriinissa ja alettiin puhua yksilöpäällikkyydestä (ven. *единоначалие*)⁵⁸.

Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa tuotiin esille nykyään itsestään selvä periaate asevoimien ja muiden joukkojen kehittämisestä taloudellisten mahdollisuuksien mukaisesti, jota seuraavassa doktriinissa täsmennettiin taloudellisten edellytysten mukaiseksi taistelu- ja liikekannallepanovalmiudeksi. Toinen selkeä periaate oli asevoimien ja muiden joukkojen taisteluvoiman lisäämisestä uhkien mukaisesti. Jo tuolloin tuotiin esille se periaate siitä, että asevoimien yksiköitä voi olla maan rajojen ulkopuolella muiden valtioiden joukkojen kanssa yhteisissä kokoonpanoissa, joskin kuuluvat Venäjän asevoimien kokoonpanoon ja toimivat siinä säädetyssä järjestyksessä.

Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa on esitetty periaate sotilaiden sotilaspalveluksen erityispiirteitä vastaavan sosiaaliturvan sekä vuonna 2000 lisäksi sosiaalisen statuksen ja elintason turvaamisesta. Sotilaiden palkkausjärjestelmän uudistaminen vei useita vuosia, ja tätä periaatetta (ja rinnasteisuutta siviiliyhteiskuntaan) sovellettiin varsinaisesti käytäntöön vuoden 2012 alusta alkaen.

Oleellinen muutos sotilaallisen organisaation kehittämisen periaatteissa tapahtui vuoden 2010 sotilasdoktriinissa, jossa tuotiin esille, että ”tehtävä vs. tarvittava voima” -periaatteen toteuttamiseen on varattava riittävä määrä taloudellisia, materiaalisia ja muita resursseja. Näiden resurssien suunnittelu oli toteutettu Venäjän pitkän ajan sosiaalitaloudellisen kehityksen asiakirjoissa. Voidaan todeta, että periaatteet ovat sinällään tarpeellisia, mutta niiden toteuttaminen ei onnistu kirjallisella dokumentilla. Käytännössä asevoimien ja muiden joukkojen taloudellinen resurssointi on tosin ollut kyseisestä ajankohdasta lukien suunnitelmallista ja hyvinkin priorisoitua valtion taloudenpidossa.

Sotilaallisen kehittämisen **prioriteeteista** on sotilasdoktriineissa nähtävissä kyseessä olevan ajankohdan painopistekohteet. Vuonna 1993 kyse oli hyökkäyksen ennaltaehkäisyyn tarkoitetuista joukoista, siis strategisista ydinaseista, ja liikkuvista voimista. Samassa sotilasdoktriinissa asetettiin myös noin kuusivuo-

⁵⁸ Yksilöpäällikkyydellä asevoimissa tarkoitetaan sotilaallisen kehittämisen ja keskitetyn johtamisen periaatetta, jonka mukaan komentajalle (päällikölle) myönnetään kaikkinaiset toimivaltuudet ja vastaavat oikeudet suhteessa alaisiinsa, ja hänet asetetaan henkilökohtaiseen vastuuseen joukkonsa elämästä ja toiminnasta. Kts. esim. Министерство обороны РФ (2007): Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва, s. 254. Tämä on jopa liikkuvan kirjaimellisesti noudatettu periaate, jonka noudattaminen johtaa usein siihen, että normaalissa keskustelussa esim. ulkomaalaisen upseerin kanssa löytyy helposti ne rajat, joiden ”yli” venäläinen upseeri ei voi puhua.

tinen, kaksivaiheinen aikataulu, jossa ydinkysymyksenä olivat ensinnäkin ulkomailla olevien joukkojen kotiuttaminen ja sen jälkeen joukko- (voima-) ryhmi- en muodostaminen tarkoituksenmukaisella tavalla. Venäjän joukot oli siirretty sen omalle alueelle 1990-luvun puoliväliin mennessä, joskin yhtymien muodostaminen ja liikkuvien joukkojen kehittäminen keskittyi lähinnä maahanlasku- joukkojen uudistamiseen.

Oleellinen muutos oli tapahtumassa vuoden 2000 sotilasdoktriinin mukaisesti, jolloin alettiin puhua sotilasreformista. Tällöin kyse oli siis koko sotilaallisen organisaation uudistamisesta (konversio mainittiin aiemmin), vaikkakin yleinen mielenkiinto oli keskittynyt asevoimien uudistamiseen. Tuolloin nähtiin myös tärkeimmäksi yhtenäisen johtamisjärjestelmän luominen sotilaalliselle organisaatiolle ja myöhemmissä sotilasdoktriineissa sen toiminnan tehostaminen. Yhtenäinen maan puolustuksen johtokeskus ilmoitettiin perustetuksi joulukuun 2014 alussa⁵⁹. Yhtenäisen johtamisjärjestelmän kehittäminen on tämän perusteella kestänyt jokseenkin 15 vuotta.

Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa esitetty ennaltaehkäisyyn tarkoitettujen joukkojen kehittäminen oli vuoden 2000 sotilasdoktriinissa täsmentynyt koskemaan strategista pidäkettä (ml. ydinase), liikekannallepanoresurssien ja asevoimien uhkaryhmittämisen perusteita sekä tavanomaisten joukkojen pysyvän valmiuden yksiköitä paikallisten sotien ja aseellisten konfliktien edellyttämien tehtävien näkökulmasta.

Nämä tekijät ovat muuttuneet siten, että vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen ensisijaisiksi kehittämistehtäväksi sijoitettiin mainitun johtamisen ohella asevoimien pysyvän valmiuden yhtymät ja yksiköt. Strategisten ydinaseisiin panostaminen jätettiin sen sijaan mainitsematta, kuten myös 2014 sotilasdoktriinissa. Muina kehittämisprioriteettina mainittiin henkilökunta sekä sen koulutuksen ja kasvatuksen laadun parantaminen sekä sotatieteellisen potentiaalin kehittäminen.

Aiemmin esille tulleella logiikalla on määritelty sotilaallisen organisaation **tehtäväkokonaisuudet**. Vuoden 1993 sotilasdoktriini oli tässä suhteessa varsin lyhyt: asevoimien tilan ja taisteluvalmiuden ylläpitäminen Venäjän elintärkeiden etujen luotettavan puolustamisen edellyttämällä tasolla. On selvää, että muotoilun ylimalkaisuus johtui nimenomaan valtion sisäisistä kehitystarpeista. Sen sijaan vuoden 2000 sotilasdoktriinissa käsiteltiin jo sotilaallisen organisaation osatekijöiden kehittämistä taloudellisten reunaehto- jen puitteissa.

⁵⁹ Независимое военное обозрение, 5.12.2014. Löydettävissä: http://nvo.ng.ru/nvo/2014-12-05/1_oborona.html (26.8.2015).

Yleensäkin vuoden 2000 sotilasdoktriinista alkaen sotilaallisen organisaation ja sen toimintojen kehittämisenäkemykset on kuvattu systemaattisesti. Ensimmäisenä on mainittu valtion ja sotilasjohdon johtamisjärjestelmä, jonka kehittäminen aloitettiin luomalla teknologinen perusta, ja vuodesta 2010 keskitytään sen toiminnan ja turvallisuuden tehostamiseen. Aivan viime vuosina kehittäminen on laajennettu koskemaan eri ministeriöitä sekä alue- ja paikallishallintoa puolustus- ja turvallisuustehtävien johtamisen täyttämiseksi. Vastaavasti on esillä ollut informaatioturvallisuusjärjestelmän kehittäminen. Tämän perusteella voi olettaa, että mainittu sotilaallinen organisaatio on etenemässä kohti yhtenäistä informaatioavaruutta.

Jokseenkin vuonna 2008 alkaneen ns. Serdjukov-Makarovin asevoimien reformin tehtävät oli kirjattu jo vuoden 2000 sotilasdoktriiniin. Näitä tehtäväkokonaisuuksia ja kehittämiskohteita olivat mm. strateginen ja sotilaallisen suunnittelu, henkilökunnan koulutusjärjestelmä, operatiivinen ja taistelukoulutus, palvelukseenottojärjestelmä, aseistuksen ja kaluston korjaus- ja huoltojärjestelmien kehittäminen osana sotataloudellisen tuen uudistamista, sotilaspalveluksen arvostuksen nostaminen ja esisotilaallinen koulutus, kansainvälisen sotilaallisen (sotilaspoliittisen) ja sotateknisen yhteistyön kehittäminen. Tämän perusteella varsinaisiin käytännön toimiin asevoimien uudistamisessa päästiin noin 10 vuotta suunnitelmien mukaisten tehtävien julkistamisesta.

Vuoden 2010 sotilasdoktriinissa tuotiin esille sotilaallisen organisaation liikekannallepanoperustan kehittäminen sekä asevoimien ja muiden joukkojen liikekannallepanoryhmittämisen turvaaminen. Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa uutena tehtävänä tuotiin esille joukkojen ja väestön ABC-suojelujärjestelmän kehittäminen, siis alueellisen puolustuksen yhteen osatekijään panostaminen. Vastaavasti uusina tehtäväkenttinä vuonna 2010 mainittiin ilmapuolustuksen kehittäminen ja ilma-avaruuspuolustusjärjestelmän luominen ja vastaavasti vuodesta 2014 sen kehittäminen. Voitaneen perustellusti todeta, että aika suunnitelmasta toteuttamiseen on lyhentymässä oleellisesti.

Uutena tekijänä sotilaallisen organisaation kehittämisessä vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen on kirjattu kehittämisen välttämättömiä kohtia, jotka on tietyllä tavalla ymmärrettävä kehittämisen onnistumisen kulmakiviksi. Näitä ovat: organisaatorakenteiden, kokoonpanojen ja vahvuuden optimointi; pysyvän valmiuden joukkojen ja liikekannallepanossa perustettavien joukkojen keskinäisen suhteen järjestyminen; koulutuksen laadun sekä asevoimien sisäisen ja viranomaisten välisen yhteistoiminnan parantaminen; joukkojen varustaminen nykyaikaisella aseistuksella ja kalustolla sekä niiden käytön omaksuminen; henkilötäydennys- ja sopimussotilasjärjestelmän kehittäminen, huoltolajien ja mui-

den tukijärjestelmien integrointi; koulutus-, kasvatusta- ja tiedejärjestelmien kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa on mainittua yhteistoimintaedellytystä edelleen laajennettu koskemaan myös valtion alue- ja paikallishallintoa.

Kokonaisuudessaan sotilaallisen organisaation kehittäminen on noudatellut järjestystä: 1) asevoimat ja 2) sotilaallinen organisaatio. Tehtävät ovat laajentuneet käsittämään koko sotilaallisen organisaation. Tämä heijastaa sitä näkemyksen muutosta, että sotilaallinen turvallisuus ei ole yksinomaan autuaaksi tekevä tavoite, vaan se on yksi, joskin tärkeä, elementti valtion kokonaisturvallisuuden ja valtion olemassaolon kannalta. Tämän lisäksi sotilaallisen turvallisuuden takaamisen tehtäväkenttä on selkeytynyt eri osa-alueiden osalta, joita ovat ennaltaehkäisy ja pelote, pysyvä valmius ja liikekannallepano, puolustuksen eri osa-alueet, sisäinen ja ulkoinen turvallisuus sekä siviili- ja alueellinen puolustus varsinaista sotilaallista toimintaa täydentävinä tekijöinä.

Kultaisena ajatuksena on koko koneiston integrointi sotilaallisen turvallisuuden osalta. Tässä kehittämisessä ytimenä ovat asevoimat, joita muut viranomaiset tukevat. Tässä suhteessa 1990-luvun alun turvallisuuskoneiston hajaannustendenssi on kääntynyt ainakin sotilaallisen turvallisuuden osalta päinvastaiseksi. Asevoimien osalta kehittämisen prioriteetit ovat vaihdelleet, ja pitkälti vuonna 2000 laadittiin perusta vuonna 2008 alkaneelle asevoimien reformille. Asevoimien sisällä on ydinase ollut priorisoidussa asemassa aina Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien. Tavanomaisten voimien osalta puolustusministeri Gratsšovin lanseeraama ajatus liikkuvista voimista oli käytännössä 1990- ja osin 2000-luvun ”lepäämässä”, mutta se heräsi uudelleen vuoden 2008 reformissa, jossa se on koko asevoimia koskeva periaate ja toimintamalli.

Johtavana ideana on ollut näkemys tarpeesta tavanomaisista pysyvän valmiuden joukoista, mikä vasta vuodesta 2008 on johtanut käytännön tuloksiin. Tätä ennen ideat eivät juuri edenneet suunnitelmista käytäntöön, vaan tehtävät – oli ne sitten sisäisiä tai ulkoisia – hoidettiin entisillä (lue: neuvostojen) teknologioilla. Nykyään tehtävät on suunnattu siihen, että tavanomaisten rauhan ajan joukkojen funktiota pyritään laajentamaan kohti strategista pidäkettä. Tämä merkitsee, että niillä pyritään aikaansaamaan pidäke- ja pelotevaikutus. Venäjällä lienee huomattu, ettei ydinase sellaisenaan ole pystynyt ennaltaehkäisemään Venäjän turvallisuutta vaarantavia alueellisia konflikteja tai kehittämään sotilaallista yhteistyötä. Tässä suhteessa muutos on oleellinen – pistin arvotetaan ydinasetta korkeammalle. Tämä merkitsee, että Venäjällä tavanomaisen voiman suhteellinen merkitys on kasvamassa nimenomaan arvioituihin ughiin nähden.

Sinällään mainittu kehitys johtaa ydinaseen pelotefunktion suhteelliseen vähenemiseen ja toisaalta sen suuntautumiseen nimenomaan ydinasevallan statukseen liittyviin poliittisiin ja strategisiin kysymyksiin, mutta myös ydinasepidäkkeen funktion selkeytymiseen. Ydinasepidäkkeestä on kuitenkin huomattu, että ydinase ja sen avulla tavoiteltava pelote on jollain tavalla suojattava, sillä ydinaseen määrällinen lisääminen keinona vakauden säilyttämiseen on käytetty, ei pelkästään sopimusten perusteella. Suojauspyrkimys tulee esille erityisesti myös johtamisessa. Kokonaisuudessaan Venäjä on siirtymässä, ja on osin jo siirtynyt, asevoimien kehittämisessä määrään (sotilaalliseen voimaan) perustuvasta läh-tökohdasta laadullisiin, integroituihin voimatekijöihin.

Tavanomaisen asevoiman toimintakykyä pyritään lisäämään nimenomaan ensisijaisesti pelotefunktion suuntaan. Luonnollisesti samalla todellinen kyky konfliktien ”lokalisoinnin ja neutralisoinnin” hallintaan lisääntyy. Tällöinhän pyritään toteuttamaan periaatetta siitä, että sana painaa enemmän, mikäli sen tukena on riittävästi voimaa. Oleellista tässä kehityksessä on pyrkimys taisteluvälmiuden pysyvään ylläpitoon, mikä on ymmärrettävää myös sodan luonteen muutoksen ja mahdollisen konfliktin syttymisen ennustamattomuuden näkökulmasta.

Uutena piirteenä vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen asiakirjassa luetteloitiin edellytyksiä ja keinoja kehittämistehtävien toteuttamiselle. Itse asiassa tekijät ovat kriittisiä ja välttämättömiä tekijöitä asevoimien ja sotilaallisen organisaation kehittämisen tavoitetilan saavuttamiselle. Nämä kuvastavat, huolimatta osin sekavasta järjestyksestään, priorisoitua järjestystä sotilaallisen organisaation kehittämisessä, mikä selviää tekijöitä huolellisesti tarkastelemalla.

Ensimmäisen ryhmän tekijät käsittivät sotilaspolitiikan suunnittelun ja toteuttamisen johdonmukaisuuden sekä johtamisjärjestelmän toimivuuden suojaamisen eri aikoina; sotataloudellisen tuen tehokkuuden, määrärahojen riittävyyden ja valtion talouden ylläpidon; OPK:n laadullisen tason kohottamisen sekä liikekannallepanoperustan turvaamisen (joukkojen liikekannallepano ja strateginen ryhmittäminen) ja sekätäydennysjärjestelmän kehittämisen sopimuspalveluksen osalta. Näiden lisäksi tuotiin esille sotilaiden, asepalveluksesta vapautettujen ja heidän perheenjäsentensä sekä asevoimien ja muiden joukkojen siviilihenkilöstön sosiaaliturvan tason kohottaminen. Edellä mainittujen tekijöiden voidaan arvioida kuuluviksi rauhanaikaan lähinnä valtiojohtoisiksi kriittisiksi toimiksi, jotka ovat edellytyksiä asevoimien kehittämiselle tavoitetilan mukaisiksi ja erityisesti rauhan ajan asevoimien pysyvän valmiuden tason kohottamiselle ja reagoitavalmiuden ylläpidolle.

Näiden lisäksi tekijöinä lueteltiin siviilipuolustuksen pysyvän valmiuden joukkojen luominen ja alueellisen puolustuksen joukkojen muodostaminen; joukkojen tukeutumis(ryhmittämis)järjestelmän kehittäminen; porrastetun sotilaallisen infrastruktuurijärjestelmän luominen strategisiin ja operaatiosuuntiin; liikekannallepanoresurssireservien oikea-aikainen luominen; sotilasammattikoululaitosten määrän optimointi ja yhdistäminen kokonaisuudeksi sellaisten valtiolisten ylimpien ammattikoululaitosten, jotka antavat sotilaskoulutusta ja niiden varustaminen opetusmateriaalilla; lainsäädännön edellyttämien sosiaalietuuksien toteuttaminen sotilaille, asepalveluksesta vapautuneille kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen sekä heidän elämisen laadun parantaminen. Näiden tekijöiden voi arvioida olevan toissijaisia tekijöitä, joiden toteuttamisen tarkoituksena on turvata liikekannallepanon ja yhteiskunnan toimintaedellytyksiä sotilaallisen konfliktin varalta. Edelleen on ilmeistä, että strategiset suunnat (so. sotilaspiirit) on kategorioitu kiireellisyysluokkiin.

Edelleen keinoiksi tehtävien täyttämisen osalta lueteltiin järjestyksellisyys (ven. организованность), oikeuden noudattamisen ja sotilaskurin lujittaminen sekä korruption ennaltaehkäisy ja estäminen; kutsuntoja edeltävän koulutuksen ja kansalaisten isänmaallis-sotilaallisen kasvatuksen kehittäminen sekä valtiollisen ja siviilivalvonnan turvaaminen puolustuksen alalla. Nämä tekijät ovat selkeästi yhteiskunnallisia velvoitteita, joiden tarkoituksena on suoraan palvelusmoraalin ja asepalveluksen arvostuksen lisääminen. Näiden tavoitteena on luoda edellytyksiä molemmille edellä mainituille päämäärille niin rauhan kuin kriisijaksen sotilaallisen toiminnan aikana. Tämä lienee samalla myös haasteellisin tehtäväkenttä, jota voidaan mielestäni kutsua jopa ”ikuisuusprojektiksi”.

2.2.5. Sotilaallisen organisaation johtamisesta

Sotilaallisen organisaation johtamiseen sotilasdoktriinin yhtenä kohtana on kohdistunut suuria muutoksia. Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa tuotiin esille lähinnä perusajatuksia siitä, millä tavalla valmisteilla olevaan perustuslakiin ja lakiin puolustuksesta eri johtamistasojen toimivalta määritetään. Toisaalta selkeästi esille tuli myös se, että kokonaisuudessaan sotilaallisen organisaation johtamisen teoreettinen valmistelu oli alkutekijöissään. Näitä toimivaltakysymyksiä käsiteltiin vuoden 2000 sotilasdoktriinissa jokseenkin suoraan mainituissa laeissa esitetyllä tavalla, mikä viittaa sotilasdoktriinin informaatiofunktioon.

Venäjän presidentti on siis toimija, joka koordinoi kaiken sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen liittyvän toiminnan apunaan turvallisuusneuvosto. Samalla presidentti on asevoimien ylipäällikkö, joka johtaa valtion sotilaallisen organi-

saation kehittämistä, valmisteluja ja käyttöä. Hallitus puolestaan on resursseja luova instanssi, joka vastaa asevoimien ja muiden joukkojen toimintakyvyn edellytyksistä materiaalin, resurssien ja palveluiden osalta sekä johtaa mm. maan (alueen) operatiivisia valmisteluja.

Puolustusministeri on toimija, joka johtaa kokonaisuudessaan asevoimia. Vuoden 2000 sotilasdoktriinin mukaisesti puolustusministeri koordinoi toimeenpanovallan ja aluehallinnon toimia puolustusasioissa sekä muiden sotilaallisten joukkojen kehittämistyöhön ja kehittämiseen sekä materiaalihankintoihin liittyvien suunnitelmien laadintaa. Tämän lisäksi puolustusministeriö valmistelee yhteistoiminnassa muiden virastojen kanssa ase- ja materiaalihankinnat, niiden kehittämissuunnitelmat sekä laatii valtiollisen sotavarusteohjelman ja esitykset valtion puolustustilauksen sisällöksi.

Yleisesikunta on puolestaan asevoimien operatiivisen johtamisen pääelin, joka koordinoi asevoimien toiminnan sekä järjestää yhteistoiminnan muiden viranomaisen kanssa puolustukseen liittyvien tehtävien osalta.

Näihin perusasioihin ei ole nähty enää tarvetta sotilasdoktriineissa 2010 ja 2014, mikä merkitsee, että pääpiirteissään sotilasorganisaation johtamiseen liittyvät, lainsäädännölliset toimivalta- ja vastuukysymykset ovat pitkälti vakiintuneet ja löytäneet ne toimintatavat, joissa Venäjän sotilaallinen organisaatio nykyään toimii. Oletettavaa kuitenkin on, ettei eri viranomaisten välinen yhteistoiminta ole täysin kitkatonta sotilasdoktriinin kirjaimesta ja hengestä huolimatta.

2.2.6. Arvioita sotilaspoliittisten perusteiden kehityssuunnista

Edellä on käsitelty sotilasdoktriinin poliittisia ja sotilaspoliittisia perusteita: Venäjän sotilaspoliittisen johdon näkemyksiä sotilaspoliittisesta tilanteesta, Venäjään kohdistuvista uhista, sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen liittyvistä kysymyksistä, keinoista; siis sotilaallisesta organisaatiosta turvallisuuden takaamiseen ja sen kehittämiseen sekä sotilaallisen organisaation johtamiseen.

Sotilaspoliittiset perusteet ovat Venäjän sotilaspoliittisen johdon määrittämiä perusteita sotilaallisen turvallisuuden takaamiselle, jotka ovat luonteeltaan subjektiiviseen päätöksentekoon perustuvia, mutta jotka edellä kuvatulla tavalla ilmentävät myös niitä objektiivisia tarpeita ja edellytyksiä, jotta määritetyistä tehtävistä pystytään selviytymään. Ytimeltään sotilaspoliittiset perusteet kulminoituvat kahteen Venäjän elintärkeään intressiin: valtioon entiteettinä, toimijana ja sen asemaan kansainvälisessä yhteisössä.

Sotilaspoliittisesta tilanteesta Venäjä tuo esille kehityssuunnan, joka on johtamassa turvallisuuden anarkiaan. Tämä perustuu lähtökohtaisesti siihen, että kansainväliset turvallisuusmekanismit ja organisaatiot ovat heikkenemässä toimintakyvyltään niille asetettujen perustavoitteiden saavuttamisessa tai niitä ei yksinkertaisesti ole, kuten asesaantelyn osalta on havaittavissa. Tästä looginen johtopäätös on se, että turvallisuutta pyritään takaamaan omaehtoisesti. Tämä merkitsee, että tietty mahdollisuuksien ikkuna on toistaiseksi auki, mikä ilmenee voimakkaana ja nopeatempoisena panostuksena Venäjän asevoimien uudistamiseen.

Toisaalta tilanteen arvioinnissa on otettava huomioon uusia turvallisuuden alueita ja ulottuvuuksia, joiden kansainvälisten sääntelymekanismien luomisessa ei ole edetty aloitteita pidemmälle. Tämä on kilpailua stimuloiva haaste, johon pyritään vastaamaan ensin kyseisen ulottuvuuden hallintavälineitä kehittämällä ja kenties sen jälkeen syntyy tarve jonkinlaisten rajoitusten aikaansaamiseen. Tämä ilmenee sotilasdoktriinin kehityksessä uhkaa ja mahdollisuuksia ilmentävien muotoilujen käytöllä.

Uhkaproblematiikan mukaisesti Venäjä katsoo, että sisäisesti uhkat kohdistuvat ensisijassa Venäjän perustuslailliseen järjestelmään ja toiseksi siihen oleellisesti liittyvään yhteiskunnalliseen vakauteen. Näkemykset ulkoisista uhkatekijöistä keskittyvät yhtäältä akuuttien ja relevanttien sotilaallisten konfliktien olemassaoloon, ylikansallisia piirteitä sisältävän aseellisen liikehdinnän lisääntymiseen sekä toisaalta pitkäaikaisesti Venäjän strategisia toimintaedellytyksiä vaikeuttavaan tai statusta heikentävään toimintaan, joita ovat Naton alueellinen ja toiminnallinen laajentuminen sekä strategisen vakauden järkkäminen.

Viimeksi mainitut kohdistuvat suoraan Venäjän asemaan kansainvälisessä yhteisössä. Sotilasdoktriinin uhkamaailma painottuu suorasanaisesti länteen ja erityisesti Yhdysvaltoihin. Uutena uhkana on näkemys informaatiovaikuttamisesta ja sen roolin voimistumisesta, mikä kohdistuu niin Venäjän ajankohtaiseen sotilaalliseen toimintaan kuin sen edellytyksiin valtiollisena toimijana.

Venäjä pyrkii edellä mainitun hallintaan ensisijassa poliittisin ja diplomaattisin keinoin. Tämä kuvastuu pyrkimyksenä aikaansaada kansainvälisesti sitova, säätävä sopimus tai mekanismi, jolla uhkia pystyttäisiin hallitsemaan. Täten Venäjä pitää toistaiseksi auki sopimusmahdollisuuksien ikkunaa ainakin informaatioturvallisuuden ja avaruuden militarisoinnin kohdalla. Lisäksi Venäjä pyrkii sille suotuisien turvallisuusmekanismien ylläpitämiseen, muttei välttämättä niiden kehittämiseen ainakaan sen etuja tai asemaa heikentävällä tavalla. Tämä tulee esille erityisesti YK:sta, ETYJ:stä ja myös tavanomaisista aseista.

Poliittisen kentän keinojen ohella tuodaan selkeästi esille varoituksen sanoja, mikäli kyseisen mekanismin kehittäminen ei onnistu ja mihin liittyy elimellisesti vastatoimien ja -kykyjen kehittäminen. Siis Venäjä ei jätä uhkien hallintaa vain poliittisten keinojen varaan. Täten Venäjällä on uhkien hallinnan mekanismeissa ”pyhän kolminaisuuden periaate”: sanat – sopimus – väline (voima). Tällä periaatteella Venäjä pyrkii laajasti ottaen ohjaamaan kansainvälisten ja myös kansallisten turvallisuusmekanismien kehittämiseen liittyviä valintoja.

Venäjän tavoite on kehittää uhkien hallintaan soveltuvat välineet taloudellisten ja muiden reunaehto- jen puitteissa. Uhkaproblematiikan mukaisesti Venäjä pyrkii sisäisestä turvallisuudesta vastaavien organisaatioiden ja teknologioiden kehittämiseen, mihin asevoimat osallistuvat tarvittaessa tukevana organisaationa.

Asevoimien kehittämisen pääkohde on ollut viimeisten 25 vuoden ajan ollut ydinase ja sillä tavoiteltava pidäke, jonka toivotaan ennaltaehkäisevän mahdollisen sotilaallisen konfliktin ja toisaalta turvaavan Venäjän asemaa kansainvälisessä yhteisössä. Venäjällä lienee huomattu, että akuutit sotilaalliset uhat eivät reagoi mainittuun pidäkkeeseen, minkä johdosta viime vuosien sotilaallisen kehittämisen painopiste on asetettu asevoimien tavanomaiseen kykyyn. Sillä, yhdistettynä voimakkaaseen informaatiovaikuttamiseen, on tarkoitus aikaansaada pidäke, jolla pyritään hillitsemään suursotaa ja alemman tason aseellisten konfliktien syttymistä. Samalla siitä luodaan väline, jolla kyseisiä konflikteja pystytään ”lokalisoimaan ja neutralisoimaan”.

Asevoimien kehittämisen toiminnallinen pääkohde on johtamisjärjestelmän lisäksi ollut asevoimien rauhan ajan pysyvä valmius ja kyky reagoida syntyviin uhkiin. On havaittu, että tämän sotilaallisen voiman komponentin pidäkekykyä on pyrittävä lisäämään ilman tukeutumista ydinaseeseen, mikä merkitsee jatkossa panostamista suhteellisesti voimakkaammin tavanomaiseen asevoimaan perustuvaan suorituskykyyn.

Sotilaallisen kehittämisen yhtenä suuntauksena on pyrkiä luomaan sotilaallisen voiman lisäämiseen tarkoitettu mobilisaatioperusta. Tämä ei niinkään ole tarkoitettu laajamittaisen, tavanomaisin asein käytävän suursodan varalta, vaan pikemminkin ensisijaisesti pidäkevaikutuksen tehostamiseen ja toiseksi Venäjän konfliktinhallintakykyjen kestävyuden lisäämiseen paikallisella ja erityisesti alueellisella tasolla. Tämä tarkoittaa, että Venäjä on arvioinut alueellisen konfliktin kestävästi tietyssä suunnassa tietyn ajan ja tietyllä voimakkuudella, minkä mukaisesti siihen valmistaudutaan niin poliittisesti, sotilaallisesti kuin sotataloudellisesti.

Vaikka näyttää siltä, että Venäjän konfliktinhallinnan organisaatio ja rakenteet ovat kiinteytymässä kokonaisuudessaan ja siten lisäämässä toimintakykyään, ongelmana on edelleen niiden sotilaallisen voiman elementtien mentaalinen ja fyysinen hallinta, jotka eivät ole suorassa alisteisessa asemassa sotilasjohtoon. Väline ilman käyttäjänsä ei saa aikaan sen käyttötarkoituksen mukaista vaikutusta.

2.3. Sotilasstrategisten perusteiden muutoksista

Sotilasdoktriinin rakenteessa sotilasstrategiset perusteet käsittävät sotien ja aseellisten konfliktien luonteen kuvauksen sekä perussäännöksiä asevoimien käytölle konfliktien hallitsemiseksi.

Sodan luonteesta tarkastellaan sotilasdoktriineissa esitettyjä näkemyksiä konfliktien tavoiteasettelusta, käytettävistä joukoista, niiden käytön keinoista sekä konfliktien mittakaavasta sekä näissä esiintyviä muutoksia. Tämän lisäksi tarkastellaan sotilasdoktriineissa esitettyjen näkemysten muutoksia sodan ja aseellisten konfliktien yleisten piirteiden osalta. Asevoimien käytöstä tarkastellaan sotilasdoktriinin näkemysten muutoksia, jotka koskevat asevoimien käytön tavoitteita, periaatteita, tehtäviä sekä keinoja.

2.3.1. Sotien ja aseellisten konfliktien luonteesta sekä niiden yleisistä piirteistä

Sotien luonteen ja piirteiden kuvaukset ovat olleet niin lähestymistavaltaan kuin sisällöltäänkin voimakkaiden muutosten kohteena sotilasdoktriineissa. Vuonna 1993 sotilasdoktriinissa käsiteltiin lähinnä sitä, mitä Venäjä on asettanut tavoitteekseen konfliktien hallinnassa. Tämä lähestymistapa jäi käytännössä sotilasdoktriinin ainoaksi viitteeksi siitä, miten julkisuuteen tuotuna on asia katsottu hoidettavan. Venäjä toi esille tavoitteikseen konfliktien ennaltaehkäisyn, hyökkäysten torjunnan, jännityspesäkkeen rajoittamisen ja tilanteen normalisoinnin sekä edellytysten luomisen konfliktin ratkaisulle poliittisin keinoin. Tavoitteena oli täsmällisemmin tappioiden tuottaminen vastustajan (vihollisen) kohteille sekä herruuden saavuttaminen ja ylläpitäminen tietyillä alueilla. Toisaalta hyökkääjän ainoaksi tavoitteeksi esitettiin pyrkimys vaikuttaa strategisten ydinasevoimien, ohjushyökkäyksen ennakkovaroitusjärjestelmän toimintaan, ydinenergia- tai -teollisuuden kohteisiin ja kemian teollisuuteen, minkä katsottiin lisäävän vaaraa tavanomaisin asein käytävän sodan muuttumiseksi ydinso-daksi.

Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa sodan luonnetta lähestyttiin sitä määrittävien tekijöiden kautta. Näitä olivat tavoitteet, välineet ja sotatoimien laajuus. Edellisen sotilasdoktriinin tavoin Venäjän näkemys omista tavoitteistaan oli se, että se pyrkii luomaan ei-sotilaallisten takuiden järjestelmän konfliktien ja sotien estämiseksi. Varsinaiset tavoitteet olivat hyökkäyksen ennaltaehkäisy ja torjuminen päämääränä oman alueen eheyden ja koskemattomuuden puolustaminen sekä Venäjän ja liittolaisten sotilaallisten turvallisuuden takaaminen. Tämän ohella tarkasteltiin sodan legitimitettiin, tyyppiä (tavanomainen – ydin- ja joukkotuhoasesota) sekä laajuutta (paikallinen, alueellinen tai laajamittainen) sekä kunkin laajuuden sodassa pyrittäviin tavoitteisiin. Lisäksi tuotiin esille se, että sotatoimet voivat käsittää selustan ja myös edellisessä sotilasdoktriinissa esitetyt ns. vaaralliset kohteet.

Edellä mainitut sotilasdoktriinit olivat siten jokseenkin ns. perinteisen sodan kuvan tekijöiden kerrontaa, joskin vaikuttaa siltä, että tiettyä mallintamista sotien arvioinnissa oli ryhdytty harjoittamaan. Myöhemmissä sotilasdoktriineissa ei kyseisiä tavoitetekijöitä sen kummemmin käsitelty sillä poikkeuksella, että vuoden 2010 sotilasdoktriinissa esille tuotiin aikatekijät sotien luonnetta määrittävänä tekijänä. Tämän lisäksi todettiin lakonisesti, että tavoitteiden kirjo käsittää sotilaspoliittisia, taloudellisia, strategisia ja muita tavoitteita. Tavoitteiden laajalaistamisella ilmeisesti haluttiin luoda vaikutelma, että sota koskee koko yhteiskuntaa ja samalla teoreettisesti oikeutetaan järjestelmänalyttinen turvallisuusajattelu ja turvallisuuskoneiston rakenne.

Näkemykset sodassa ja konfliktissa käytettävistä joukoista seuraavat pitkälti aseteknologista kehitystä. 1990-luvulla katsottiin, että sodan osapuolet käyttävät joukkoja laajassa kirjossa: alkaen vihollisen ei-vakinaisista muodostelmista (esim. partisaaneista), rajallisista joukoista päätyen operatiivisstrategisiin voimaryhmiin. Nämä voivat olla rauhan ajan joukkoja, ja niitä voitiin vahventaa osittaisella ryhmittämisellä (liikekannallepanolla/PF) tai keskittämällä lisäjoukkoja muista suunnista. Aseteknologisesti nähtiin mahdolliseksi käyttää kaikkia aseita aina pistoolista täsmäaseisiin. Ydinaseen käytöstä tuotiin varoitukseksi esille, että sen pienimuotoinenkin käyttö voi provosoida laajamittaisen ydinaseen käytön ”katastrofaalisine seurauksineen”.

2000-luvun sotilasdoktriinissa tuotiin esille myös mahdollisuus liikkuvien sotatoimien käymiseen erillisessä suunnassa⁶⁰, missä käytettäisiin laajasti ilmakuljetteisia joukkoja, maahanlaskuja (maihinnousuja) ja erikoisjoukkoja. Vastaavalla

⁶⁰ Tässä on hyvä esimerkki siitä, miten asia ilmaistaan yksiselitteisesti, mutta epämääräisesti. Koskeeko tämä esim. Lähi-itää, mistä perusteet on löydettävissä, vai Venäjän lähialueita. Ajankohtaan nähden kyse oli myös vallinneesta poliittisesta korrektiudesta olla ilmaiseematta näkemystä moisen operation suuntautumisesta Venäjälle.

tavalla korostettiin uusien suurtehoisten asejärjestelmien käyttöä⁶¹. Merkillä pantavaa oli kuitenkin se, että sisäisessä konfliktissa nähtiin mahdolliseksi muodostaa yhdistettyjä joukkoryhmittymiä ja niiden johtoelimiä. Tämä lause viittaa selkeästi siihen Venäjän operaatioon, joka oli sotilasdoktriinin hyväksymisen aikaan käynnissä Pohjois-Kaukasiassa. Tässä mielessä 2000-luvun alussa Venäjän sotilasdoktriiniin oli istutettu yhteisoperaation siemen.

Näkemykset käytettävistä joukoista saivat seuraavan muutoksen 2014 sotilasdoktriinissa, jossa korostettiin ei-vakinaisten muodostelmien ja yksityisten sotilasyhtiöiden osallistuminen sotatoimiin. Venäläisen näkemyksen muutos on siinä, että sotilaallisessa konfliktissa käytettäviä joukkoja vahvistetaan ostamalla lisävoimaa ja palveluita markkinoilta. Kyseinen ”turvallisuuden ulkoistaminen” ei kuitenkaan merkitse sitä, että entisistä rakenteista ja joukoista pyrittäisiin kokonaan eroon. Toinen esitetty muutos oli siinä, että konfliktin hallinnassa käytetään ulkopuolelta rahoitettavia poliittisia voimia ja yhteiskunnallisia liikkeitä.⁶²

Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa tuotiin lisäksi esille aseteknologian kehityksen mukanaan tuomia mahdollisuuksia: teholtaan ydinaseeseen verrattavat uudet järjestelmät, miehittämättömät ilma- ja merialukset, robotisoidut ohjattavat aseet ja niiden massamainen käyttö. Tämä lienee yleismaailmallinen kehitys-suunta ainakin suurvaltojen osalta, mikä liittyy osin ”humaaniin” pyrkimykseen omien (ihmis)resurssien ja niihin mahdollisesti kohdistuvien tappioiden vähentämiseen.

Edellä mainitusta huolimatta, jokaisessa sotilasdoktriinissa on maininta ydinaseen roolista sotia ennaltaehkäisevänä tekijänä ja sen käytöstä sodan eska-loivana tekijänä. Tämä on tietyllä tavalla traditionaalinen muistutus, jopa varoi-tus, siitä kyvystä, mikä Venäjällä on. Toisaalta maininta on arvioitavissa myös Venäjän ”sisämarkkinoille” tarkoitetusta oikeutuksesta resurssien allokointiin.

Konfliktien luonteeseen liittyy myös niissä käytettävien voimien ja välineiden käytön **keinot**, mikä ilmentää erityisesti sotilasdoktriinin todellista olemusta ja luonnetta. Mitä lähemmäs operatiivisia asioista liikutaan, sitä vähemmän ja sitä yleisemmin niitä käsitellään. Vuonna 1993 esitettiin näkemyksiä venäläisten joukkojen nopeasta uudelleenryhmittymisestä, aktiivisista puolustus- ja hyök-käystoimista, eri joukkojen ja eri viranomaisten joukkojen yhteistoiminnasta

⁶¹ Tällöin mainittiin ensimmäisen kerran myös ”uusiin fysiikan lakeihin perustuvat” uudet aseet. Tiet-tävästi uusia fysiikan lakeja ei ole löydetty, entisiä lainalaisuuksia vain sovelletaan uudella keinolla tai muodossa.

⁶² Tämä puolestaan on esimerkkinä siitä, että ilmeisen selvästi näkemyksen perusteet tulevat ulkomail-ta, mutta yhtäläillä kyseistä toimintatapaa on havaittu Venäjän toimissa Ukrainan konfliktissa. Siis kan-sanomaisesti: ”maista omaa lääkettäsi”.

sekä tulen ja liikkeen yhdistämisestä hyökkääjän eristämiseksi. Vuoden 2000 sotilasdoktriini oli siinä määrin kehittynyt, että siinä tuotiin esille epäsuorien, kaukokäyttöisten (kosketuksen ulkopuolisten) muotojen ja menetelmien käyttö sekä kaukaa toteutettu vihollisen elektroninen (sähköinen) lamauttaminen. Tämän ohella nähtiin mahdollisena ilmakampanjoiden ja -operaatioiden toteuttaminen maailmalla toteutettujen operaatioiden mukaisesti. Edelleen aina vuoden 2000 sotilasdoktriinin asti sodan kehittyminen rauhan ajasta varsinaisiin sotatoimiin nähtiin jokseenkin perinteisellä tavalla.

Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa keinovalikoima on esitetty varsin suppeasti: sotilaallisen ja ei-sotilaallisen voiman ja välineiden kokonaisvaltainen (kompleksinen) käyttö. Tämä laajennettiin vuoden 2014 sotilasdoktriinissa käsittämään myös sellaiset poliittiset, taloudelliset, tiedotukselliset ja ei-sotilaalliset toimet, joita toteutetaan käyttämällä hyväksi väestön protestipotentiaalia ja erikoisoperaatiovoimia. Näitä yhdessä nimitettiin epäsuorien ja asymmetristen toimintamenetelmien käytöksi.

Sotilasdoktriineissa sotien ja konfliktien **mittakaavasta** on tuotu esille käytännössä kolme asiaa: konfliktien eskalaatiomahdollisuus, sotatoimien ulottuvuuksien (ilma-avaruus) kasvu ja niissä käytettävien välineiden lisääntyminen sekä sotatoimiin valmistautumiseen käytettävän ajan väheneminen. Näiden lisäksi vuoden 2000 sotilasdoktriinissa tuotiin esille näkemys siitä, että aseteknologian kehittymisen myötä aseellisen taistelun eri ulottuvuuksien keskinäiset roolit ovat uudelleenjaon edessä.

Sotilasdoktriineissa on käsitelty erikseen sodille ja konflikteille ominaisia piirteitä. Vuoden 1993 sotilasdoktriini oli tässä suhteessa selkeä kaikessa lyhykäisyydessään: ”erilaiset taktiset ja operatiivisen tason sotatoimien keinot ja muodot”. Siitä kymmenen vuoden päästä mukaan vedettiin siviiliväestö ja selusta, vaikuttaminen ihmiskunnan kaikkiin elintoimintoihin sekä aktiivinen tiedotuksellinen taistelu ja yleisen mielipiteen harhauttaminen erillisissä valtioissa ja maailmanyhteisössä.

Tästä kymmenen vuoden päästä, 2010-luvulla nähtiin, että sotilaalliset konfliktit olivat ennustamattomia ja että ne erosivat toisistaan tempoltaan, kohteiden selektiivisyydellä ja korkealla tuhoutumisasteella sekä tulen ja liikkeen nopeudella sekä erilaisten liikkuvien voimaryhmien käytöllä. Sen ohella korostettiin informaatiokamppailun roolin voimistumista ja sen merkitystä tavoitteiden saavuttamiseksi ilman sotilaallisen voiman käyttöä, mikä jatkossa laajennettaisiin käsittämään koko maailmanyhteisön suotuisan reaktion aikaansaamiseksi sotilaallisen voiman käyttöön. Tämän ohella nähtiin olennaisena joukkojen

johtamisen nopeutuminen siirryttäessä globaaliin, automaattiseen verkkojohtamiseen entisen vertikaalisen järjestelmän sijaan, mikä johtaisi joukkojen ja asejärjestelmien johtamiseen keskittämiseen ja automatisoinnin lisääntymiseen.

Tästä viiden vuoden päästä (2014) tuotiin esille näkemys siitä, että konfliktille ominaista on pyrkiä vaikuttamaan viholliseen sen alueen koko syvyydessä sekä yhtäaikaaisesti globaalissa informaatioavaruudessa sekä maalla, merellä ja ilmaparuudessa.

Erityisesti on mainittava 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa kuvattu konfliktien ominaispiirre, jossa niistä muodostuu pysyviä sotatoimivyyhykkeitä toisiaan vastaan taistelevien osapuolten alueella. Näkemys on jotenkin irrallinen tässä asiayhteydessä, mikä viittaa siihen, että sodilla on taipumus pitkittyä ja mutkistua ja että niiden ratkaisu ei perustu sotilaallisen voimaan ja sen käyttöön tai sillä perinteisesti saavutettavaan ”voittoon”. Mutta, kun tähän lisätään vuoden 2010 sotilasdoktriinissa esitetty näkemys strategisen aloitteen haltuunotosta, päästään selkeästi siihen tilanteeseen, mikä on faktisesti nähtävissä vuoden 2014 keväällä alkaneessa ns. Ukrainan konfliktissa. Tässä valossa sotilasdoktriinia voisi pitää proaktiivisena välineenä ja myös ennakoilmoituksena tulevaisuuden konfliktista, joskin aika, suunta ja käytettävät keinot jäivät mainitsematta.

2.3.2. Asevoimien käytön perusteista sotilaallisissa konflikteissa

Sotilasdoktriineissa asevoimien käytön perusteina on esitetty näkemyksiä käytön päämääristä ja tavoitteista, käyttöperiaatteista, tehtävistä sekä keinoista.

1990-luvun alussa asevoimien käytön tavoitteiksi nähtiin suvereniteetin, alueellisen eheyden ja muiden elintärkeiden intressien puolustaminen, mikäli Venäjää vastaan hyökätään. Tämän ohella tavoitteena oli vakauden ylläpitäminen lähi-alueella, liittolaismaissa ja maailmassa yleensä. Voi arvioida, että liittolaismaiden vakauden ylläpito oli jokseenkin suoraan neuvostoajan perua, missä ei otettu huomioon sitä, että neuvostotasavallat olivat ainakin kansainvälisöikeudellisesti itsenäistyneet.

2000-luvun alussa asevoimien käytön tavoitteissa on nähtävissä selkeytyminen: ennaltaehkäisy, hyökkäyksen torjunta, rajoittaminen ja neutralisointi. Eri mittakaavaisissa konflikteissa asevoimia käytettäisiin edellä mainittujen tavoitteiden mukaisesti siten, että hyökkääjä pakotetaan lopettamaan sotatoimet Venäjän ja sen liittolaisten etujen mukaisilla ehdoilla. Joukkojen sijoittaminen ulkomaille strategisesti tärkeille alueille nähtiin yhtenä keinona vakauden ylläpitämiseksi ja tilanteen mukaisen reagoinnin mahdollistamiseksi.

Vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa luovuttiin asevoimien käytön tavoitteiden kirjaamisesta, ja sen tilalla mainittiin oikeudenmukaisuus hyökkäyksen torjumiseksi ja rauhan ylläpitämiseksi YK:n ja kollektiivisten turvallisuusrajojen päätösten mukaisesti sekä myös valtion rajojen ulkopuolella olevien kansalaisten suojelemiseksi. Samalla korostettiin presidentin toimivaltaa asevoimien rauhan ajan käytössä. Muutoksena näyttää olevan asevoimien käytön tavoitteiden yleistäminen puuttumatta pienimmässäkään määrin operatiivisiin kannanottoihin.

Uutena tavoitteena näissä sotilasdoktriineissa esitettiin se, että Venäjän (ja sen kansalaisten) etujen turvaamiseksi sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi asevoimien yksiköitä voidaan käyttää operatiivisesti sen rajojen ulkopuolella kansainvälisen oikeuden periaatteiden ja normien sekä sopimusten ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Tällä säädöksellä tehdään ilmeisen tietäväksi se, että asevoimien käyttöä ulkomailla suunnitellaan. Konkreettisena esimerkkitapauksena palveli todennäköisesti Georgian aloittama aseellisen voiman käyttö Etelä-Ossetiassa, mikä johti Venäjän viisi päivää kestäneeseen rauhanpakottamisoperaatioon⁶³.

Kaikissa sotilasdoktriineissa on tuotu esille Venäjän osallistuminen rauhanturvaoperaatioihin, missä yleisesti lähtökohtana ovat YK:n peruskirjan mukaiset operaatiolle asetettavat perustavoitteet. Samalla kuitenkin korostetaan sitä, että kontingenteja asetetaan Venäjän lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten säättämässä järjestyksessä⁶⁴.

Edellä mainitun perusteella sotilasdoktriineissa on määritelty asevoimien tehtävät rauhan ajalle ja aggressiotilanteessa⁶⁵. On mainittava, että vuodesta 2010 alkaen muiden kuin sotilasviranomaisten (so. asevoimien ja muiden joukkojen) tehtäviä sotilasdoktriinissa ei käsitellä.

⁶³ Operaation valmisteluista ja toteutuksesta kts. 58. Armeijan silloisen komentajan, kenraali A.N. Hruljovin haastattelu 28.12.2012. Hruljovin mukaan sotatoimien mahdollinen alkaminen ei ollut yllätys, joskin asevoimien tiedustelu ei pystynyt ennalta paljastamaan Georgian joukkojen ryhmitystä tai konfliktin aloittaneen tulivalmistelun alkamishetkeä. Löydettävissä <http://topwar.ru/13901-voyna-080808-vpervye-o-ee-taynah-rasskazivaet-general-hrulev.html> (2.9.2015).

⁶⁴ Näin tietysti teknishallinnollisena prosessina, mutta Venäjän reaalin osallistuminen kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitoon on hieman kärjistetyksi sanottuna rajoittunut päätöksentekoon YK:N turvallisuusneuvostossa ja joukkojen lähettämiseen siinä määrin, ettei voida sanoa Venäjän olevan täysin sivussa yhteisen hyvän rakentamisessa.

⁶⁵ Vaikka sodan kuva on muutoksessa, perinteiden jaottelu on edelleen voimassa, koska lainsäädäntö (esim. laki puolustuksesta ja siinä kohdat viranomaisten toimivallasta) mainittua jaottelua edellyttää. Täten korostuu se, että sotilasdoktriini on rauhan ajan ohjausasiakirja eikä suinkaan operatiivinen ohjesääntö.

Asevoimien rauhan ajan tehtävistä

Sotilasdoktriinien mukaan asevoimien perustehtäväksi voidaan käsittää puolustus. Tähän tähtäävä toiminta perustuu suunnitelmiin, joita ei ilmeisesti oltu 1990-luvulla laadittu kovinkaan pitkälle strategisella tasolla. 2000-luvun alussa sotilasdoktriinissa sen sijaan esitettiin, että asevoimien käyttö perustuu niiden käyttösuunnitelmaan, asevoimien liikekannallepanosuunnitelmaan sekä muihin presidentin ukaaseihin sekä käskyihin ja direktiiveihin asevoimien ylipäällikkönä. Vuoden 2014 sotilasdoktriinista alkaen näitä toimia käsitellään Venäjän puolustussuunnitelmassa, jota täydennetään ennen mainituilla presidentin ja ylipäällikön määräyksillä. On siten arvioitavissa, että strategisen tason sotilaallinen suunnittelu on kehittynyt vuosien mittaan, mistä säädöksiä kirjattiin vuoden 2010 sotilasdoktriiniin.

Samalla tavalla mainittu ”puolustus” termin käyttö on muuttunut. Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa asevoimien tehtävänä oli suvereniteetin, alueellisen eheyden ja muiden elintärkeiden etujen puolustaminen sekä rauhanturvatoiminta. 2000-luvulla tehtävät laajenivat käsittämään uhkien ennaltaehkäisy, hyökkäyksen torjunnan, rajoittamisen ja neutralisoinnin sekä muita, poliittisia toimia tukevia toimenpiteitä ja merisotilaallista läsnäoloa. Vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen perustehtäväksi on määritelty Venäjän suvereniteetin, alueellisen eheyden ja koskemattomuuden suojaaminen. Täten puolustusta on käsitteisällöllisesti laajennettu ja samalla yleistetty. Vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen on asevoimien tehtäväksi esitetty myös Venäjän kansalaisten suojaaminen aseelliselta hyökkäykseltä. Jokseenkin selkeiksi puolustettaviksi kohteiksi voidaan määritellä valtion suvereniteetti ja alue, sen koskemattomuus ja eheys sekä kansalaiset, mitkä itse asiassa muodostavatkin venäläisen valtiokäsitteen sisällön.

Toisaalta puolustamisen sisältöä on konkretisoitu sisällyttämällä asevoimien tehtäviin myös sotilaallinen pidäke, jonka tavoitteena on sotilaallisten konfliktien ennaltaehkäisy⁶⁶. Vuonna 2014 pidäke edelleen laajennettiin käsittämään

⁶⁶ Venäjällä tästä käytetään myös termiä strateginen pidäke (ven. стратегическое сдерживание), jolloin termillä strateginen tarkoitetaan tässä sotilaspoliittisen pidäkkeen yhtä alalajia - sotilaallista pidäketä. Tosiasiassa strateginen pidäke on kattokäsite, joka sisältää sekä voimaan tai sen käyttöön perustuvan (ven. сдерживание силового характера) että ei-sotilaalliseen voimaan perustuvan (ven. сдерживание не силового характера) pidäkkeen. Voimaan perustuva pidäke puolestaan sisältää sotilaallisen pidäkkeen (ydinase- ja tavanomaisen (konventionaalisen) aseiden pidäkkeen sekä sotilaallisen välillisen pidäkkeen (sis. sotilaallisen potentiaalin muodostaman pidäkkeen). Kts. <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=14205@morfDictionary>. Asevoimien yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali V.V. Gerasimov Sotatieteiden akatemiassa tammikuussa 2014 pitämässään perinteisessä katsauksessa täsmensi mm. strategisen pidäkkeen käsitettä. Gerasimovin mukaan se käsittää valtion poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia toimia, jotka on tiiviisti kytketty sotilaallisiin, informaatioon liittyviin ja muihin toimiin. Strategisen pidäkkeen tarkoituksena on Gerasimovin mukaan ”aikaansaada potentiaalissa hyökkääjissä vakuutuneisuus siitä, että mitkä tahansa painostuksen muodot Venäjää

ydinaseen ohella myös tavanomaisen asevoiman. Sotilaalliseen pidäkkeen ylläpitoon liittyy konkretisoitu tehtävä strategisten ydinasevoimien toimintakyvyn pitäminen ”tasolla, joka takaa käsketyn tuhon aiheuttamisen viholliselle kaikissa olosuhteissa” (1993, 2000 sotilasdoktriinissa kyse oli hyökkääjästä – aggressorista). Tätä tehtävää on muutettu 2010 alkaen siten, että kyseinen taso takaa ”sietämättömän vahingon tuottamisen hyökkääjälle missä tahansa tilanteessa”. Muotoilulla halutaan yhtäältä irtisanoutua ydinaseen selkeästä ensikäytön mahdollisuudesta ja esittää sen käyttö koston hyökkäyksestä, mutta toisaalta asettaa suoritevaatimus asevoimille arvioidun ulkomaisen ohjuspuolustusjärjestelmän kehittämisen varalta.

Sotilaallinen pidäke -tehtävään liittyy myös yhtenäisen ilmapuolustuksen kehittämistehtävä (1993), ilmapuolustuksen turvaaminen ja asevoimien toiminnan takaavien avaruuslaitteiden ryhmittäminen kiertoradalle (2010) sekä ilmapuolustuksen turvaaminen ja edellä mainitun avaruustoiminnan kehittäminen (2014). Vaikka kyse on lähinnä kohteiden suojaamisesta ilma- ja ohjuspuolustuksella, liittyy myös avaruuden käyttö ja sen kehittäminen oleellisesti myös asevoimien johtamisjärjestelmään ja sen kehittämiseen (ml. valvonta ja ennakkovaroitus) sekä kaiken kaikkiaan strategiseen ryhmittämiseen.

Kolmantena perustehtävänä on kaikissa sotilasdoktriineissa esitetty tiedustelu, joka on muotoiltu valmisteilla olevan hyökkäyksen oikea-aikaiseksi paljastamiseksi (1993, 2000) tai sotilaspoliittisen tilanteen ja sotilasalan suhteiden kehityksen arvioinniksi ja ennustamiseksi (2000) käyttäen nykyaikaisia teknisiä välineitä ja informaatioteknologiaa (2010, 2014)⁶⁷. Tähän tehtävään elimellisesti kytkeytyvät toimet ylimmän sotilaallisen johdon oikea-aikaiseksi varoittamiseksi sekä johtamisorganisaation ja joukkojen informoiminen sotilaallisista vaaroista ja uhista (2010, 2014), millä todennäköisesti viitataan johtamisjärjestelmässä aiemmin esiintyneisiin ”informatiivisiin kitkatekijöihin”⁶⁸.

tai sen liittolaisia kohtaan ovat tulevaisuudettomia (ven. бесперспективность)”. Kts. Герасимов В.В.: О роли Генерального штаба в обеспечении военной безопасности РФ. Вестник военной академии № 1/2014. Löydettävissä: <http://www.avnrf.ru/index.php/vse-novosti-sajta/620-rol-generalnogo-shtaba-v-organizatsii-oborony-strany-v-sootvetstvii-s-novym-polozheniem-o-generalnom-shtab-utverzhdjonny-m-prezidentom-rossijskoj-federatsii> (24.7.2015).

⁶⁷ 1993 sotilasdoktriinissa tuotiin myös esille organisaatiot, jotka tätä tehtävää suorittavat: asevoimat, ulkoinen tiedustelupalvelu (SVR, ven. служба внешней разведки), turvallisuuspalvelu (FSB, ven. федеральная служба безопасности) sekä ulko- ja sisäministeriöt.

⁶⁸ 58. Armeijan komentajan, kenraali A.N. Hruljovin mainittu haastattelu 28.12.2012. Löydettävissä <http://topwar.ru/13901-voyna-080808-vpervye-o-ee-taynah-rasskazyvaet-general-hrulev.html> (2.9.2015). Oletettavaa on, että yleisesikunnan ja puolustusministeriön johto olivat tuohon aikaan pikemminkin syventyneet asevoimien uudistamisen järjestelyihin, kun mahdolliseen sotaan Etelä-Kaukasiassa.

Neljäntenä selkeänä tehtäväkokonaisuutena on rauhan ajan tavanomaisten (”yleisjoukkojen”) joukkojen valmiuden ylläpito (ven. готовность). Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa suoritevaatimuksena oli hyökkäyksen torjunta paikallisessa ja alueellisessa mittakaavassa. Vuonna 2000 suoritevaatimuksena oli paikallisen mittakaavan hyökkäyksen torjunta. Oleellinen muutos on tapahtunut vuoden 2010 sotilasdoktriinissa, jossa asevoimien edellytetään ylläpitävän taistelukäyttövalmiutta ja kykyä joukkoryhmittymien oikea-aikaiseen ryhmittämiseen potentiaalisesti vaarallisiin strategisiin suuntiin. Kyseisten suoritusvaatimusten edellyttämää toimintaa ja myös strategista ja operatiivista liikkuvuutta eri puolustushaaroissa ja itsenäisissä aselajeissa (erityisesti maahanlaskujoukoissa) on harjoiteltu lukuisissa ns. valmiustarkastuksissa, jotka alkoivat käytännössä helmikuussa 2013.

Viidentenä asevoimien tehtävänä on tärkeiden valtiollisten kohteiden suojaaminen (ven. охрана), mitä on vuonna 2014 täydennetty puolustustehtävällä. Tehtävä on ”luonnollinen” asevoimien toimintaedellytysten kannalta, missä tarkoituksessa perustettiin vuonna 2011 puolustusministeriöön sotilaspoliisipäähallinto ja myöhemmin koko sotilaspoliisiorganisaatio⁶⁹. Kyseinen tehtävä on osa laajempaa kokonaisuutta ja asevoimille vuoden 2010 sotilasdoktriinissa käskettyä tehtävää alueellisen puolustuksen kehittämisestä⁷⁰.

Mainittujen perustehtävien ohella asevoimille on määritelty osallistumistehtäviä (suomeksi lähinnä virka-aputehtävät). Näitä ovat mm. osallistuminen yleisen järjestyksen, turvallisuuden ja poikkeustilan ylläpitoon, taisteluun terrorismia ja merirosvousta vastaan sekä siviilipuolustuksen (väestönsuojelun) tukeminen. Merelliselle suurvallalle ominaiseksi tehtäväksi voidaan lisäksi lukea Venäjän taloudellisen toiminnan turvallisuuden tukeminen maailman merillä⁷¹. Asevoimien tehtävien osalta osallistumista rauhanturva- ja rauhan palauttamisoperaatioihin ei ole täysin unohdettu.

Uusina tehtävinä on esitetty vuonna 2010 valtion alueen operatiivinen ja liikenneyhteyksien valmistelu, mikä vuonna 2014 täsmennettiin käsittämään sotilaallisen infrastruktuurin luomisen, olemassa olevien kohteiden modernisoin-

⁶⁹ Varsinaisesti sotilaspoliisiohjesäännön vahvisti presidentti ukaasillaan maaliskuussa 2015. Siinä on esitetty sotilaspoliisin organisaation perusteet, tehtävät ja toimivalta. Kts. Указ Президента РФ от 25.03.2015 N 161 "Об утверждении Устава военной полиции Вооруженных Сил Российской Федерации и внесении изменений в некоторые акты Президента Российской Федерации". Löydettävissä esim. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_177125/ (2.9.2015).

⁷⁰ Alueellinen puolustus on lähinnä sodan ajan tehtävä, joka sisällöltään on suomalaisittain kohteiden suojaus, liikenteen ja kuljetusten suojaus, paikallispuolustus jne. Voi hyvällä syyllä arvioida, että Venäjän asevoimien sotilaspoliisi on sodan ajan alueellisen puolustuksen organisaation runko.

⁷¹ Merellisen toiminnan strategisena ohjausasiakirjana on meridoktriini, jossa perusteet on esitetty tarkemmin. Kts. Морская доктрина РФ от 26 июля 2015 г. Löydettävissä esim. <http://www.kremlin.ru/events/president/news/50060> (23.8.2015).

nin ja kehittämisen sekä kaksoiskäyttöinfrastruktuurin kohteiden valinnan joukkojen käyttöön puolustustarkoituksessa. Näin normeerattiin mm. Krimin niemimaan sotilaallinen kehittäminen ja Alakurtin varuskunnan uudelleenkäyttö osana viidennen, Pohjoisen sotilaspiirin perustamista.⁷²

Asevoimien sodan ajan tehtävistä

Asevoimien sodan ajan tehtävien kehityksessä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen on nähtävissä muutos yhtäältä sotilaallisten toimien ulottamisesta varsinaista aseellista voiman käyttöä edeltävään aikaan ja toisaalta myös kattavuuden lisääminen niin alueellisesti kuin kohteiden osalta. Tämä ilmentää samalla asevoimien pidäketehtävän (funktion) monipuolistumista. Kokonaisuudessaan näkemykset tehtävistä perustuvat uhan ja konfliktin kronologiseen kehittymismalliin sekä siten eskaloitumiseen. Se, että kaikissa sotilasdoktriineissa asevoimien tehtävien täyttämisen päämääräksi on kirjattu olosuhteiden luominen vihollisen pakottamiselle lopettamaan sotatoimet Venäjän (ja sen liittolaisten) etujen mukaisilla ehdoilla, on nähtävä siis sotatoimien tavoitteen ohella myös osaksi mainittua pidäkettä, jonka tarkoitus on siis aiheuttaa vastustajassa pelkoa.

Vuoden 1993 sotilasdoktriini oli tehtävien osalta sotilaallisen selkeä: maalta, mereltä ja ilmasta tapahtuvien iskujen torjunta, missä tarkoituksena oli tappioiden tuottaminen viholliselle erilaisilla, myös liittolaisen kanssa toteutettavilla sotatoimilla. 2000-luvun sotilasdoktriinissa oli nähtävissä mainittu muutos sotilaallisten toimenpiteiden laajentamisesta rauhan ajalle, mutta myös tuotiin esille perinteiset käsitteet ja samalla organisatorinen hierarkia strategisista operaatioista, operaatioista ja taistelutoimista, joiden tarkoituksena oli vastustajan voimaryhmittymien tuhoaminen myös tukeutumis- ja keskitysalueilla. Tällöin johdavana ideana oli pitkälti perinteiden näkemys sodan kuvasta ja vastustajan voiman lisäämisestä.

2000-luvulta alkaen on tehtävissä tuotu esille käsite asevoimien strategisesta ryhmittämisestä (ven. стратегическое развертывание ВС), mikä voidaan katsoa olevan reaktio (proaktio) tilanteen vakavasta kriisiytymisestä tai myös voimannäytöstä, mihin viitataan 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa sanoin ”lisätoimenpiteiden toteuttaminen asevoimien ja muiden joukkojen taistelu- ja liikekannallepanovalmiuden lisäämiseksi”. Venäläisessä sotilaallisessa ajattelussa

⁷² Valtion alueen operatiivisilla valmisteluilla (ven. оперативное оборудование страны) tarkoitetaan mm. alueeseen, kohteisiin, liikenne- ja kommunikaatioverkkoihin tehtäviä sodankäyntiä palvelevia, asevoimien ja väestön toimintaedellytyksiä lisääviä teknisiä ja rakennusteknisiä toimenpiteitä sekä mm. suoja-tilojen ja johtamispaikkojen (-yhteyksien) rakentamista. Hallitus on vastuussa maan alueen sota-valmisteluista.

strategisella ryhmittämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä ja toimia, joilla 1) asevoimat saatetaan sodan ajan valmiuteen, 2) muodostetaan voimaryhmät (joukkoryhmät) strategisiin suuntiin (ml. merelliset alueet) sekä 3) lisätään kiertoradalla olevia avaruusjärjestelmiä.⁷³

Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa strateginen ryhmittäminen on erotettu siihen valmistavista toimista, millä haluttaneen tuoda esille sotilaallisten toimien vaiheittaisuutta ja voiman lisäyksen (pidäkkeen) portaittaisuutta. Voidaan arvioida, että esimerkiksi Ukrainan tilanteen kehittyessä v. 2014 Venäjä siirsi runsaasti joukkoja Ukrainan vastaiselle rajalle, missä tarkoituksena oli ensisijaisesti voimannäyttö. On kuitenkin oletettavaa, että kyseiset joukot olivat vähintäänkin runko operatiivisesta joukkoryhmästä, jolle oli/on suunniteltu myös koulutustehtävän lisäksi valmistautuminen operaatioon ja sotatoimiin.

Varsinaista aseellisen voiman käyttöä – siis jälleen yksi pidäkkeen voimistamiseen liittyvä toimi – edeltää myös vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen esitetty tehtävä alueellisen puolustuksen ja siviilipuolustuksen toimenpiteiden toteuttaminen⁷⁴. Alueellisen puolustuksen ja siviilipuolustuksen, vaikkakaan jälkimmäinen ei ole puolustusministeriön hallinnonala, toimilla päämääränä on valtion ja sen kohteiden (ml. väestön) toimintakyvyn säilyttäminen, mutta samalla edellytysten luominen sotilaallisen voiman lisäykselle ja käytölle. Voidaan arvioida, että kyseiset toimet palvelevat mitä suurimmassa määrin strategista ryhmittämistä, liikekannallepanoa ja myös asevoimien käyttöä. Toisaalta ne on kirjattu sotilasdoktriiniin siksi, että niillä halutaan ilmentää eri viranomaisten välisen yhteistoimintaa ja sitä, että asevoimat (yleisesikunta) on pitkälti vastuussa kyseisten toimien ja niiden valmistelujen koordinoinnista sotilaallisten valmistelujen ja myös sotatilan toimien ylläpidon osana⁷⁵.

Luonnollisesti Venäjän ”kruunun jalokiven” eli ydinasevoimien pidäkekyvyn ja niiden käyttövalmiuden ylläpito on yksi asevoimien tehtävistä. Niiden osalta esiintyy hienoista muutosta ja selkeytymistä käyttöparametreissa, joista aiemmin sotilaspoliittisissa perusteissa mainittiin. Vuoden 2010 sotilasdoktriinista

⁷³ Joskus asevoimat jätetään mainitsematta puhuttaessa strategisesta ryhmittämisestä. Министерство обороны РФ (2007): Военный энциклопедический словарь. Военное издательство, Москва, s. 699. Strateginen ryhmittäminen, kuin myös liikekannallepano voi olla myös alueellisesti rajattu (toteutetaan vain joissakin valtion hallintoalueista ja sotilashallintoalueista), jolloin puhutaan osittaisesta liikekannallepanosta (ven. частичная мобилизация).

⁷⁴ Tämä ei tarkoita sitä, että kyseiset toimet olisi keksitty aivan viime vuosina, vaan sitä, että ne ovat muodostumassa jonkin organisaation johtamaksi, suunnittelemaksi ja toteuttamaksi toimenpiteiden kokonaisuudeksi ja että toimivalta-, vastuu- ja resurssikysymykset olisi ratkaistu – ainakin paperilla.

⁷⁵ Герасимов В.В.: О роли Генерального штаба в обеспечении военной безопасности РФ. Вестник военной академии № 1/2014. Löydettävissä: <http://www.avnrf.ru/index.php/vse-novosti-sajta/620-rol-generalnogo-shtaba-v-organizatsii-oborony-strany-v-sootvetstviu-s-novym-polozheniem-o-generalnom-shtabe-utverzhdjonnym-prezidentom-rossijskoj-federatsii> (24.7.2015).

alkaen asevoimien tehtävänä on ylläpitää ydinaseet käsketyssä valmiudessa. Ei ole asevoimien ”pääsärky” miettiä perusteita valmiusasteille tai sille, milloin ehdot käyttömahdollisuuksille ovat täyttymässä jne. Asevoimat ovat siis selkeästi päätöksiä toteuttava organisaatio ydinaseen käytön osalta⁷⁶.

Vaikka edellä mainitut liittolaiset on esitetty kaikissa sotilasdoktriineissa, on niidenkin osalta tapahtunut selkeää järjestäytymistä. 1993 sotilasdoktriinin maininta sotatoimien toteuttamisesta yhdessä liittolaismaiden kanssa oli pitkälti pakon sanelema muotoilu, sillä ei ollut toimivaa organisaatiota, joka olisi johtanut sodankäyntiä IVY:n tai sen osien puitteissa. Organisatorisuus on lisääntynyt Kollektiivisen turvallisuussopimusjärjestön kehittymisen myötä, minkä johdosta vuodesta 2010 alkaen on puhuttu kollektiiviseen puolustukseen liittyvien velvoitteiden täyttämistä, aseellisen hyökkäyksen torjunnasta tai ennaltaehkäisystä.

Pienenä yksityiskohtana ja tietyllä tavalla edellä mainittua tehtävää laajentavana tekijänä on mainittava, että puhuttaessa mainituista kollektiivisista velvoitteista on 2010 sotilasdoktriinista alkaen kirjattu maininta ”sellaista valtiota vastaan tapahtuneen aseellisen hyökkäyksen torjunta ja ennaltaehkäisy, joka on esittänyt Venäjälle asianmukaisen pyynnön”. Siis Venäjä tulee apuun, mikäli joku sitä pyytää – eräänlainen yleinen ja kaikille avoin YYA-sopimus, toisaalta tämäkin lienee tarkoitettu eräänlaiseksi pidäkkeen voimistamiskeinoksi.

Asevoimien käytön muodoista ja keinoista

Yleinen piirre sotilasdoktriineissa on siis se, että mitä lähemmäs sotilaallista voimaa ja sen käyttöä, siis operatiivisia kysymyksiä, siirrytään, sitä vähemmän niistä näkemyksiä esitetään. Selvää on se, että asevoimia ja muita joukkoja käytetään ja harjoitetaan suunnitelman mukaan. Sotilaallinen suunnittelu on kehittynyt vuosien saatossa siten, että nykyisin asevoimien ja muiden joukkojen käyttö on suunniteltu presidentin vahvistamassa Venäjän puolustussuunnitelmassa. Vaikka sotilasdoktriineissa (2010, 2014) on esitetty erityinen alakohta asevoimien käytöstä, siinä esitetyt asiat koskevat lähinnä niiden käytön oikeutusta, tavoitteita ja tilanteita, joissa niitä voidaan käyttää. Yhtenä pysyvähkönä näkemyksenä on se, että asevoimien joukkoja voidaan käyttää ja käytetään rauhanturvatoimintaan YK:n ja IVY:n puitteissa sekä erityisesti K’TSJ:n organisaattiorakenteissa (KSOR; KSBR).

⁷⁶ Mielenkiintoinen, joskin teoreettinen kysymys on siinä, että tilanteessa, jossa Venäjän presidentti ei ole päätöksentekokykyinen, kuka ydinaseen käytöstä päättää, sillä Venäjän presidentillä ei ole sijaista.

Vielä 2000 sotilasdoktriinissa esiintyi mainintoja asevoimien käytön muodoista, jotka sittemmin on häivytetty. Se toisaalta voi liittyä siihen, ettei sotatieteellinen ja sotataidon tutkimus ole vielä tuottanut tarvittavaa käsitteellistä perustaa, jolla pystyttäisiin uudistettujen asevoimien sotatoimien keinoja ja muotoja tarkastelemaan⁷⁷.

Sotilasdoktriinissa on nykyisellään esitetty kolme asevoimien käytön keinoa: 1) voiman käyttöön pohjautuvan strategisen pidäkkeen toimenpiteitä toteutettaessa valmistaudutaan täsmäaseiden käyttöön, 2) Venäjä pitää itselfään oikeuden ydinaseen käyttämiseen vastauksena sille, että sitä tai sen liittolaista vastaan käytetään ydin- tai muita joukkotuhoaseita, ja myös tavanomaisin asein Venäjää vastaan suoritetun hyökkäyksen tilanteessa, kun valtion olemassaolo on uhattuna ja 3) Venäjän ja sen kansalaisten etujen suojaamiseksi, kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi asevoimien yksiköitä voidaan operatiivisesti käyttää Venäjän ulkopuolella kansainvälisen oikeuden yleisesti hyväksytyjen periaatteiden ja normien, Venäjän kansainvälisten sopimusten ja lainsäädännön mukaisesti.

Edellä mainitun perusteella voi todeta, että pidäke-käsitteen laajentamiseen liittyy myös käytännön toimien, eli täsmäaseiden⁷⁸ käytön sisällyttäminen. Tämä ilmentää kolmea asiaa: 1) asetetaan asevoimille selkeä suoritevaatimus rauhan ajan johtamis- ja taisteluvälmiuden osalta, 2) sotilaallisen pidäkkeen, jonka tuloksiin ei oletettavasti oltu riittävän tyytyväisiä, sisältöä tehostetaan mahdollisella aseellisen voiman käytöllä ja 3) asevoimien taistelukäyttöön valmistaudutaan sotaa edeltävän ns. harmaan vaiheen tai jopa rauhan aikana siten, että sillä voidaan aiheuttaa kohteelle tappioita, siis madalletaan kynnystä asevoiman käyttöön⁷⁹.

Ydinaseen suvereniteetin tendenssimäinen lisääminen tarkoittaa sitä, että niiden käyttöpäätös on yksinomaan Venäjän ylimmän sotilaspoliittisen johdon harkinnan varassa. Tämän lisäksi ydinaseen käyttö voidaan ymmärtää olevan elimellinen osa taistelukentän aseita konfliktissa, jossa käytetään tavanomaisia aseita. Tässä valossa sotilasdoktriinissa esitetyt näkemykset viittaavat ns. taktiseen aseeseen eivätkä pelkästään arvioitun ”globaalin iskun” ennaltaehkäisyyn strategisin ydinasein.

⁷⁷ Tämä edellyttäisi tutustumista opetukseen tai opiskelua Venäjän ylimmissä sotilasopetuslaitoksissa.

⁷⁸ Tässäkin syntyy kysymys siitä, miten määritellään selvä käsite – täsmäase. Kuriositeettina voisi mainita, että ydinase lienee siinä mielessä kätevä, että sen osumistodennäköisyys on riittävän suuri.

⁷⁹ Tähän viittaa myös aikanaan yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali N.G. Makarovin lanseeraamat asevoimien rauhan ajan tehtävät.

Venäjän ulkomailla olevat kansalaiset ja niiden suojaaminen on esitetty toistuvasti eri asiakirjoissa. Uusimman sotilasdoktriinin mukainen muotoilu viitanee ilmeisesti viime vuosien tapahtumiin Ukrainassa ja siihen, että jatkossakin kyseinen henkilöstöryhmä ei tuntisi olevansa ilman Kremlin suojaa. Luonnollisesti tämä aiheuttaa päänvaivaa niissä maissa, jossa kyseistä vähemmistöryhmää asustaa. Pyrkimyksenä on siis tehostaa strategisen pidäkkeen vaikutuksen saattamista.

2.3.3. Arvioita sotilasstrategisten perusteiden kehityssuunnista

Sotilasdoktriineissa sodan ja aseellisten konfliktien luonteen kehityssuuntana nähdään muutos asevoimiin vaikuttamisesta kohti vaikuttamista niiden toimintaedellytyksiin (talous, väestö, infrastruktuuri), eli koko yhteiskuntaan niin toiminnallisesti kuin alueellisesti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että aseellinen voima olisi ikään kuin ”sivussa” tulevaisuuden konfliktissa. Pikemminkin kehityssuunta korostaa sitä, että vaikutukselle alttiiksi joutuu koko yhteiskunta ja valtio toiminnallisena organisaationa. Tämä merkitsee myös sitä, että sodan luonteesta puhuttaessa käytetään sinällään voimakkaasti muuttuvaa termiä ”sota”, mikä on käsitteellisesti huomattavasti vaikeaselkoisempi ja moniulotteisempi kuin voimakkaasti yksinkertaistettuna kahden osapuolen välinen tulitaistelu. Kuitenkin yksi ilmiö sodassa on edelleen tulitaistelu, josta Venäjällä käytetään edelleen käsitettä ”aseellinen taistelu” ja jossa varsinaisena toimijana on siis sotilaallinen voima, erityisesti asevoimat.

Konfliktinhallinnassa käytettävien joukkojen (voimien) muutos nähdään siinä, että entisten, perinteisten aseellisten joukkojen lisäksi käytetään ulkoistettuja muodostelmia ja rakenteita. Näiden avulla luonnollisesti tarkoituksena on lisätä voimaa ja vaikutuskykyä, mutta myös laajentaa konfliktinhallinnassa käytettävien rakenteiden ajallisiakin käyttömahdollisuuksia. Tämä luonnollisesti johtaa edelleen rauhan ja konfliktin välisen ajallisen rajapinnan häipymiseen sekä varsinaisten asevoimien roolin ja merkityksen suhteelliseen vähenemiseen. Ilmeinen kehityssuunta on lisäksi se, että ajalliset mahdollisuudet konfliktin syttymisen ennakoimiseen vähenevät.

Toinen muutos konfliktinhallinnan joukoissa (ja välineissä) koskee niiden käytölottuvuuksien laajentumista. Perinteinen jako maa-, meri- ja ilmaympäristöön laajenee käsittämään kosmisen ja informaatioavaruuden ohella myös ihmisen ”mentaalisen avaruuden”. Tämä johtaa aikanaan siihen, että konfliktinhallinnan välinearsenaalin keskinäinen roolijako ja erityisesti painotus on uudelleentarkasteltava ja osin myös jaettava. Asevoimat ja yleensä sotilaallinen voima käsitteenä ja toiminnallisesti ovat siis suurten muutosten edessä.

Konfliktinhallinnan keinojen muutos on selkeää seurausta tavoiteasettelun ja kohteiden muutoksesta. Tämä perustuu nimenomaan siihen näkemykseen, että vaikutuskohteena ovat sotilaallisen voiman ohella sen toimintaedellytykset. Tämän johdosta konfliktinhallinnan keinovalikoiman ”kirjo” laajenee (tai on laajentunut) käsittämään perinteisten sotilaallisten menetelmien lisäksi poliittisia, diplomaattisia ja taloudellisia keinoja (toimijoiden keskinäisten suhteiden muutoksia). Tämä merkitsee sotilasdoktriinissa esitettyä kilpailua ja pyrkimystä vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen sekä siten valtion ja sen konfliktinhallinnan toimintaedellytysten turvaamista. Kyseinen kilpailu lisää konfliktien syttymisen ennustamattomuutta.

Aseteknologian alalla sotilasdoktriineissa nähdään kehityssuuntana ihmisen (sotilaan) ja sen toiminnan suhteellisen osuuden väheneminen vaikutusjärjestelmien elementtinä. Tämä perustuu automatisoinnin, miehittämättömyyden ja robotisoinnin lisääntymiseen aseteknologian kehittäessä. Tähän liittyvä kehityssuunta on myös se, että perinteisestä kahden osapuolen ”silmästä silmään” kohtaamistilanteesta siirrytään kaukovaikuttamiseen, jossa toinen osapuoli on anonyymi ”piste” jossakin esitysjärjestelmässä. Luonnollisesti tämä johtaa aikanaan konfliktissa asetettävien tavoitteiden ja yleensäkin toiminnalla halutun lopputuloksen uudelleenmäärittelyyn. Siis syntyy aiheellinen kysymys siitä, mikä on voitto ja millä edellytyksillä se on saavutettu, vai halutaanko sitä yleensäkin saavuttaa? Onko konfliktista ja sen hallinnasta tulossa tavoite ja voitto *per se*.

Sotilasdoktriineissa esitetyt näkemykset asevoimien käytön perusteista ja niiden muutoksista seuraavat edellä mainittuja kehityssuuntia. Perinteisestä puolustuksen käsitteestä siirrytään suojaamiseen. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että venäläinen sotilasdoktriini luopuisi voiton tavoittelusta konfliktissa niillä ehdoilla, jotka ovat Venäjän etujen mukaisia. Nämä käsitteet eivät ole kuitenkaan toisiaan poissulkevia vaan pikemminkin toisiaan täydentäviä. Tämä on selkeä seuraus näkemyksestä siihen, että sodassa ja konfliktissa vastustaja pyrkii vaikuttamaan toisen osapuolen valtioon ja yhteiskuntaan niin toiminnallisesti kuin alueellisestikin.

Sotilasdoktriineista nousee esille kehityssuunta Venäjän konfliktinhallintakykyjen voimistamisesta nimenomaan ennaltaehkäisyn alalla, eli pidäkkeen ja siihen liittyvien toimien ja keinojen tukemisesta tavanomaisella asearsenaalilla. Pidäkkeen vaikutusta pyritään tehostamaan sanoilla ja varsinkin teoilla, mistä konkreettisena esimerkkinä ovat viime vuosien suurehkot ns. valmiusharjoitukset Venäjän eri sotilaspiirien alueilla. Tämän ohella pidäkkeen laajentuminen merkitsee myös tarvetta sen vaikutuksen lisäämiseen alueellisesti. Tästä esimerkki-

nä voidaan pitää kaukotoimintailmavoimien ja merivoimien partiointia maailman eri alueiden ilma- ja meriulottuvuuksissa.

Pidäkkeen voimistamiseen liittyy myös kehityssuunta Venäjän ydinasekyvyn suvereniteetin lisäämiseksi. Tämä merkitsee, että ydinasepidäkkeen kehittämisessä on johtavana ajatuksena siihen liittyvien elementtien fyysinen sijoittaminen Venäjän alueelle, siis suvereniteetin piiriin ja riippumattomaksi muista ulkoisista toimijoista. Lisäksi sotilasdoktriinissa on kehityssuunta mahdollisen käytön ehdollisuuden vähentämiseen. Tämä merkitsee sotilaallisen voiman käyttöön perustuvan pidäkkeen valmiuden parantamista ja ydinaseen tuomista lähemmäs taistelukenttää.

Selkeänä seurauksena käsityksistä sodan luonteesta on, että konfliktinhallinnassa pyritään tehostamaan tiedustelua ja reagointikykyä (valmiutta). Tällä nimenomaan haetaan ratkaisua siihen näkemykseen, jossa ajalliset mahdollisuudet konfliktiin reagoimiseen vähenevät ja niiden syttymisen ennustamattomuus lisääntyy. Luonnollisesti mainittu sotilaallisen toiminnan ulottuvuuksien laajentaminen pyrkii samaan tavoitteeseen – siis reaktio- tai ennakkovaroitusajan lisäämiseen.

Sotilasdoktriineista esiin nousevana kehityssuuntana konfliktinhallinnan kykyä pyritään lisäämään portaittain. Yhtäältä tämä on seurausta siitä näkemyksestä, jonka mukaan konflikteilla on ominaisuus ja taipumus eskaloitua. Tätä selittää myös se, että viimeisenä keinona sotilaallisen voiman käytössä on ydinase, ja sen enempää ei Venäjällä ainakaan toistaiseksi ole. On siis kehitettävä välineitä, joita pystytään käyttämään ennen kuin ydinaseenappeja harkitaan painettavaksi.

Venäjän sotilasstrategisten perusteiden kehityssuuntana vaikuttaa olevan myös se, että kumppanipiiriä pyritään laajentamaan ja liittolaissuhteita voimistamaan. Tässä moniulotteisessa kehittämisessä tarkoituksena on siten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, tiedustelu- ja voimanlisäysmahdollisuuksien kasvattaminen sekä siten konfliktinhallintaan ja siihen reagointiin käytettävissä olevan ajan lisääminen. Näkemys asevoimien käytöstä Venäjän rajojen ulkopuolella liittyy niin niille asetettuihin tehtäviin kuin myös pyrkimykseen proaktiivisuusmahdollisuuksien lisäämiseen.

2.4. Sotataloudellisten perusteiden muutoksista

Kolmannen pilarin sotilasdoktriinissa muodostavat sotataloudelliset perusteet sotilaallisen turvallisuuden takaamiselle. Näitä perusteita ja niiden muutoksia tarkastellaan tavoitteiden, periaatteiden, tehtäväkenttien sekä prioriteettien ja tehtävien osalta.

2.4.1. Sotataloudellista tuesta sotilaalliselle turvallisuudelle

Sotataloudellisen tuen tärkein **tavoite** on säilynyt lähtökohdiltaan muuttumattomana: sotilaallisen organisaation rahallisten ja materiaalien tarpeiden tyydyttäminen. Pienenä yksityiskohtana on se, että vuoden 1993 sotilasdoktriinissa rahoitus mainittiin ainoastaan sotataloudellisen tuen periaatteissa. Tuolloin esitettiin maininnat ”taloudellisista perusteluista” ja ”pitkän aikavälin rahoituksesta”. Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa rahoitus sen sijaan tuotiin esille välttämättömänä edellytyksenä, mikä viittaa siihen, että Venäjän talouselämän perusteet ja siten myös sotataloudellisen toiminnan peruseriaatteet olivat muuttuneet ja muuttumassa markkinatalouden suuntaan. Huomattiin, että valtion talous on sotilaallisen toiminnan edellytys.

Vuodesta 2010 alkaen sotataloudellisen tuen tavoitteena sotilaallisen turvallisuuden suhteen on ollut olosuhteiden luominen sotataloudellisen ja sotateknisen potentiaalin kykyjen kestäväälle kehitykselle ja sen ylläpitämiselle välttämättömällä tasolla. Tämä on nähty välttämättömänä sotilaspolitiikan toteuttamiselle ja mainittujen tarpeiden tyydyttämiselle niin rauhan, välittömän sotilaallisen hyökkäysuhan ja sodan aikana. Tästä muutoksesta on nähtävissä, että ajattelumalli on muuttunut siten, että tarpeiden muutokset edellyttävät myös sotataloudellisen tuen sopeutumiskykyä muutoksiin tilanteen mukaisesti.

Periaatteista tärkeimpänä on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen nähty käytännössä se, että sotilaallisen organisaation *varustus ja aseistus vastaavat sille asetettuja turvallisuuden takaamisen tehtäviä*. Toisena periaatteena on esitetty se, että valtion *tieteellistekniset ja taloudelliset mahdollisuudet* otetaan huomioon em. periaatetta noudatettaessa. Täten siis sotilaallisen organisaation ja asevoimien kehittäminen sen osana on oleellisesti muuttunut neuvostoajoista. Hyvin nopeasti Venäjällä ymmärrettiin kirjoittaa sotilasdoktriiniin logiikka: ”tehtävät–aseistus ja varustus–taloudelliset mahdollisuudet” asevoimien ja sotilaallisen organisaation perusteiksi. Tosin käytännön toteutus erityisesti rahoituksen osalta jäi tosin vielä vuosiksi odottamaan parempia aikoja⁸⁰.

⁸⁰ Rahoituksen vastaavuus ei tosin koskenut käytäntöä. Esimerkiksi Venäjän ensimmäisen valtiollisen asevarusteluohjelman 1996–2005 laatijat olivat ”irraltaan taloudellisesta todellisuudesta” ja suunnittelu-

Vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen ensin mainittua periaatetta on laajennettu siten, että se käsittää kokonaisten *aseistusjärjestelmien luomisen ja ylläpitämisen* tilassa, joka vastaa niiden tehtäviä ja käyttötarkoituksia, käytön muotoja ja keinoja. Tämän ohella mainittu rahoituksen vastaavuus on luonnollisesti mukana. Toinen muutos on se, että aseistusjärjestelmien ylläpitäminen vastaa myös *liikokannallepanoresursseja*. Periaatteet viittaavat siihen, että tavoitteena on korostaa asevoimien ja yleensä sotilaallisen turvallisuuden takaamisen integroitua ja keskitettyä luonnetta, mutta myös sitä, että asevoimien eri järjestelmien tehtävät ja käyttötarkoitukset voivat olla erilaisia eri strategisissa suunnissa. Tämän lisäksi on selvää, että rahoitusresurssien ohella on otettava huomioon henkilöstöön (so. asejärjestelmien käyttäjät) liittyvät reunaehdot.

Viidentenä periaatteena on mainittava vuoden 2000 sotilasdoktriinissa esitetty tieteellistekninen, teknologinen, tiedollinen ja voimavarojen *riippumattomuus* tärkeimpien sotavarustetyyppien kehittämisessä ja tuotannossa. Tästä periaatteesta tietyllä tavalla pyrittiin luopumaan puolustusministeri Anatoli Serdjukovin aikana, jolloin ase- ja kalustohankintoja tehtiin mm. Israelista, Italiasta ja Ranskasta⁸¹. Hänen seuraajansa, armeijankenraali Sergei Šoigun aikana on palattu riippumattomuuden periaatteeseen⁸².

Kuudentena periaatteena on esitetty jo vuoden 1993 sotilasdoktriinissa se, että resurssit pyritään keskittämään sotilaallisen turvallisuuden *avaintehtävien* täyttämiseen. Tämä periaate kuvastaa siis sitä, että Venäjä ei pysty hankkimaan kaikkea tarvitsemaansa tarvittavissa määrin, vaan tarveharkintaa on täydennettävä priorisoinnilla. Tätä voidaan tietysti jossain määrin helpottaa esim. hankintojen ajoittamisella, mutta on ilmeistä, että sotilaallisen suunnittelun yhdeksi reaalisiksi reunaehdoksi ovat muodostuneet valtion puolustukseen käytettävät määrärahat. Nämäkin voivat muuttua käytössä olevan kolmen vuoden suunnittelu-syklin aikana.

Seitsemäntenä periaatteena sotilasdoktriineissa on esitetty *velvoitteiden täyttäminen* kansainvälisten sotataloudellisten sopimusten mukaisesti. Vaikka asia on mainittu sotataloudellisen tuen tehtäväkentässä, niin kyse on mitä oleellisimmasta tekijästä Venäjän luotettavuuden kannalta kumppanina sotateknisessä yhteistyössä. Toisena aspektina asiassa on vientitulojen hankkiminen valtion kassaan

koneisto yleensäkin ”kaoottisessa tilassa”. Kts. Центр анализа стратегии и технологий (CAST) (2015): Государственные программы вооружения Российской Федерации: проблемы исполнения и потенциал оптимизации, s. 7.

⁸¹ Ns. Mistral-alusten hankinta tosin keskeytyi poliittisen tilanteen muutoksen johdosta. Toisaalta voisi ajatella, että otettiin käyttöön ns. chino-malli, jonka mukaan ”osta yksi ja monista se omalla kopiokoneellasi”.

⁸² Tämä liittyy oleellisesti myös käsitteeseen valtiollisesta suvereniteetista.

ja kolmantena osallistuminen kireään kilpailuun kansainvälisillä ase- ja sotilaskalustomarkkinoilla.

Sotataloudellisen tuen **tehtäväkentät** ovat oleellisesti muuttuneet sitten Neuvostoliiton hajoamisen. 1990-luvun alussa tarkoituksena oli mainitun sotateknisen riippumattomuuden turvaavan teollisuuden rakenteellinen uudelleenorganisointi. Tämä tunnetaan yleisesti nimellä sotateollisuuden konversio. Perusteena sille oli se, että Neuvostoliiton hajotessa monien asejärjestelmien tai niiden osien tuotantoa sijaitsi usean eri neuvostotasavallan alueella, joskin pääosa lopputuotteiden valmistuksesta tapahtui Venäjän alueella olevissa laitoksissa ja tehtaissa. Neuvostoajan sotatalous, ml. tuotanto oli siis kokonaisjärjestelmä Neuvostoliiton alueella, mikä murentuessaan edellytti sotataloudellisten suhteiden sopimuksellista uudelleenjärjestelyä itsenäistyneiden neuvostotasavaltojen ja niiden tuotantolaitosten kesken.

Mainitun kansainväliseen yhteistyöhön liittyvän haasteen ohella vuoden 2000 sotilasdoktriinissa tehtäväkentiksi määriteltiin valtiollisten ja yhteiskunnan rakenteiden lainsäädännöllisen perustan luominen ja kehittäminen liikekannallepanovalmisteluja varten ja talouden saattamiseksi toimintaan rauhan ajasta sodan aikaan. Tämän ohella sotatalouden perustekijäksi määritettiin kansainvälinen sotilaallinen ja sotatekninen yhteistyö. Sotateollisen kompleksin kehittämiseksi nähtiin tarve talouselämän siviili- ja sotilassektoreiden integrointiin sekä sotataloudellisen toiminnan koordinointiin sotilaallista turvallisuutta palvelevalla tavalla. Viimeksi mainitut tehtäväkentät ovat ajankohtaisia myös vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineiden mukaan, joskin vuoden 2014 sotilasdoktriinissa integrointi kosketti mainittujen sektoreiden tuotannon tiettyjä aloja. Vuodesta 2000 alkaen tehtäväkenttiin on sijoitettu myös sotilaallisen käyttötarkoituksen tuotteiden, niiden suunnittelu- ja tuotantoteknologioiden sekä näihin liittyvän tieto-omaisuuden oikeudellinen suojaaminen.

Vuoden 2000 sotilasdoktriini keskittyi myös talouden liikekannallepanojärjestelyihin, joihin ei enää vuosien 2010 ja 2014 sotilasdoktriineissa viitattu. Talouden mobilisointiin liittyviksi tehtäväaloiksi esitettiin mm. talouden liikekannallepanovalmiuden sekä johtamis- ja koulutusjärjestelmän toiminnan turvaaminen, materiaalivarastojen luominen, kokoaminen, ylläpito ja kierrätys, dokumentaatiovarmuusvaraston luominen ja ylläpitäminen sodan aikaa varten sekä rahoitus-, luototus-, verotus- ja rahaliikennejärjestelyjen valmistelu sotatilan olosuhteita varten. Näitä tehtäviä ei enää vuoden 2010 sotilasdoktriinissa esiintynyt. Kokonaisuudessaan voidaan sanoa, että talouden mobilisaatiojärjestelyjä pyrittiin kehittämään noin vuoden 2010 sotilasdoktriiniin asti, jolloin mm. ta-

louden reformi oli osana kokonaisvaltaista sotilaallisen turvallisuuden takaamisen uudelleenjärjestelyä siirtynyt tuotantovaiheeseen.

Vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen on nähtävissä se, että sotataloudellisen tuen järjestelyt, tehtäväkentät ja prioriteetit on kokonaisvaltaisesti pohdittu ja strukturoitu uudelleen. Tällöin sotataloudellinen tuki sisällöllisesti kattaa sotilaallisen organisaation rahoituksen; sotilaallisen organisaation varustamisen aseistuksella, sotilas- ja erikoiskalustolla; sen materiaalitekni- sen tukemisen; puolustusteollisen kompleksin kehittämisen sekä sotilaspoliittisen ja sotateknisen yhteistyön. Lisäksi yhtenä tehtäväkenttänä voidaan pitää yhteiskunnallista varautumista liikekannallepanoon, missä painopiste on asetettu talouselämän kykyyn tyydyttää niin yhteiskunnan kuin asevoimien ja sotilaallisen organisaationkin tuotantotarpeet sodan aikana.

Rahoituksesta sotilasdoktriineissa on nähtävissä kehityssuunta, että sotilaallisen toiminnan riittävä rahoitus on muuttunut esityksestä (lue: toiveesta) tehtäväksi. Tähän tiettyä vastaan tulemisena on nähtävä vuoden 2010 sotilasdoktriinissa esitetyt maininnat puolustusmenojen optimoinnista, resurssien rationaalisesta käytöstä ja jaosta sekä niiden käytön tehokkuuden lisäämisestä⁸³. Rahoituksen lisäksi resursseja edellytettiin kohdistuvan riittävällä tasolla niin sotilaallisen organisaation tehtävien täyttämiseen kuin myös niiden kehittämissuunnitelmien tai -ohjelmien toteuttamiseen sekä niiden taistelu-, erikois- ja liikekannallepanokoulukseen. Oleellisena nähtiin se, että resurssit keskitetään olosuhteiden luomiseksi asevoimien ja muiden joukkojen laadullista varustamista ja uudelleenvarustamista varten.

Asevoimien ja muiden joukkojen varustamisesta aseistuksella, sotilas- ja erikoiskalustolla

Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa varustamisesta tuotiin esille lähinnä se, että pitkän aikavälin hankintaohjelmat ja puolustustilaukset on laadittava. Varustamisesta puhuttiin yleisluontoisesti mainiten, että ”asevoimat on varustettava tehokkaalla aseistuksella ja niiden päivittäinen käyttö on turvattava”. Tämän lisäksi mainittiin, että uudelleenvarustamisnopeuden on edettävä turvallisuuden edellyttämällä tavalla. Tämän ohella korostettiin strategisten aseiden ylläpitämistä tasolla, joka takaa Venäjän ja sen liittolaisten turvallisuuden, strategisen vakauden, sotien ehkäisemisen sekä ydinaseturvallisuuden. Toisena kohteena olivat tehokkaiden johtamis-, viesti-, tiedustelu, elso- ja tietojärjestelmien sekä

⁸³ Tässä yhteydessä on mainittava, että materiaalien resurssien käyttö on todella ”tehokasta” – joko ne ohjautuvat organisaatiolle tai sitten sen jollekin edustajalle. Kaikki joka tapauksessa käytettiin. Korruption kitkemiseksi on jopa laadittu valtiollinen ohjelma.

strategisen ennakkovaroitusjärjestelmien ja tavanomaisten täsmäaseiden kehitystoiminta ja tuotanto. Kolmanneksi kohteeksi esitettiin sotilaan henkilökoh-
taisen varustuksen tason kohottaminen.

Vuoden 2000 sotilasdoktriinissa ei sotilaallisen organisaation varustamista käsi-
tely. Tämä liittyy siihen, että kokonaisuudessaan asevoimien kehittämistyön
taloudellisia perusteita ei ollut. Tuolloinhan Venäjä oli ”pääsemässä jaloilleen”
Neuvostoliiton hajoamisesta ja vuoden 1998 talous- ja rahoituskriisistä. Toise-
na tekijänä oli se, että sisäiset turvallisuusongelmat odottivat ratkaisuaan Poh-
jois-Kaukasiassa. Vuonna 1999 aloitettu terrorisminvastainen operaatio toden-
näköisesti nieli ne varat, jotka yleensä asevoimille ja sotilaalliselle organisaatiol-
le oli varattu tai pystyttiin allokoimaan.

Vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen asevoimien ja muiden joukkojen varus-
tamista käsitellään sotataloudellisen tuen tärkeimpänä tehtävänä. Tämä sinäl-
lään on ymmärrettävää, sillä aina 2008 asti aseistuksen ja kaluston uusinta ja
modernisointi käsitti pitkälti yksittäisiä aseyksiköitä. Todennäköisesti tämä ei
johtunut siitä, ettei puolustusteollisuudella olisi ollut tavaraa mitä myydä, vaan
sitä, ettei tuotettua ja tuotettavaa vanhaa kalustoa nähty tarpeellisena hankkia
asevoimien ja muiden joukkojen kehittyviin tarpeisiin. Toisena syynä oli se, et-
tä hinnoittelun vapauduttua puolustushallinnolla ei yleensä ollut varaa hankkia
markkinataloudellisesti hinnoiteltua materiaalia⁸⁴.

Edellä mainitusta ajasta lähtien varustamisen tehtävänä katsottiin olevan sel-
laisten aseistusjärjestelmien luominen ja ylläpito, jotka olivat keskenään sidok-
sissa ja järjestelmänä kokonaisia. Tässä tulee esille se, että pyrkimyksenä on
päästä tiettyyn varustamisen integraatioon sekä toiminnalliseen ja organisato-
ristekniseen yhtenäisyyteen niin eri viranomaisten kesken kuin ase- ja kalusto-
tyyppien osalta.

Yhtenäisyyspyrkimys viittaa toisaalta muutokseen, jonka mukaan tilaaja määrit-
tää tarpeen, ei toimittaja. Tämän ohella pyrkimys viittaa myös siihen, että ase-
voimien ja puolustusministeriön roolit erityisesti sodan ajan tarpeita koskevia
hankintoja koordinoivina ja ohjaavina toimijoina olisivat voimistumassa. Kol-

⁸⁴ Neuvostoaikana ja vielä uuden Venäjänkin aikana vallitsevana toimintatapana oli se, että asevoimat
ottivat käyttöön sen ja siinä määrin, mitä puolustusteollisuus kehitti ja tuotti. Hinnoittelukiista johtui
osin siitä, ettei tuotteen hinta perustunut materiaali- ja tuotantokustannuksiin, joita yleensä ei pys-
tytty määrittämään. Oletettavaa on, että hankintahinnat sisälsivät esimerkiksi ns. suljettujen kaupunki-
en ylläpitokustannukset, vaikka niissä tuotettavaa kalustoa ei oltaisi hankkimassa. Tämä toiminta-
tamalli koki muutoksen vuoden 2000 sotilasdoktriinissa, jossa erillisenä valtiollisena tehtävänä esitettiin
mainittujen ”suljettujen hallinnollisaluellisten muodostelmien” tukeminen. Toisaalta ajankohta oli sel-
lainen, ettei puolustushallinnolla ollut yleensä varaa hankkia aseita ja kalustoa, sillä pääosa käytet-
ävistä varoista kului olemassa olevan organisaation ylläpitämiseen ja kiinteisiin kustannuksiin. Kehit-
tämiseen ei varoja juuri liennyt kuin vasta 2008 alkaneiden asevoimien uudistusjärjestelyjen tuloksena.

mantena tekijänä vaikuttaa olevan pyrkimys taata sotateknisesti se, että eri viranomaiset pystyvät toimimaan yhtenäisenä järjestelmänä sotilaallisen turvallisuuden takaamisessa (ven. единство).

Asejärjestelmistä ja kalustosta sekä niiden komponenteista on vuoden 2010 sotilasdoktriinista alkaen esitetty vastaava yhtenäisyysvaatimus, mikä edelleen viittaa ongelmiin eri viranomaisten välisessä yhteistoiminnassa ja erityisesti pyrkimykseen päästä niistä eroon. Tämä on luonnollista ja ensiarvoisen tärkeää nimenomaan uudistettavana olevan materiaalitekniikan huollon ja yleensäkin materiaalin elinkaarihallinnan kannalta. Tragikoomisena kuriositeettina on pidettävä 1993 sotilasdoktriinissa esitettyä ajatusta ”sotilas-kone”-järjestelmän ergonomisten ominaisuuksien parantamisesta. Neuvostoajan aseistuksen ja kaluston kehittämisen lähtökohtana oli taistelutehokkuus ja -kestävyys, joka ominaisuutena oli käyttäjä- ja huoltajaystävällisyyttä monin verroin tärkeämpää. Viime vuosia mainittu ergonominen parantaminen perustuu nimenomaan siihen, että asepalvelusta pyritään kaikin keinoin kehittämään houkuttelevammaksi. Tämä puolestaan viittaa ongelmaan aseiden käyttäjien puutteesta, mitä pyritään keinolla jos toisella ratkaisemaan.

Varustamisen prioriteeteista on ollut nähtävissä, että strategiset ydinaseet ovat olleet ensimmäisellä sijalla. Vasta 2010 sotilasdoktriinissa esitetään myös tavanomaiden voimien (ven. силы общего назначения) pysyvän valmiuden joukkojen ja terrorisminvastaiseen taisteluun tarkoitettujen muodostelmien varustamista nykyaikaisella varustuksella. Lisäksi uutena elementtinä tuodaan esille pioneeritekniikan ja tienrakennusjoukkojen varustaminen. Viimeiseksi mainittu viittaavat suoraan alueellisen puolustuksen (ven. территориальная оборона) kehittämiseen. Toisena merkillepantavana muutoksena on se, että korostetaan aseistuksen ja kaluston ylläpitoa tilassa, joka mahdollistaa niiden taistelukäytön. Tämä puolestaan viittaa kehittyneeseen keskitettyyn materiaalin huolto- ja korjausjärjestelmään (siis elinkaarihallintaan) joukoissa tapahtuvan huollon ja ns. tehdashuollon tai -korjauksen suorittamiseksi.

Muina priorisoituina varustamiskohteina on nähty informaatiotaistelun (ven. информационное противоборство) välineiden sekä tiedonvaihtojärjestelmien kehittäminen. Tätä kehittämisvaatimusta täydentää se, että asevoimien ja muiden joukkojen on määrä toimia yhtenäisessä informaatiokentässä (ven. поле), joka puolestaan on osa koko Venäjän kattavaa informaatioavaruutta (ven. пространство). Tätä täsmennetään sillä, että mainittujen perusjärjestelmien on mahdollistettava asejärjestelmien hallinnan sekä strategisen, operatiivisen ja taktisen tason automatisoitujen johtamisjärjestelmien integrointi. Pyrkimys on siis kohtuullisen laaja ja varmasti myös haasteellinen. Samalla kysymys on mie-

lenkiintoinen siksi, että pystyykö Venäjä kehittämään valtiotasolla informaatio- ja johtamisjärjestelmän, joka mahdollistaa eri viranomaisten joukkojen toiminnan yhteisoperaatiossa⁸⁵. Mikäli tämä on tavoitteena, seuraava looginen vaihe olisi kollektiivisen turvallisuussopimusjärjestelmän ja siihen määrättyjen joukkojen kytkeminen venäläiseen järjestelmään ja ”operaattoriin”⁸⁶.

Uutena sotateknisenä tavoitteena on 2010 sotilasdoktriinista alkaen mainittu uusien täsmäasetyyppien ja niiden informaatiotuen kehittäminen. Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa tätä tavoitetta on täsmennetty täsmäaseiden torjuntajärjestelmien kehittämisellä sekä miehittämättömien lentolaitteiden ja robotisoitujen vaikutusjärjestelmien luomisella. Nämä on mainittu ”perinteisen” johtamis-, tiedustelu-, viesti-, elso- sekä ilma-avaruuspuolustusjärjestelmien kehittämistehävän lisäksi.

Asevoimien ja muiden joukkojen materiaaliiteknisestä tuesta

Materiaali teknisen tuen kehittäminen liittyy elimellisesti integroidun teknisen ja muun huollon uudistamiseen asevoimien osana⁸⁷. Sotilasdoktriineissa 2010 ja 2014 tuodaan esille rauhan ajan, välittömän hyökkäysuhan ja sodan ajan materiaali teknisen huollon (tuen) tehtävät.

Rauhan ajan päätehtävä on strategisten suuntien materiaalireservien sijoittaminen, kokoaminen ja porrastaminen, mikä mahdollistaa joukkojen liikekannallepanon ja strategisen ryhmittämisen sekä taistelutoimet. Välittömän hyökkäysuhan alla huollon tehtävänä on joukkojen materiaallinen täydentäminen sodan ajan määrävahvuuteen. Sodan ajan huollon tehtävänä on materiaalivarastojen täydentäminen ottaen huomioon mm. joukkoryhmittymien käyttötarkoitus, niiden perustamisjärjestys ja -määräajat sekä ennakoitujen sotatoimien kestoai-ka. Tämän lisäksi tehtävänä on materiaalitappioiden korvaaminen sotatoimien aikana.

⁸⁵ Tähän viittaa Venäjän kansallisen puolustuksen johtokeskuksen (ven. Национальный центр управления обороной России) perustaminen, joka aloitti toimintansa 1.12.2014.

⁸⁶ Ainakin vielä Zapad-2009 harjoituksessa Venäjän ja Valko-Venäjän ilmapuolustusjoukkoja johdettiin joiltain osin GSM-puhelimella, jolloin yhtenäisestä automaattisesta johtamisjärjestelmästä ei vielä voida puhua.

⁸⁷ Perinteisesti teknisellä huollolla on tarkoitettu aseistuksen ja sotilaskaluston ylläpitoa, ase-, ampuma-, räjähtävän materiaalin, polttoaineiden ja mittalaitteiden täydennystä (pl. ydinaseet) sekä em. materiaalin korjausta ja huoltoa. Tästä erillään on ns. päivittäismateriaalihuolto, joka on käsittänyt mm. materiaali-, kuljetusväline-, lääkintä-, eläinlääkintä-, elintarvike- ja rahahuollon. Kokonaisuutena venäläiset puhuvat ”kaikenpuolisesta tuesta”, joka on käsittänyt mainitut kaksi pääluokkaa.

Syynä, miksi ydinolemukseltaan entisenlainen materiaalihuolto tuodaan sotilas-doktriineissa esille, ei ole niinkään huollon mullistavat innovaatiot, vaan se, että tavoitteena on kokonaisvaltainen sotilaallisen organisaation integroitu tuki-, huolto- ja korjausjärjestelmä. Sen keskiössä ovat tietysti asevoimat, mutta johon myös muut sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen osallistuvat viranomaiset liittyvät, joskaan ei kitkatta. Jalona ajatuksena on siis niiden kymmenien eri organisaatioiden toiminnallisen päällekkäisyyden poistaminen, jotka tekevät samaa asiaa eri viranomaisina.

Valtiotasolla Venäjän asevoimien ja joukkojen huoltamiseen osallistuivat teollisuus- ja energia-, liikenne-, poikkeuksellisten tilanteiden ja pelastuspalvelu-, kauppa- ja talouskehityksen, terveydenhuolto-, luonnonvara- ja maatalousministeriöt. Luonnollisesti nämä ministeriöt edelleen ”tuottavat” sitä materiaalia, jota asevoimat ja muut joukot tarvitsevat. Kyse onkin mainittujen tilaajan roolissa asevoimien ja muiden joukkojen materiaali- ja palveluvirtojen keskitetystä hallinnasta teknisen ja muun huollon (so. elinkaarihallinnan) osalta. Toisaalta kehittämiseen liittyy toimintojen ja palveluiden voimakas ulkoistaminen, minkä yhtenä tarkoituksena oli se, että asevoimat ja muut joukot pystyisivät keskittymään ydintehtäviinsä⁸⁸.

2.4.2. Puolustusteollisen kompleksin kehittämisestä

Lähtökohtaisesti voidaan todeta, että Venäjän sotateollisuuden, so. sotateollisen kompleksin (ОПК) (ven. военно-промышленный комплекс, оборонно-промышленный комплекс)⁸⁹ ylläpitäminen tai kehittäminen on moninkertaisesti haastavampi tehtävä kuin asevoimien. Jos tarkastellaan pelkästään henkilöstömääriä, niin Venäjän asevoimien vahvuus 1990-luvun alussa oli noin 2,8 miljoonaa sotilasta, kun taas sotateollisuuden palveluksessa oli noin 5,5 miljoonaa henkilöä⁹⁰. Tämä kuvastanee mittakaavaa, jossa Venäjän sotateollista kompleksia ryhdyttiin 1990-luvun alkuvuosina inventoimaan. Asian laajuuden ja arkaluonteisuuden vuoksi kyseisen mittaluokan hanketta ei kovin yksityiskohtaisesti sotilasdoktriinissa esitellä. Sotilasdoktriinin kirjoittajat välttävät siten ”astumasta muiden toimijoiden varpaille”.

⁸⁸ Tässäkin taustalla vaikutti se, että varusmiehiä pyrittiin saamaan lisää ns. taisteleviin joukkoihin huolto- ja ylläpitotehtävistä. Eräs ironinen kannanotto oli aikanaan se, että esimerkiksi aina 2008 asti eräässä kaaderoidussa divisioonassa oli kolme varusmiestyövuoroa, joista yksi oli ruokalassa, toinen siivoksi ja kolmas odotti käskyä siitä, mihin mainituista kahdesta palveluksesta käsketään. Upseerit sitten keskenään saattoivat pohtia esimerkiksi taistelukoulutuksen järjestämistä hypoteettisessa tilanteessa, jossa sotilaita olisi tarpeeksi.

⁸⁹ Tässä tekstissä käytetään selvyyden vuoksi lyhennettä ОПК.

⁹⁰ Iivonen Antti (2003): Venäjä puolustusteollisen kompleksin (ОПК) nykytila ja kehitysnäkymät. MPKK:n taktiikan laitoksen julkaisusarja 1, n:o 1/2003, s. 8.

Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa esitettiin periaatteena, että puolustusteollisten voimavarojen ja infrastruktuurin kehittäminen tapahtuu ottaen huomioon maan sotilaallisen turvallisuuden, sotateollisuuden konversio-ohjelman ja talouden tehokkaan toiminnan tarpeet. Tämän ohella nähtiin, että sotateollisuuden välttämätön tuotanto- ja mobilisaatiokapasiteetti oli turvattava. Huolimatta siitä, että tarve sotateollisuuden kehittämiseksi oli tiedostettu ja ohjelmia sen uudistamiseksi laadittu, toteutus jäi käytännössä ”aloittamista vaille valmiiksi”. Tähän on nähty olevan syinä mm. valtion talouden tilasta johtuva rahapula, hankkeen valtiolliseen johtamiseen liittyvät ongelmat⁹¹ ja sotavarusteiden tuotantoketjujen katkeaminen⁹². Nämä lienevät vain jäävuoren huippu. Käytännössä tilanne johti siihen, ettei vuosina 1993–2008 tehty järjestelmällisiä hankintoja, vaan kyse oli yksittäisistä ase- ja sotavarustekappaleista⁹³.

Sotilasdoktriini 1993 oli kuitenkin oikeaan osuva siinä mielessä, että tavoitteena oli tieteellisteknisen tutkimuksen, kehittämis- ja kokeilutoiminnan sekä tuotantoedellytysten ylläpitäminen valtion puolustustilauksen edellyttämällä tasolla. Tämän ohella nähtiin, että aseistuksen, sotilas- ja erikoiskaluston perustyyppien täydellinen tuotanto- ja korjauskapasiteetti oli luotava. Lisäksi edellytettiin, että sotatarviketuotannon valtiollista ohjausjärjestelmää oli parannettava omistumuotojen muuttuessa⁹⁴. Vuoden 2000 sotilasdoktriini oli poikkeava, sillä siinä OPK:n osalta esitettiin ainoastaan pyrkimys sen henkilöstön sosiaalietuuksien parantamiseksi.

Sotateolliseen kompleksiin palattiin siis vuoden 2010 sotilasdoktriinissa, jossa esitetyt asiat toistettiin käytännössä sanasta sanaan vuoden 2014 sotilasdoktriinissa. Tällöin nähtiin OPK:n kehittämisen tärkeimmäksi tehtäväksi sen tehokas toiminta korkeateknologisena, monialaisena valtion talouden sektorina, joka kykenee tyydyttämään asevoimien ja muiden joukkojen tarpeet nykyaikaisen aseistuksen, sotilas- ja erikoiskaluston osalta sekä mahdollistamaan Venäjän strateginen läsnäolo korkeateknologisten tuotteiden ja palveluiden maailmanmarkkinoilla.

⁹¹ Iivonen Antti (2003): Venäjä puolustusteollisen kompleksin (OPK) nykytila ja kehitysnäkymät. MPKK:n taktiikan laitoksen julkaisusarja 1, n:o 1/2003, s. 8–9, 12.

⁹² Aleksandr Golts artikkelissa: ”Оружие закупается быстрее, но нужно его меньше”, löydettävissä <http://rbcdaily.ru/politics/562949983620424> (22.9.2015).

⁹³ CAST-tutkimuskeskuksen Andrei Frolov artikkelissa: ”Оружие закупается быстрее, но нужно его меньше”, löydettävissä <http://rbcdaily.ru/politics/562949983620424> (22.9.2015).

⁹⁴ Iivonen Antti (2003): Venäjä puolustusteollisen kompleksin (OPK) nykytila ja kehitysnäkymät. MPKK:n taktiikan laitoksen julkaisusarja 1, n:o 1/2003, s. 9. Iivosen mukaan sotateollisuuden kysymykset siirrettiin useita kertoja eri ministeriöiden vastuulle 1990-luvulla ja sen tehokkaaseen organisointiin ei pystytty vuoteen 1997 mennessä.

2010 sotilasdoktriinin mukaan OPK:n kehittämistehtävät voidaan ryhmitellä kolmeen kategoriaan: 1) OPK:iin, 2) kansainväliseen yhteistyöhön ja 3) tuotekehitykseen liittyviin toimiin. Näiden tehtäviin liittyy olennaisesti suunnittelu- ja järjestelmän kehittäminen, missä tavoite on kahtalainen: 1) asevoimien ja muiden joukkojen varustamisen tehokkuuden lisääminen ja 2) OPK:n liikekannallepanovalmiuden turvaaminen.

Sisäisiin toimiin kuuluivat OPK:n organisatoriset uudistukset (suurten konsernien muodostaminen), sen toiminnan tehostamiseen ja laadun parantamiseen liittyvien kannustimien kehittäminen (innovaatio- ja investointitoiminnan aktiivointi, taloudelliset mekanismit), sen toiminnan edellyttämien raaka-aineiden saannin turvaaminen sotavarustuksen elinkaaren eri vaiheissa, tilausjärjestelmän kehittäminen sekä henkilöstön kehittäminen ja sosiaaliturvan parantaminen.

Kansainvälisesti Venäjä pyrkii varusteluohjelmansa mukaisesti strategisten ja muiden aseiden riippumattomuuden takaamiseen. Tähän periaatteeseen liittyy myös se, että Venäjä säilyttää kontrollin strategisesti merkittävissä organisaatioissa. Riippumattomuus ei kuitenkaan ole absoluuttista, sillä sotilasdoktriinin 2010 mukaan on parannettava aseistuksen ja kaluston kehittelyä, tuotannon sekä korjauksen valtioidenvälistä yhteistoimintaa.

Tuotekehityksen tavoitteena on sotilasdoktriinin 2010 mukaan priorisoidun teknologiaklusterin (ven. комплекс) muodostaminen, mikä mahdollistaa tulevaisuuden asejärjestelmien ja kaluston kehittämisen ja tuotannon. Tässä tehtäväkentässä oleellisena pyrkimyksenä on sotilaskäyttöön tarkoitettujen tuotteiden laadun ja kilpailukyvyyn parantaminen.

2.4.3. Kansainvälisestä sotilasalan yhteistyöstä

Sotilasdoktriineissa esitetty sotilasalan yhteistyön säädökset ovat vaihdelleet niin terminologisesti kuin sisällöltään. Silmiinpistävänä piirteenä kaikissa sotilasdoktriineissa on se, että varsinaista sotilaallista yhteistyötä ei käsitellä. Tämä johtunee aineiston turvaluokittelusta, sillä yhteistyö käsittää osallistuvien maiden asevoimien yhteistoiminnan, jonka tavoitteena on yhteisten sotilaspoliittisten tavoitteiden saavuttaminen⁹⁵. Toisaalta on ymmärrettävää, ettei Venäjä voi käsitellä kansallisessa asiakirjassa jonkin toisen toimijan toimivaltaan kuuluvia

⁹⁵ Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa v. 2008–2009. Muistiinpanot kirjoittajan hallussa.

asioita. Kuitenkin joltain osin yhteistyön sisältöä on käsitelty sellaisen käsitteen alla, johon se ei ulkopuolisesta lukijasta tunnu kuuluvan⁹⁶.

Vuoden 1993 sotilasdoktriinissa lähtökohtana oli jokseenkin neuvostoajan peruna sotatekninen yhteistyö, joka esitettiin toiminnallisorganisatorisena kokonaisuutena. Siihen kuului aseistuksen ja sotilaskaluston tuonti ja vienti; sotilasneuvonantajien ja asiantuntijoiden komentaminen; yhteistyö tutkimuksen, suunnittelun ja koetoiminnan järjestelyissä uuden aseteknologian kehittämisessä; tekninen apu sotilaskohteiden ja sotateollisuuden yritysten perustamisessa sekä muiden sotateknisten töiden ja palveluiden suorittaminen. Myöhemmissä sotilasdoktriineissa sotateknistä yhteistyötä ei kyseisellä tarkkuudella ole käsitelty. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kyseiset instrumentit olisivat joutuneet historiaan.

Luettelossa kuvastuu siis se periaatteellinen lähtökohta, joka vallitsi ns. kylmän sodan aikana: sotateknisen yhteistyön riippuvuus Neuvostoliitosta. Oleellista oli se, että yhteistyön tuloksena aikaansaattava sitoutumisen aste oli jokseenkin suoraan verrannollinen sen hintaan⁹⁷. Riippuvuustavoite näkyi myös sotilasdoktriinissa 1993 esitetystä sotateknisen yhteistyön tavoitteesta, joka oli Venäjän sotilaspoliittisten asemien vahvistaminen maailman eri alueilla. Tämä tavoite on sittemmin muotoiltu kansainvälisen turvallisuuden lujittamiseksi ja Venäjän kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseksi. Muotoilulla haluttaneen korostaa tiettyä ”demilitarisoitumista” Venäjän sotilasalan yhteistyössä. Muina tavoitteina vuoden 1993 sotilasdoktriinissa esitettiin valuuttavarojen saaminen valtion tarpeisiin OPK:n uudistamiseksi ja kehittämiseksi sekä vientipotentiaalilin ylläpitämiseksi.

Myöhemmissä sotilasdoktriineissa (2010, 2014) yhteistyötä käsitellään sotilaspolitiikan tasolla. Yhteistyön tavoitteiksi esitettiin KTSJ:n ja IVY:n jäsenmaiden liittolaissuhteen kehittäminen ja muiden maiden ystävällisten ja kumppanuussuhteiden muodostaminen. Toisena tavoitteena on sellaisten alueellisten turvallisuusrakenteiden kehittäminen, joissa Venäjä on osallistujana. Näiden ohella Venäjän tavoitteena on suhteiden kehittäminen sellaisten kansainvälisten organisaatioiden kanssa, joiden tehtävänä on konfliktitilanteiden ennaltaehkäi-

⁹⁶ Esimerkiksi Valko-Venäjän kanssa tehtävä sotatekninen yhteistyö käsittää toimintojen koordinoinnin asevoimien kehittämisen ja infrastruktuurin käytön alalla ja ...puolustuskyvyn ylläpitämistoimien suunnittelu ja yhteensovittaminen. Tämä koskee lähinnä sotilaallista yhteistyötä, mutta on sijoitettu sotatekniseen yhteistyöhän ja on muotoilultaan diplomaattinen, jottei maiden välisiä ”herkkiä” sotilaallisia suhteita vahingoiteta. Kyse on kaikesta huolimatta kahden eri valtion asevoimista. Näiden rakenteista on tarkoitus muodostaa alueellinen voimaryhmä. Ongelmana on edelleen se, kuka (lue: minkä maan sotilas) sitä tarvittaessa johtaa.

⁹⁷ Tällä tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi liittolais- ja kumppanimaille voitiin toimittaa aseita ja muuta kalustoa tai palveluita vastikkeetta tai muodollista korvausta vastaan. Tällöin hintakataloogissa oli tuotteelle ainakin kaksi eri hintaa.

sy sekä rauhan säilyttäminen ja lujittaminen. Neljäntenä tavoitteena on esitetty tasavertaisten suhteiden säilyttäminen niiden valtioiden ja organisaatioiden kanssa, joilla on kiinnostusta joukkotuhuoseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseksi.

Säädöksistä on nähtävissä Venäjän sotilasalan yhteistyön priorisointi ja pyrkimys olla mukana alueellisissa rakenteissa, jotka maantieteellisesti koskettavat Venäjää. Tämä ilmentää mm. yhä sitä Venäjän hautaamatonta aloitetta Euroopan turvallisuussopimuksesta, jonka se teki vuonna 2008⁹⁸. Uutena säädöksenä vuoden 2014 sotilasdoktriinissa on esitetty vuoropuhelun kehittäminen sellaisten valtioiden kanssa, jotka ovat kiinnostuneita vastatoimista informaatioteknologioiden massiivisen käytön seurauksena syntyviin sotilaallisiin vaaroihin ja uhkiin.

2.4.4. Arvioita sotataloudellisten perusteiden kehityssuunnista

On nähtävissä, että laajassa ja strategisesti merkittävässä sotataloudellisten perusteiden tehtäväkentässä on tapahtunut suuria periaatteellisia muutoksia. Ensinnäkin Venäjän sotilaallisen toiminnan perusedellytykseksi on muodostunut toimiva ja tuottava kansantalous, mikä on lähtökohtana nostalgisista toiveista ja asetetuista tavoitteista huolimatta. Tämä reunaehto tiedostettiin hyvin aikaisessa vaiheessa 1990-luvulla, ja sen tuominen käytäntöön tapahtui pikemminkin pakon sanelemana kuin valtiojohdon tai luonnollisen kehityksen ohjaamana. Nyttemmin kyseinen periaate on muuttumassa jälleen ”ohjatuksi pakoksi” siten, että valtio edellyttää sotataloudellisten perusteiden toteuttamista kansantalouden tilasta huolimatta⁹⁹. Sotilaallinen organisaatio joutuu joka tapauksessa määrittämään avainkohteet ts. asettamaan tärkeysjärjestyksen sotataloudellisen tuen kohdentamiselle.

Toisena taloudelliseen toimintaan ja sotatalouteen liittyvänä muutoksena sotilasala ja sen tarpeet asettavat suoritevaatimukset sotataloudelliselle tuelle. Tähän liittyy myös se, että sotataloudelliselta tuelta edellytetään dynaamista sopeutumiskykyä muutoksiin, joita tilanteen kehittyminen voi edellyttää (so. rauhan ajasta sodan ajan olosuhteisiin). Sotilasalan asettamana suoritevaatimuksena on lisäksi sotataloudellisten kykyjen kehittäminen tulevaisuuden haasteisiin, mistä esimerkkinä on epämääräisesti ilmaistun ”teknologiaklusterin” aikaan-

⁹⁸ Sopimusluonnos on esitetty Venäjän presidentin internet-sivuilla. <http://www.kremlin.ru/events/president/news/6152> (23.9.2015)

⁹⁹ Eräiden arvioiden mukaan esimerkiksi nykyisen valtiollisen asevarusteohjelman 2020 toteutuminen edellyttää, että Venäjän BKT:n vuotuinen kasvu olisi noin 5-6 % vuoteen 2020 asti. Kts. Anatoli Tsyganok ja Andrei Frolov artikkelissa ”Оружие закупается быстрее, но нужно его меньше”, löydettyä viissä <http://rbcdaily.ru/politics/562949983620424> (22.9.2015).

saaminen. Neuvostoajanahan lähtökohtana olivat ensisijassa suursodan tarpeet, jotka politbyroon suulla saneltiin sotilaallisen tuen määrälle ja missä sotilaallinen organisaatio oli pitkälti vastaanottavana osapuolena.

Kolmantena kehityssuuntana on periaate sotilaallisen organisaation aseistuksen ja varustuksen vastaavuudesta sotilaallisen turvallisuuden tehtäviin. Toisaalta kyseinen periaate on laajentumassa siten, että kyse ei ole aseista, vaan asejärjestelmien ja tehtävien, käyttötarkoituksien, käytön keinojen ja muotojen välisestä vastaavuudesta. Kyseinen laajennus viittaa selkeästi kokonaisvaltaisen turvallisuusajattelun kehittymisen ohella jonkinlaisen integroidun kokonaisturvallisuuskoneiston muodostamiseen.

Neljäntenä kehityssuuntana näyttää olevan se, että taloudellisten tekijöiden ohella (tai siitä johtuen) henkilöresurssit muodostavat voimakkaan reunaehdon. Asejärjestelmien ja liikekannallepanoresurssien välisen vastaavuuden periaatteen mukaisesti reunaehdon vaikutus näyttää olevan sopeutettavissa sotilasalan tarpeisiin. Jos vielä 1990-luvun alkuvuosina katsottiin asevoimien reservin käsittävän useita miljoonia sotilaita, niin miksi asevoimien yleisesikunnan päällikkö, armeijankenraali Nikolai Makarov puhui aikanaan 700 000 miehen reservin kehittämisestä?¹⁰⁰ Jos luvut varusmieheksi otettavien lukumääristä pitävät paikkansa, Venäjällä on pelkästään 2000-luvun jälkeen koulutettu karkeasti ottaen noin 2,5 miljoonan alle 35-vuotiaan sotilaan reservi. Kysymys asevoimien reservistä on todennäköisesti tiiviin pohdinnan alla monessakin mielessä.

Viidentenä periaatteellisena kysymyksenä on sotatalouden riippumattomuus. Selvää on, että asia kytkeytyy tavoitteeseen valtiollisesta suvereniteetistä, mutta on myös ilmeistä, että tästä on joidenkin sotavarustenimikkeiden tai niiden komponenttien tai ainakin aikataulun osalta joustettava. Mielenkiintoinen kysymys on esimerkiksi se, miten ja millä aikataululla esimerkiksi Ukrainan sota-

¹⁰⁰ On muistettava, että Venäjän lainsäädäntöön on tehty vuonna 2014 muutos asevelvollisuudesta, jonka mukaan, jollei toisin määritetä, sotilashenkilöt voivat olla palveluksessa arvon perusteella seuraavasti: marsalkat – kenraalieverstut (amiraalit) 65:een, kenraaliluutnantit (vara-amiraalit) – kenraalimajurit (kontra-amiraalit) 60:een, everstut (kommodorit) 55:een ja muissa arvoissa olevat 50 ikävuoteen saakka. Tätä voidaan erikseen pidentää vielä viidellä (5) vuodella. Reservistä palvelukseen voidaan kutsua sotilaita seuraavasti: sotilaat ja alipäälystöt tehtävästä riippuen 35–50-vuoden ikäisinä, nuoret upseerit 50–60-vuotiaina, majurit ja everstiluutnantit 55–60-vuotiaina, everstut 50–65-vuotiaina sekä kenraalit ja marsalkat 65–70-vuoden ikäisinä. Kyseinen muutos tarkoittaa siten, että asevelvollisuus aika käsittää käytännössä ajan, joka alkaa sen vuoden alusta, jolloin venäläinen mies täyttää 17 vuotta (tällöin miehet sijoitetaan yleiseen asevelvollisuusrekisteriin, suomalaisia sanoja käyttäen, tai varataan jonkin valtiollisen organisaation tai yrityksen palvelukseen) ja jatkuu vähintään 50 vuoden ikään asti. Tämä tietysti edellyttää palvelusta ns. vakinaisessa väessä, siis varusmiespalvelusta tai palvelusta sopimuksen perusteella. Kaikki ne, jotka ovat asevelvollisuusrekisterissä, eivät suorita palvelusta vakinaisessa väessä, vaan voivat saada lykkäystä, heidät voidaan vapauttaa varusmiespalveluksesta tai jotkut ”vapauttavat itsensä”. Yhtä kaikki, jos asevelvollisuusikäinen on terve, on hän myös asevelvollinen em. mukaisesti. Tarina ei kerro niistä miehistä, jotka ovat jostain syystä vältäneet vakinaisen palveluksen. Oletettavaa on, että tykinruokaa ne tarvittaessa ovat. Naisten osalta asia ei ole näin yksinkertainen.

teollisuuden tuottamat komponentit korvataan, jos korvataan yleensäkin. Toinen samaa kategorialla oleva periaatteellinen asia on säädös kansainvälisten sotataloudellisten velvoitteiden täyttämistä.

Tämä on luonnollisesti Venäjän asemaan ja luotettavuuteen sotataloudellisena toimijana liittyvä ominaisuus. Samalla siitä on muodostunut perusedellytys toimimisesta kireillä maailman asemakinoilla. Sinällään kyse on suoritevaatimuksesta sotateollisuudelle, jonka on pyrittävä parantamaan mm. aiemmin mainittua ”sotilas-kone”-välistä ergonomista suhdetta. Kaiken kaikkiaan sotatekninen yhteistyö on sotilaspoliittisen aspektin ja varainhankinnan ohella eräänlainen mittari tämän suoritevaatimuksen täyttämässä.

Venäjän sotatalouteen kohdistuvien tehtävien strateginen kehityssuunta on varsin looginen. 1990-luvun konversiosta edettiin tarvittavan lainsäädännön kehittämiseen, mitä täydennettiin rahoitusperusteiden ja varustamisohjelmien määrittämisellä. Tämän jälkeen siirryttiin suunnittelujärjestelmän kehittämisen myötä asevoimien ja muiden joukkojen tarpeisiin ja sen mukaiseen varustamiseen, mihin liittyy tietty siviili- ja sotilastuotantosektoreiden kytkeminen toisiinsa. Viimeisenä vaiheena on materiaalitekniikan tuen, toisin sanoen kaiken kattavan logistisen järjestelmän kehittäminen. Vaiheistus ei luonnollisesti ole näin yksioikoinen ja ongelmaton, mutta tendenssinä ja toimenpidekokonaisuuksina ilmeinen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että asia olisi näin suoraviivaisesti etenemään suunniteltu, vaan pikemminkin näin on käytännössä syystä tai toisesta tapahtunut. Venäläinen on tässä mielessä pystynyt kääntämään ongelman vahvuudeksi tai edukseen.

Kun mainittu kehityskulku sijoitetaan sotilaallisen organisaation ja asevoimien varustamissykleihin, kokonaisuus vaikuttaa suunnitellulta. Tämä tarkoittaa, että sotateollisuutta kunnostettiin asevoimien ”tulossa olevan uuden ilmeen” tarpeita vastaavaksi aina vuoteen 2008 asti, jolloin asevoimat elivät vielä entiseen malliin ja esittivät ohjelmia niiden varustamiseksi vastaanottaen sotataloudesta yksittäisiä aseita¹⁰¹. Oliko asia näin? Yksiselitteistä vastausta ei ole, mutta siltä asia näyttää. Joka tapauksessa noin vuodesta 2009 alkaen asevoimien sotataloudellinen tuki ja erityisesti varustaminen aseistuksella ja kalustolla on ollut ilmeisen ”nousevalla käyrällä”. Tietyn taloudellisen selkärangan lienee muodostanut vuodesta toiseen jatkunut rahallisesti varsin tuottoisa sotatekninen yhteistyö eli asekauppa. Tässä asiassa venäläisessä kolikossa on kolme kanttia: hankitaan varoja uudistustarpeisiin, hankkiudutaan eroon ylijäämätuotannosta sekä kehitetään tuotantoa ja tuotteita.

¹⁰¹ Tätä aikaa voisi nimittää strategiseksi sotatekniseksi varustamistauoksi.

On ymmärrettävää, miksi sotilasdoktriinin säädökset sotilasalan yhteistyöstä on muutettu koskettamaan lähinnä sotilaspoliittista kenttää ja siten ikään kuin ”demilitarisoimaan”. Tällä pystytään kirkastamaan Venäjän julkikuvaa¹⁰² ja häivyttämään informaatio raa’asta kilpailusta asemarkkinoilla, sotateknisen yhteistyön (ml. avun) kohteista ja sisällöstä, sotilaallisen yhteistyön tuloksista jne. On siis tehty tietty ”abstraktiotason” nosto, jolloin yksityiskohtiin ei tarvitse takerua ja vältetään kiusallinen, yksittäisen sotilaan taloudelliseen hyvinvointiin suoraan vaikuttava ongelma mahdollisesta valtiosalaisuuksien paljastamisesta.

3. Sotilasdoktriinien päätännästä

Sotilasdoktriinien lopussa on esitetty yleviä lauseita, joiden mukaan 1990-luvulla Venäjä sitoutui sotilasdoktriinin perussäädösten, YK:n peruskirjan ja yleisesti hyväksytyjen kansainvälisen oikeuden normien ja periaatteiden noudattamiseen. 2000-luvulla Venäjä vahvisti periaatteellisen sitoutumisensa hyökkäyksen estämisen tavoitteisiin, sotien ennaltaehkäisyyn sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseen. Samalla se julisti noudattavansa sotilasdoktriinia johdonmukaisesti ja tiukasti. 2010-luvusta alkaen näiden lauseiden kirjaamisesta on luovuttu. Sen sijaan tuotiin esille, että sotilasdoktriinin säädöksiä voidaan tämentää vaarojen ja uhkien luonteen, tilanteen, Venäjän turvallisuustehtävien ja olosuhteiden muuttuessa.

Kansainvälisen oikeuden normit ja periaatteet eivät mihinkään katoa, vaikka niitä ei olisi Venäjän sotilasdoktriiniin kirjattukaan. Päätäntöjen sisällön muutos kuitenkin indikoi, että Venäjän lähestymistapa sotilaallisen turvallisuuden takaamiseksi on periaatteellisesti muuttunut omaehtoisuuden suuntaan. Tämä merkitsee sitä, että monissa yhteyksissä esille tuotu Venäjän suvereniteetti käsitteenä ja sen myötä valtiollinen identiteetti – ”oman arvon tunto” – kansainvälisen yhteisön jäsenenä on vahvistunut.

4. Arvioita sotilasdoktriinin ja sen sisällön muutoksista

Tässä artikkelissa esiteltyjen näkökulmien myötä voitaneen tehdä seuraavia arvioita ja johtopäätöksiä, miten sotilasdoktriini ja sen sisältö kokonaisuudessaan on vuosien saatossa muuttunut.

Ensimmäinen sotilasdoktriini oli avoimuuden osoitus uuden Venäjän politiikasta. Idealistisen lähestymistavan kohdattua odottamatonta kehitystä tapahtui

¹⁰² Venäjä on ollut viimeisten 15 vuoden aikana käytännössä koko ajan maailman viiden suurimman asekauppiain joukossa.

sotilasdoktriinin sisällön luonteessa reagoiva käänös, ei sinällään perinteisen piilottelun suuntaan, vaan siihen, että sotilasdoktriinista muovattiin strateginen ohjausasiakirja. Näin perinteisen peittelyn käyttö vältettiin kohtuullisilla ja moninaisesti käytetyillä yleistyksillä, eli abstraktiotason nostolla vältettiin kiusallisten yksityiskohtien kirjaaminen. Operatiivisia asioita ei ”luonnollisesti” julki- seen asiakirjaan kirjoiteta, saati viitata niihin.

Toisena teknisluontoisena menetelmänä oli yhtäältä niin venäläisten käsitteiden käyttäminen, että ne saavat sisältöön vihkiytymättömän mahdollisesti epä tietoisuuden tai ainakin epävarmuuden tilaan. Toisaalta tekstissä on viime vuosina käytetty sellaisia lainasanoja, jotka sinällään ovat selkeitä, mutta yksityiskohtainen perehtyminen saattaa voimistaa mainittua epävarmuuden tilaa. Näin lienee ollut sotilasdoktriinin kirjoittajien tarkoituksin. Sotilasdoktriini on siten kuin saippua, joka on koherentti ulkoiselta olemukseltaan, mutta jos siihen joutuu vesipisara tai sitä pitää hikisissä käsissä, se muuttuu liukkaaksi ja vaikeaksi pideltäväksi. Sen lisäksi se voi sisältää aineita, jotka liuetessaan ovat jollekin neutraaleita, mutta joillekin voivat aiheuttaa voimakasta ärsytystä. Tämäkin lienee kirjoittajien tarkoitus.

Dualismin perinteiden mukaisesti sotilasdoktriinilla pyritään ulkoisesti ohjaamaan poliittista ja sotilasstrategista kehitystä maailmassa ja toisaalta asetetaan suoritevaatimusten sarja Venäjän sotilaalliselle organisaatiolle. Tämä ilmenee poliittisten säädösten heijastumista sotilasstrategisissa säädöksissä, jotka puolestaan sanelevat vaatimuksia ja tehtäviä sotataloudelle ja sotatieteelle. Normatiivinen ja organisatorinen funktio yhdistyvät funktioksi sotilaallisen toiminnan ohjauksesta. Kysymys kuitenkin on siinä, missä määrin, millä alalla sekä missä ajassa ja paikassa sotilasdoktriini pyrkii aikaansaamaan Venäjän odottamia tai ennakoimia muutoksia kansainvälisen yhteisön toimijoiden piirissä. Täten sotilasdoktriinilla on ilmeinen Venäjän ulkoiseen toimintaympäristöön kohdistuva vaikuttamisfunktio. Tässä valossa sotilasdoktriinin kehityksessä on tapahtunut elementtien lisäys.

Kokonaisuudessaan sotilasdoktriini on osa Venäjän suurvaltidentiteettiä ja sen muodostamista. Mainittu dualismi ilmenee tekstissä myös siten, että ulkoiseen kysyntään tarkoitettut näkemykset ovat tarkemmin kirjattuja, kun taas sisäiseen käyttöön tarkoitetuista asioista puhutaan vähemmän, jos ollenkaan. Jossain yhteyksissä lukija ei voi tosin olla aivan varma, ovatko sanat ulkoisen tilanteen objektiivista kuvausta, ennakkovaroitus Venäjän mahdollista toimista ja kehityssuunnista vai ilmoitus jo tapahtuneesta.

Periaatteiden tasolla sotilasdoktriinin kehityssuunta on kohti Venäjän riippumattomuutta, erityisesti sotilaallisen toiminnan alalla. Selvää on, ettei Venäjä voi eristäytyä, eikä sitä voida eristää kansainvälisestä yhteisöstä. Mainittu kehityssuunta ilmenee kuitenkin monin kohdin pyrkimyksestä suvereniteetin voimistamiseen, millä tässä ymmärretään lähinnä omaehtoisena, omista lähtökohteisesti ja itsenäisesti tapahtuvana toiminnan kehittämisenä. Laajasti tarkasteltuna periaatteet ovat sotilasdoktriinin kehityksessä muuttuneet siten, että Venäjä pyrkii yhtäältä vähentämään alttiuttaan ulkoisille vaikutuksille ja toisaalta lisäämään mahdollisuuksiaan vaikuttamaan ulkoisen toimintaympäristö kehitykseen. Tämä istuu varsin sopivasti mainittuun suurvaltaidentiteettiin ja yleensäkin asemaan maailmanyhteisössä.

Merkillepantavaa on se, että sotilasdoktriinin kirjain ja henki on suunnattu länteen. Muut ilmiansuunnat jätetään tietoisesti kirjaamatta. Tämä heijastelee sitä Venäjän poliittista ilmastoa, missä koetaan ”lännen” olevan kaiken pahan ja myös hyvän alku ja juuri. Tämä sen perusteella, että siellä olevien toimijat ja niiden toiminta nähdään yhtäältä erilaisten vaarojen ja uhkien alkutekijöiksi. Samalla niiden politiikan keinovalikoima ja niiden käyttö asettaa haasteen, suoritevaatimuksen ja tavoitteen Venäjän sotilasalan kehittämiseksi. Luonnollisesti tämä merkitsee kilpailuasetelman syntymistä. Kilpailuasetelma syntyy niin kansainvälisten suhteiden kuin sotateknisen kehittämisen alalla.

Sotilasdoktriini on siis vakiintunut osaksi Venäjän harjoittamaa turvallisuuden hallintaa tai ainakin pyrkimystä siihen. Tämän ohella sisältöä on kehitetty siinä määrin, että sen säädökset eivät muodosta oleellisia rajoitteita sotilaallisen voiman kehittämisen ja käytön operatiiviselle suunnittelulle. Operatiivista rajoittamattomuutta kuvastaa myös se strateginen johtopäätös, että maailman turvallisuuskehitys on Venäjän sotilasdoktriinin kehityksen valossa muuttumassa kohti anarkiaa. Tästä seuraa ilmeinen ja looginen pyrkimys Venäjän sotilaallisen turvallisuuden takaamiseen omaehtoiseen lisäämiseen. Mahdollisuuksien ikkuna on tässä suhteessa avoinna.

Kun mainittuun anarkiaan lisätään se, että Venäjä on ymmärtänyt kansantalouden merkityksen resurssina sotilaalliselle toiminnalle, mikä on sotilasdoktriinissakin esitetty kilpailuasetelma, on selvää, että Venäjä pyrkii suhteiden kehittämiseen siellä, missä se suinkin on mahdollista ja sillä alalla, missä se on mahdollista. Kysehän on olosuhteiden luomisesta Venäjän sotilasalan ja sen perusteiden kestäväälle kehitykselle. Samalla se merkitsee pyrkimystä sotilaallisen turvallisuuden vahvistamiseksi. Voimakkain politiikan vektori on Venäjän liittolaismaihin ja asteittain tavoitetasoa lievennetään, mitä kauemmas Venäjältä edetään. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että potentiaalinen vastustaja jätet-

täisiin omaan rauhaansa. Hankalinta Venäjän kannalta olisi se, että esimerkiksi vuoropuhelu Yhdysvaltojen tai Euroopan maiden kanssa hiipuisi; tässä suhteessa Ukraina on avainasemassa. Kyseissä hiljaisuudessa Venäjän poliittinen johto olisi ulkoisen tiedustelun varassa ja suora vaikuttaminen kohteeseen puolestaan tiedonvälityksen varassa.

Potentiaalisen vihollisen suuntaan Venäjä käyttää sotilasdoktriinin muotoiluissa ns. menetelmää ”porkkanasta ja kepeistä”. Näin sotilasdoktriinin sisällöstä tulee esille politiikan keinovalikoiman marssijärjestys. Venäjän osalta tämä merkitsee, että sanoin pyritään vaikuttamaan ja aikaansaamaan sitova sopimuksellinen tilanne. Mikäli tähän ei jostain syytä päästä, on varauduttava vielä kovempiin keinoihin. Sanojen käyttäminen ei kuitenkaan merkitse sitä, että ”keppien” kehittäminen jätettäisiin liian myöhäiseksi. Päinvastoin, Venäjä lähtee pitkälti siitä, että sanojen käyttö on hyödyllisempää, mikäli asianmukaiset suorituskyvyt ovat olemassa.

Ei liene liian pitkälle menevä johtopäätös, että sotilasdoktriinin sisällön kehitys osoittaa Venäjän pidättävän itselleen oikeuden ryhtyä tarpeelliseksi katsomiinsa toimiin sotilaallisen turvallisuuden takaamisessa, missä poissuljettuja eivät ole ennakoivat, proaktiiviset toimetkaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoittane sitä, että mainittu politiikan keinovalikoiman ensisijaisuusjärjestys olisi muuttumassa. Ei Venäjä tässä suhteessa halua menettää niitä mahdollisuuksia, joita sillä on mahdollisesti olemassa. Ensisijaisuusjärjestyksen mukaisten keinojen sisältö on kuitenkin subjektiivisesti Venäjän suvereniteettiin kuuluvia.

Siten Venäjä on pystynyt ehdollistamaan yleisesti hyväksytyyn periaatteeseen poliittisten keinojen ensisijaisuudesta ja myös alistamaan sen noudattamisen kansallisen suvereniteetin piiriin. Ulkopuolisen on vaikeaa, jollei mahdotonta, ennakoita, milloin Venäjä on käyttänyt yhden tai viimeisen ei-sotilaallisista keinoistaan ja siirtymässä toiseen. Keinojen käyttö ei välttämättä ole perättäistä vaan myös yhtäaikaista. Kyse lienee siis perustavaa laatua olevasta lähtökohdasta strategiselle yllätykselle.

Omaehtoisuuteen, marssijärjestykseen ja pidäkkeen laajentamiseen liittyy Venäjän sotilaallisen ajattelun perustana se, että on luotava mahdollisuudet voiman lisäykseen, sillä käsitys konfliktien eskaloitumisesta näyttää olevan tiukassa. Viime vuosina tämä on ilmennyt vanhojen puolustus- tai suojausmenetelmien käyttöönottona tai niiden valmisteluna. Sotilaallisella sektorilla liikekannallepanon mahdollisuuksien kehittäminen on voimistumassa. Tässä kuitenkin reaaliset mahdollisuudet ja julistukselliset sanat eivät aivan kohtaa toisiaan. Ehkä tämäkin on tarkoitus. Joka tapauksessa aseseäntelyjärjestelmä (tai lähinnä

sen puute) ja tämänhetkiset kansainväliset suhteet ovat omiaan luomaan edellytyksiä sille, että harva tietää omiin empirisiin havaintoihinsa perustuen, mitä Venäjän sotilaallisessa toiminnassa on tapahtumassa.

Sotilasdoktriinin sisällön kehittämisessä heijastuu pyrkimys ns. sotaa edeltäviin toimiin. Tämän mukaisesti kehitetään niin sotilasdoktriinin sisältöä kuin todellista pidäkejärjestelmää. Pidäkkeen sisältöä kehitetään ja sen elementtejä harjoitetaan. Ongelmana on se, että miten ulkopuolinen voi asiat tietää tai ymmärtää. Sotilaallisen kehittämisen mahdollisuuksien ikkuna on avoinna, se on kohtuullisen iso ja sulkeutumista ei ole näköpiirissä. Venäjän kansantalous ja henkilöstöresurssit (ja niiden käyttömahdollisuudet) sanelevat ainoat todelliset reunaehdot. Näiden reunaehtoien lieventäminen ei yksinomaan ole Venäjän hallittavissa. On kokonaisuudessaan kuitenkin nähtävissä, että Venäjälle tavanomaisen asevoiman kehittämisen aika on nyt ja tässä. Tämän ohella voimakas panostus on kohdistettu sotilaallisen organisaation integroinnin, johtamisen ja sen kehittämisen tulevaisuuden tehtäviin.

2000-luvun alun Venäjän sekasortoisessa taloudellisessa, sisäisessä, sotilaallisessa ja sotataloudellisessa tilanteessa ainoa mahdollisuus oli pyrkiä verbaalisesti muodostamaan pelote potentiaaliin vastustajiin, minkä silloinen presidentti Putin tekikin. Kyseisen ajan kaotoinen tilanne onnistuttiin kääntämään suunnitelmallisesti vaikuttavaan kehittämiseen. Aseita ei ostettu asevoimille, vaan sen sijaan rakennettiin olosuhteita vajaan kymmenen vuoden päästä käynnistyneelle uudelleenvarustamiselle. Ongelmia ratkaistiin siis sitä mukaa, kun niitä ilmeni. Jälkikäteen asia vaikutti harkitulta. Mainitut reunaehdot ovat kuitenkin edelleen olemassa, talouden osalta entistä tiukempina.

Avoimuuden ja vuoropuhelun hengessä Venäjä perimmäisesti pyrki sotilasdoktriinin esitettyjen perusteiden kattavaan julkituomiseen, mutta samalla aiheuttaa tietyn epätietoisuuden ja epävarmuuden tunteen. Ulkopuolinen ei voi tietää, mitä Kremlin muurien sisällä milloinkin pohditaan. Tässä valossa sotilasdoktriinin säädökset ovat osa perivenäläisen käytännön ilmentymää ja samalla strategisen pidäkkeen kehittämistä, minkä suunnitelmallisuudesta ulkopuolisella ei ole täyttä varmuutta. Jäi tosin toteen näyttämättä sekin, onko kyseisen operaation suunnitelmallisuus venäläisellekään aivan selvää.

LÄHTEET

Julkaisemattomat lähteet

Форсстрем П.К. (2009): Военная безопасность СНГ и основные пути ее обеспечения на современном этапе. Курсовая работа, Военная ордена Ленина Краснознаменная ордена Суворова Академия Генерального Штаба Вооруженных Сил Российской Федерации. Москва. Kirjoittajan Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa diplomityö. Tekijän hallussa.

Muistiinpanot opiskelusta Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemiassa vuosina 2008–2009. Aineisto tekijän hallussa.

Primääriset lähteet

Venäjän perustuslaki. <http://constitution.kremlin.ru/> (20.7.2015).

Venäjän federaation laki puolustuksesta. Федеральный закон от 31 мая 1996 г. № 61-ФЗ «Об обороне». <http://base.garant.ru/135907/#ixzz3k0JPdpEa> ja tämänhetkisenä versiona Об обороне (с изменениями на 12 февраля 2015 года). <http://docs.cntd.ru/document/9020348> (26.8.2015).

Venäjän federatiivinen laki strategisesta suunnittelusta. Федеральный закон РФ от 28 июня 2014 г. № 172-ФЗ «О стратегическом планировании в Российской Федерации».

Venäjän laki siviilipuolustuksesta. Закон он гражданской обороне. http://base.garant.ru/178160/1/#block_100#ixzz3jzo99aF1 (26.8.2015).

Venäjän federaation laki valtiosalaisuudesta. Закон РФ от 21 июля 1993 г. N 5485-I "О государственной тайне". <http://base.garant.ru/10102673/#ixzz3gbYc6Ir5> (22.7.2015).

Venäjän sotilasdoktriinin perussäädökset. Основные положения военной доктрины РФ (изложение), Красная звезда 19 ноября 1993.

Venäjän sotilasdoktriini. Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 706 Президента РФ от 21 апреля 2000 г.

Venäjän sotilasdoktriini. Военная доктрина РФ, утверждена Указом № 146 Президента РФ от 5 февраля 2010 г.

Venäjän sotilasdoktriini. Военная доктрина Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации 25 декабря 2014 г., № Пр-2976.

Venäjän meridoktriini. Морская доктрина РФ от 26 июля 2015 г. <http://www.kremlin.ru/events/president/news/50060> (23.8.2015).

Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia. Указ Президента РФ от 12 мая 2009 № 537 «О стратегии национальной безопасности РФ до 2020 года».

Концепция внешней политики Российской Федерации от 28 июня 2000 г.

Указ Президента РФ от 25.03.2015 N 161 "Об утверждении Устава военной полиции Вооруженных Сил Российской Федерации и внесении изменений в некоторые акты Президента Российской Федерации". Löydetävissä esim. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_177125/ (2.9.2015).

Luonnos Euroopan turvallisuussopimuksesta. Проект Договора о европейской безопасности. <http://www.kremlin.ru/events/president/news/6152> (21.8.2015).

Tutkimukset

Iivonen Antti (2003): Venäjä puolustusteollisen kompleksin (ОПК) nykytila ja kehitysnäkymät. МРКК:n taktiikan laitoksen julkaisusarja 1, n:o 1/2003.

Центр анализа стратегии и технологий (CAST) (2015): Государственные программы вооружения Российской Федерации: проблемы исполнения и потенциал оптимизации. ЦАСТ, Москва.

Kirjallisuus

Министерство обороны РФ (2007): Военный энциклопедический словарь, Военное издательство, Москва.

ETYJ, Euroopan turvallisuuden peruskirja ja Istanbulin huippukokouksen julistus 1999. UM:n julkaisuja, Edita, Helsinki 2000. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=52967&contentlan=1&culture=fi-FI> (25.8.2015).

Helsingin ETYJ-kokouksen päätössiakirja, esim. <http://www.osce.org/mc/39501> (25.8.2015)

МРКК:n strategian laitos (1994): Venäjän sotilasdoktriinin perussäädökset. Julkaisusarja 3, n:o 1, Helsinki 1994.

МРКК:n taktiikan laitos (1999): Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa. Julkaisusarja 2, n:o 1/1999, Helsinki.

Artikkelit

Alafuzoff Georgij (2000): Venäjän sotilasdoktriini ja sen kehittyminen, s. 3-. Kirjassa Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa. МРКК:N taktiikan laitoksen julkaisusarja 2, n:o 1/1999.

Балуевский Юрий (2014): Новые мысли военной доктрины. Военно-промышленный курьер № 42 (560), 12.11.2014. <http://vpk-news.ru/articles/22618> (20.7.2015).

Гаврилов, Юрий: Военным добавили пять лет. Российская газета 4.4.2014. <http://rg.ru/printable/2014/04/02/vozrast-site-anons.html> (24.9.2015).

Герасимов В.В.: О роли Генерального штаба в обеспечении военной безопасности РФ. Вестник военной академии № 1/2014. <http://www.avnrf.ru/index.php/vse-novosti-sajta/620-rol-generalnogo-shtaba-v-organizatsii-oborony-strany-v-sootvetstvii-s-novym-polozheniem-o-generalnom-shtabe-utverhdjonnym-prezidentom-rossijskoj-federatsii> (24.7.2015).

Александр Литой: ”Оружие закупается быстрее, но нужно его меньше”. <http://rbcdaily.ru/politics/562949983620424> (22.9.2015)

Паламарь Н.Г. (2012): К истории территориальных притязаний к РФ со стороны сопредельных государств. Вестник академии военных наук, № 4 (41) 2012.

Родионов И.Н. (1990): О некоторых положениях советской военной доктрины. Военная мысль 3/1991.

Семенов, А.А.: Новая сущность военной организации государства. Artik-
keli lehdessä «Проблемы безопасности» 16.10.2013. Löydettävissä:
[http://pb.litteran.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=554:
2013-10-16-09-04-56&catid=164:2013-10-16-08-31-04](http://pb.litteran.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=554:2013-10-16-09-04-56&catid=164:2013-10-16-08-31-04) (26.8.2015).

Lehdet ja internet

Большая советская энциклопедия 1969-1978, [http://dic.academic.ru/
dic.nsf/bse/75284](http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/75284) (22.7.2015)

Военная доктрина РФ, <http://tass.ru/info/1675375> (22.7.2015),

Военная доктрина РФ, [http://ria.ru/spravka/20150205/1045964077.
html#ixzz3gaz64WRO](http://ria.ru/spravka/20150205/1045964077.html#ixzz3gaz64WRO) (22.7.2015)

58. Armeijan komentajan, kenraali A.N. Hruljovin haastatteluun perustuva kir-
joitus 28.12.2012. Löydettävissä [http://topwar.ru/13901-voyna-080808-vper-
vye-o-ee-taynah-rasskazyvaet-general-hrulev.html](http://topwar.ru/13901-voyna-080808-vper-vye-o-ee-taynah-rasskazyvaet-general-hrulev.html) (2.9.2015).

Красная звезда 4.11.1993

Красная звезда 19.11.1993

Независимое военное обозрение, 5.12.2014. [http://nvo.ng.ru/nvo/2014-
12-05/1_oborona.html](http://nvo.ng.ru/nvo/2014-12-05/1_oborona.html) (26.8.2015).

Sotilasensyklopedinen sanakirja. Sähköinen versio Venäjän puolustusministeri-
ön internetsivuilla: [http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details
.htm?id=9399@morfDictionary](http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=9399@morfDictionary) (25.8.2015).